

האוניברסיטה העברית בירושלים
THE HEBREW UNIVERSITY OF JERUSALEM

בית הספר ע"ש פדרמן למדיניות ציבורית ולממשל

מדיניות בתנועה

תגובת המדינה לחוסר היענות למדיניות: מקרה החינוך הביתי

עבודת גמר לקבלת תואר מוסמכת

בהנחיית ד"ר ענת גופן

מגישה: חן יעקבסון זפרני, ת.ז: 301771820

דצמבר 2017 – טבת תשע"ח

תודות

ברצוני להודות לד"ר ענת גופן על ההנחיה במהלך המחקר והכתיבה ועל ההכוונה אשר תרמה רבות לחידודה ולזיקוקה של העבודה ;

לאנשי החינוך הביתי, אנשי המקצוע במשרד החינוך ואנשי האקדמיה עימם שוחחתי אשר האירו עבורי את הנושא ;

לשמואל, על הדרך שלנו שנרקמת, בחינוך ובבית ;

לילדי, בארי ונעם-מרים, שהציתו את הניצוץ, ומאירים את הדרך לכל אורכה.

תוכן עניינים

5	מבוא
7	פרק 1 - רקע תיאורטי
7	1.1. חוסר היענות למדיניות: גורמים והתמודדויות
7	מארג התפקידים של המדינה והאזרח
7	חוסר היענות למדיניות
8	גורמים ומוטיבציות לחוסר היענות למדיניות
8	סוגים של חוסר היענות למדיניות
9	מנעד הלגיטימיות של חוסר היענות למדיניות
9	תגובת המדינה לחוסר היענות למדיניות
10	חוסר היענות כטריגר לשינוי
11	תהליך עיצוב המדיניות כתהליך מגוון ורב-ערוצי
11	1.2. החינוך הביתי
11	הגדרה
12	חינוך ביתי בפרספקטיבה היסטורית
12	חינוך ביתי כיום: התערורות ומוטיבציות
13	סקירה השוואתית - הסדרי המדיניות כלפי החינוך הביתי
15	חינוך ביתי בישראל
16	המדיניות כלפי החינוך הביתי בישראל
18	חינוך ביתי בראי הספרות המחקרית
19	1.3. חינוך ביתי כאקט של חוסר היענות למדיניות
21	פרק 2 - מתודולוגיה
21	שאלת המחקר
21	אסטרטגיית המחקר וגורמי ההתייחסות
21	מקורות המידע ודרך איסוף הנתונים
22	א. הרשות המבצעת
22	ב. הרשות השופטת
23	ג. הרשות המחוקקת
23	הניתוח
24	מגבלות המחקר
24	מיקומי כחוקרת
25	פרק 3 – ממצאים
27	3.1. הרשות המבצעת
28	3.1.1. המימד האידיאולוגי
30	3.1.2. המימד החברתי
31	3.1.3. המימד הפרקטי
31	א. הגשת הבקשה לחינוך הביתי: הנימוקים לביסוסה ופרטים טכניים

34.....	ב. הגשת תכנית הלימודים ודרכי ההערכה והמעקב אחר ביצועה.
36.....	ג. הועדה המוקמת לבחינת בקשות החינוך הביתי.
39.....	ד. משך הטיפול בבקשה ומשך תקופת האישור.
40.....	ה. הסמכות לאשר או לדחות בקשה לחינוך ביתי.
40.....	3.1.4. המימד הנורמטיבי.
41.....	3.2. הרשות השופטת.
41.....	3.2.1. המימד האידיאולוגי.
42.....	3.2.2. המימד הנורמטיבי.
43.....	3.3. הרשות המחוקקת.
44.....	3.3.1. המימד האידיאולוגי.
45.....	3.3.2. המימד החברתי.
46.....	3.3.3. המימד הנורמטיבי.
51.....	פרק 4 - דיון ומסקנות
52.....	השוואה בין שלושת הרשויות.
53.....	תרומתו של המחקר.
56.....	ביבליוגרפיה
61.....	נספחים
61.....	טבלה מספר 1
64.....	טבלה מספר 2
65.....	טבלה מספר 3
85.....	טבלה מספר 4
86.....	טבלה מספר 5
88.....	טבלה מספר 6
100.....	טבלה מספר 7

מבוא

במעשה המדיניות, גלומות הנחות לגבי מארג היחסים הראוי שבין המדינה לאזרח. על בסיס הנחות אלו, נגזרות הנחות לגבי תפקידו של כל אחד מהצדדים בתחומי החיים השונים. המדינה מצידה מציעה או מאפשרת שירותים שונים, ולעתים האזרח עשוי לבחור לדחות את המדיניות או השירות המוצעים לו. דחיה זו מפרה את הסטטוס-קוו המוכר של יחסי מדינה-אזרח במשחק הדמוקרטי. תגובתה של המדינה לחוסר ההיענות למדיניות נגזרת מפרמטרים רבים, הכרוכים במאפייני מדיניות הנדונה, באוכלוסיית מושאי המדיניות, בהיקף התופעה ועוד.

מוקדו של מחקר זה הוא בתהליך המתרחש בעקבות חוסר ההיענות, המביא לדו-שיח מתמשך בין המדינה לבין אזרחיה. במקרים מסויימים דו-שיח זה יכול להוביל בסופו של יום לשינוי המדיניות והתאמתה לצרכי אוכלוסיית היעד.

מחקר זה ביקש לבחון **כיצד מגיבה המדינה לחוסר היענות למדיניות**. לצורך בחינה ממוקדת של התהליך של שינוי מדיניות כתולדה של חוסר היענות, נבחרה תופעת החינוך הביתי כמקרה בוחן, תוך עמידה על מאפייניה המסויימים של התופעה. כך, מחקר זה מבקש לעמוד על **התפתחות המדיניות כלפי תופעת החינוך הביתי ברבות השנים**: האם היא נותרת על כנה? במידה ואינה נותרת על כנה, אילו התפתחויות ושינויים חלו בה?

חינוך ביתי מודרני בישראל מהווה חוסר היענות ובמובנים רבים אף אי-ציות לחוק לימוד חובה, התשי"ט-1949. הורים המיישמים חינוך ביתי בוחרים להימנע מלשלוח ילדיהם למערכת החינוך הציבורית. ניצניה של תופעה זו בישראל נצפו באמצע שנות ה-80 של המאה הקודמת, ועם השנים היא צברה תאוצה מסוימת, על אף שגם כיום מדובר בתופעה הנמצאת בשולי החברה – הן מבחינה מספרית והן מבחינת הקונצנזוס לגבי הצורך בחינוך מוסדי. גדילה מספרית בהיקף התופעה והתאגדותן של המשפחות אשר ביקשו לקיים חינוך ביתי העמידו את משרד החינוך בפני אתגר - שירות שהמדינה קבעה כי חובה על האזרחים לקבלו, נדחה על ידי חלק מהם.

בחינת שינוי המדיניות נעשתה תוך התייחסות לשלושת הרשויות, ובחינת התנהלותן אל מול תופעת החינוך הביתי. במסגרת הניתוח, נלקחו בחשבון היבטים פרוצדוראליים של המדיניות, כמו גם היבטים מהותניים שלה. ניתוח הממצאים מצייר את התפתחות המדיניות המסדירה את החינוך הביתי על פני ציר הזמן, למן העת בה הכיר משרד החינוך בתופעה, לפני למעלה מעשרים שנה, ועד היום.

מסקנות המחקר תומכות בטענה כי חוסר היענות למדיניות עשוי להוות פתח לשינוי מדיניות באופן שיתאים את המדיניות הקיימת וידייק אותה לטובת צרכי האוכלוסייה המשתנים. כלומר, בניגוד לגישה הרווחת כיום בספרות - כמו גם בקרב מעצבי המדיניות – חוסר היענות אינה בהכרח "בעיית יישום", אלא גם הזדמנות לשינוי ושיפור המדינית.

****

Whose Child Is This?

של מי הילד הזה?

תופעת החינוך הביתי חושפת את עצביה החשופים של מחלוקת נוקבת – מהו היקפה של הזכות ההורית לקבל החלטות בנוגע לחינוך הילד? ועד היכן ראוי שיגיעו מגבלותיה של המדינה בעניין זה? תוך עיסוק במדיניות הנהוגה אל מול תופעת החינוך הביתי, מתבררים ומתגבשים גבולות אלו, כמו גם הערכים בבסיס סמכותה ותפקידה של המדינה במקרים בהם בוחרים ההורים כי הם אינם מעוניינים בחינוך הציבורי. בישראל, כפי שילמדו הממצאים, גם במקרים בהם הורים אינם מעוניינים בשירותי החינוך הציבורי שהמדינה מספקת, המדינה ממנה עצמה למפקחת על החינוך אותו מספקים ההורים במסגרת הביתית.

1.1.1 חוסר היענות למדיניות: גורמים והתמודדויות

מחקר זה בוחן את תגובת המדינה לחוסר היענות למדיניות. בכדי ללמוד סוגיה זו, יש לעמוד תחילה על נקודת המוצא, והיא – המדיניות, אשר יוצאת תחת ידה של המדינה וממוענת כלפי האזרח. לשם כך תיפתח הסקירה בהתייחסות למערכת היחסים בין המדינה לאזרח, וההנחות הגלומות בה לגבי היענות וחוסר היענות למדיניות. לאחר מכן, תתמקד הסקירה בתופעת חוסר היענות למדיניות: הגדרתה, גורמים ומוטיבציות, סוגים של חוסר היענות, מנעד הלגיטימיות של חוסר היענות, תגובת המדינה לחוסר היענות, וחוסר היענות כטריגר לשינוי. לבסוף, היות ועניינו של המחקר בתהליך השינוי של המדיניות, תובא התייחסות לתהליך עיצוב המדיניות כתהליך מגוון ורב-ערוצי. במהלך הסקירה יוצג מיקומו של מחקר זה בספרות הקיימת, וחשיבותו לנוכח המחסור במידע אודות חוסר היענות כטריגר לעיצוב המדיניות.

מארג התפקידים של המדינה והאזרח

עבור ממשלות ומדינות, הדרך להשיג מטרות ולעמוד ביעדים כלכליים וחברתיים, היא לגרום לאזרחים להתנהג בצורה מסוימת, שהיא עקבית ומשלימה לאותה מטרה. כלומר, האזרחים מהווים שחקן מרכזי במפת האינטרסים שבמוקד שלה יעדי המדיניות, ועמידה ביעדים תלויה בשיתוף פעולה של האזרחים והתאגידים (Gunningham & Kagan, 2005). מערכת היחסים בין האזרח למדינה מושפעת ומשפיעה על הדרך בה יבחרו רשויות השלטון להגיב לחוסר היענות (Dickson, Gordon & Huber, 2009). לצורך מחקר זה, ישנה חשיבות להבחנה כי חוסר היענות והתגובה אליו הם חלק ממערכת יחסים תהליכית ומתמשכת, ואינם אירועים חד-פעמיים של פעולה-תגובה, כפי שהם מוצגים לעתים (Gofen, 2014).

חוסר היענות למדיניות

קביעת המדיניות היא התערבות הרשויות במרחב הציבורי או הפרטי, במטרה להביא את האזרח להתנהג באופן שונה מזה אשר היה בוחר בו לולא אותה מדיניות (Weaver, 2015). חוסר היענות (או אי-ציות) למדיניות, הוא למעשה התנהגות שאינה עולה בקנה אחד עם המדיניות. הספרות העוסקת בחוסר היענות מתמקדת בשני היבטים מרכזיים: הראשון עוסק במוטיבציות ובגורמים לחוסר היענות, והשני מתמקד בפתרונות לחוסר היענות הכוללים כלי אכיפה ותמריצים שונים. אסקור כעת את המוטיבציות השונות לחוסר היענות, ובהמשך, במסגרת הדיון על תגובת המדינה לחוסר היענות אתייחס לספרות העוסקת בפתרונות לחוסר היענות.

גורמים ומוטיבציות להיענות ולחוסר היענות

ישנה ספרות מקיפה אודות השאלה מדוע אזרחים נענים או אינם נענים למדיניות. חוקרים מבקשים להבין מה מביא את האזרח להיענות למדיניות, תוך גיוס דיסציפלינות רבות ומגוונות: סוציולוגיה, פסיכולוגיה ומדעי ההתנהגות, מוסר וכלכלה (Tyler, 2006; Bergman, 2010; Cialdini, 2003; Etienne, 2011). בין הגורמים המביאים להיענות נחקרו גורמים כלכליים (Alford & Speed, 2006), קיומם של משאבים – כגון יכולת או ידע (Winter & May, 2001) ומחויבות מוסרית לקיום החוק (May, 2005). גורם נוסף אשר בהתקיימו גדלים הסיכויים לחוסר היענות, הוא ההטרונגניות של מושאי המדיניות. מדיניות דמוקרטית, מטבעה, היא אחידה ומתקשה להבחין במאפיינים אישיים- חברתיים (להוציא מדיניות של אפליה מתקנת), והאחידות הזו מביאה לכך שהמדיניות אינה מותאמת לעתים לאזרח, מה שמביא לחוסר היענות (Braithwaite, 1995). נקודה זו מדגישה את החשיבות שבעיצוב מדיניות גמישה עד כמה שניתן, בכדי שתתאים למגוון רחב יותר של מושאי מדיניות. בנוסף, מוטיבציה שנמצאה משמעותית להיענות היא המוטיבציה הפנימית - נמצא כי כאשר האינדיבידואל מזדהה עם מטרות המדיניות מבחינה אידיאולוגית, סביר להניח שיבחר לקחת בה חלק, ולהיפך (Alford & Speed, 2006). ברם, חוסר היענות עשוי לנבוע גם ממחלוקת בנוגע לאופן היישום, גם כאשר יש הסכמה על המטרה (Weaver, 2013). כמו כן, נמצא כי לעתים קרובות מה שמביא להיענות למדיניות או להיעדרה, אלו נורמות חברתיות (למשל: Freeman, 2003; Hetcher, 2002).

סוגים של חוסר היענות

בניגוד לסיקור המניעים לחוסר היענות, אין בספרות העמקה והבחנה בין סוגים של חוסר היענות, הנגזרים מאופי המדיניות המדוברת. Gofen (2014) גורסת כי יש להבחין בין סוגים של חוסר היענות, הנובעים מאופייה של המדיניות עצמה: הוא יכול להיות 'ישיר', בגדר אי-ציות של ממש – כמו לעבור ברמזור באור אדום, והוא יכול להיות 'עקיף' – כמו לא לממש זכות לקצבה או למענק סוציאלי. כמו כן, חוסר היענות עשוי לבוא לידי ביטוי במעשה אקטיבי – כמו לא לעצור בתמרור עצור, ועשוי להיות פסיבי – כמו הבחירה שלא לחסן.

הבחנה חשובה זו, נגזרת מאופי המדיניות כפי שהיא מנוסחת ומונהגת על ידי המדינה. האם מדובר במדיניות שחובה לציית לה, או שמא בהמלצה או שירות המוצע על ידי המדינה? האם מדובר על 'מצוות-עשה' שעל האזרח לקיים, או 'אל-תעשה', שעל האזרח להימנע מלעשות? בדיון על התנודות במדיניות עקב חוסר היענות, ובהתמודדות עם חוזר היענות בכלל, יש לדייק ולהעמיק בהבחנה זו, כיוון שהתנהלות הממשל בתגובה לחוסר היענות מושפעת באופן מובהק מן ההבחנות הללו. כמו

כן, הבחנה זו ממחישה כי על מחקר העוסק בחוסר היענות להתחיל במדיניות עצמה. מכאן, מתגברת החשיבות והחידוש של מחקר זה, אשר אינו מתייחס לחוסר היענות כמקשה אחת – אלא מביא את ההקשר המלא בו חוסר היענות מתרחש, ואת תגובת המדינה בזירה ספציפית.

מנעד הלגיטימיות של חוסר היענות למדיניות

חוסר היענות, כמו גם התגובה לחוסר היענות מצד המדינה ורשויות האכיפה, נתונות למרחב שיקול הדעת של מבצעייהם בפועל. סביב כל חוק או מדיניות, קיים מנעד של אי-ציות, שהינו בגדר הלגיטימיות, הן מבחינה חברתית והן מבחינת הרשויות. לעתים התנהגות מקבלת הכשר מהמדינה למרות שהיא מהווה סטייה מהחוק הפורמלי, לרוב באמצעות העלמת עין. הפרמטרים לגבי סטייה שהינה בגדר המקובל, הם תוצר של יחסי הגומלין בין החוק היבש לבין הרגישות הנורמטיבית של הרגולטור ושל הציבור (Edwards, 2006).

תגובת המדינה לחוסר היענות למדיניות

הגישה הרווחת בספרות מציגה את תופעות חוסר היענות כתופעה שלילית, של ערעור האזרחים על סמכות הממשלה, והתנגדותם להחלטותיה באופן פעיל. בהתאמה, גישת מתווי המדיניות היא כי מדובר במכשול במסגרת יישום המדיניות, שיש להסירו (Gofen & Needham, 2015). מרבית הפתרונות המוצעים עוסקים בהרתעה והגברת אכיפה מחד, ובתמריצים והנגשת מידע מאידך. כלומר, התפיסה היא כי חוסר היענות היא 'בעיה', תופעה שיש למגר, והמחקר עוסק במדידת הכלים האפקטיביים ביותר למיגור התופעה (לדוגמה: Dickson, Gordon & Weaver, 2013; Huber, 2009). בנוסף, נמצא כי לנורמות חברתיות תפקיד מכריע גם בתגובת המדינה לחוסר היענות, והן יכתיבו במידה רבה האם תהיה תגובה, ומה יהיו היקפה וחומרתה (Edwards, 2006). בהתאמה, ככל שחוסר היענות הופך להתנהגות מתמשכת לאורך זמן, הצוברת נפח ולגיטימיות חברתית, היכולת לאכוף היענות יורדת. הדבר נכון ביתר-שאת כאשר התופעה מתגבשת ממקרים ספורדים לתנועה מאורגנת וקולקטיבית של חוסר היענות למדיניות מסוימת (Gofen, 2014).

תפיסת המקרים של חוסר היענות כמכשול שיש למגר עד כמה שניתן, מביא לאינטראקציה של 'פעולה-תגובה', המשקף שיח לעומתי בין המדינה לאזרחיה, ומתמקד באכיפה של המדיניות הקיימת, תוך מיצוב מרכז הכוח והשליטה אצל הרשויות, כאשר לאזרחים אין השפעה משמעותית בקביעת המדיניות (ראה לדוגמה: Dickson, Gordon & Huber, 2009; Ayres & Braithwaite, 1992).

חוסר היענות כטריגר לשינוי

Gofen מצביעה במאמריה (2014, 2012) כי גישה נורמטיבית זו, הרווחת בשדה המחקרי, עלולה להחמיץ את התובנה כי לעיתים חוסר היענות משמש כטריגר לשינוי, וכן כהזדמנות לשינוי שמביאה עמה חוסר-ההיענות. לשיטתה, חוסר היענות למדיניות ותגובת המדינה אליו הוא תהליך אינטראקטיבי של דו-שיח בין המדינה לאזרח, אותו היא מכנה 'policy dissonance', אשר עשוי להוליד שינוי במדיניות. חוסר ההיענות מעורר את השלטון להגיב ולפעול לצמצום הפער בין המדיניות לבין התנהגות מושאי המדיניות, כתולדה של שאיפתו האינהרנטית של השלטון להרמוניה מרבית בין המדיניות לבין התנהגות האזרחים בפועל.

במסגרת תהליך זה, הכולל שיח מתמשך, תגובת המדינה עשויה להיות אחת מארבע: אכיפה, אימוץ, התאמה וקבלה. התנהגות של חוסר היענות **תאומץ** ותקבל לגיטימציה מלאה, ואף תהפוך למדיניות הרשמית ולהתנהגות המועדפת על ידי השלטון, כאשר חוסר ההיענות עונה על מטרות שהמדינה ממילא שואפת למלא. דוגמה לכך ניתן לראות באימוץ של המדינה יוזמות פרטיות של שיטור קהילתי; כאשר מדובר בחוסר היענות אשר נתמך בשינוי בנורמות החברתיות הכלליות, שהרשויות אינן רואות בעין יפה, הן תנסנה תחילה להביא לדה-לגיטימציה של חוסר ההיענות. ברם, במידה וניסיונות אלו יכשלו, תיאלץ המדינה להכיר בסופו של יום, ולאחר תהליך ארוך, בחוסר ההיענות כהתנהגות אלטרנטיבית, לגיטימית וחוקית, ולמעשה **תתאים** את המדיניות להתנהגות. כך קרה, לדוגמה, עם החינוך הביתי; במקרים בהם המדינה אינה מעוניינת להעניק לחוסר ההיענות לגיטימציה רשמית, ברם היא מעוניינת להפחית את מחיר חוסר ההיענות, היא **תקבל** את חוסר ההיענות תוך מתן לגיטימציה מסוימת. לרוב, ישונו במקרה זה אופן והסדרי האספקה של השירותים הציבוריים. כך, לדוגמה, השתנו נהלי תחנות טיפת חלב בנוגע למועדי חיסונים והאפשרות לפצלם (Gofen & Needham, 2014).

עבודה זו מבקשת להרחיב על התהליך האינטראקטיבי אשר שותפים לו המדינה מחד והאזרח מאידך, שתחילתו בחוסר היענות למדיניות. כנדבך נוסף על המחקרים שהובאו להלן, אשר זיהו את חוסר ההיענות כזרז או הזדמנות לשינוי, חידושו של מחקר זה הוא בנייתו מעמיק של התהליך כולו – מרגע שזוהה אצל הרשויות כחוסר היענות אשר דורש התייחסות, ועד היום, תוך דגש על השינויים שעברה המדיניות.

תהליך עיצוב המדיניות כתהליך מגוון ורב-ערוצי

בנוסף למימד של חוסר היענות, מחקר זה מעמיק את התובנה ההולכת ומתרחבת בשנים האחרונות, כי עיצוב מדיניות אינו מתרחש מלמעלה-למטה בהכרח. ישנן מגוון דרכים בהן אזרחים וארגונים אזרחיים שותפים לעיצוב המדיניות כמו גם לאספקת השירות (Bovaird, 2007 ; Alford, 2002). ברם תפקידה של חוסר ההיענות כנקודת פתיחה לדיאלוג בין האזרח לרשויות, אשר מביא בסופו של דבר לעיצוב המדיניות, קיבל מעט מאוד תשומת לב מחקרית. בכך מתגברת חשיבותו של מחקר זה, המרחיב את הידע אודות חוסר היענות כטריגר לשינוי מדיניות.

1.2. החינוך הביתי

תרומתו של המחקר הנוכחי מתבטאת הן בהקשר התיאורטי הרחב של חוסר היענות למדיניות, והן בהתמקדותו באופן בו החינוך הביתי מוסדר בישראל. פרק זה מפרט את מאפייניה הייחודיים של תופעת החינוך הביתי כמקרה ספציפי של חוסר היענות אקטיבי (Gofen, 2014), תוך התייחסות להסדרת התופעה בעולם, ולמאפייניה הייחודיים בישראל. הסקירה תיפתח בהגדרת החינוך הביתי, בנייתו התופעה על ציר הזמן ההיסטורי, ובציון מאפייני התופעה בגלגולה הפוסט-מודרני, ובכללם הרקע להתפתחות החינוך הביתי והמוטיבציות ליישומו. לאחר מכן, תובא סקירה השוואתית של הסדרי המדיניות כלפי החינוך הביתי במבט בינלאומי. לבסוף, תעסוק הסקירה בחינוך הביתי בישראל ובמדיניות כלפי החינוך הביתי בארץ. הסקירה תכלול גם את הספרות המחקרית אודות החינוך הביתי, ואת הצגתו כתופעה של חוסר היענות למדיניות.

הגדרה

המושגים 'חינוך ביתי', 'חינוך מן הבית', Homeschooling, מתייחסים כולם לתופעה במסגרתה בוחרים הורים, שלא לשלוח את ילדיהם לגן או לבית-הספר. במסגרת החינוך הביתי, הילדים מבליים את רוב זמנם עם אחד מההורים, בבית – או מחוצה לו – אך לא במסגרות חינוך מוסדרות, וכך ההורים בוחרים את התכנים והערכים אליהם ייחשף הילד, וקובעים את סדר היום. בכל הנוגע לתכנים הלימודיים ניתן לחלק את החינוך הביתי לשני זרמים מרכזיים: "סקולרים" ו"אנסקולרים" (schooling / unschooling). הגישה הראשונה מאמינה בפדגוגיה באופן דומה לזו אשר של בית הספר, עם תכנית לימודים מובנית, שיעורים ומעקב אחר הישגי הילד. אנסקולינג, לעומת זאת היא גישה המאמינה בלמידה מתוך החיים, מתוך התנסות וכחלק משטף היומיום. הילד לומד דרך העולם שסביבו, ובוחר את שברצונו להעמיק בו, מתוך הנעה פנימית ללמידה (Springer, 2016).

חינוך ביתי בפרספקטיבה היסטורית

ברוב שנות ההיסטוריה האנושית, היו החינוך והשכלת הילדים תחת חסותם של ההורים והמשפחה. בסוף המאה ה-19, בעקבות השינויים החברתיים והכלכליים שהביאה עמה המהפכה התעשייתית, התפתחו בארה"ב ובמדינות אירופה בתי-הספר המודרניים, ככלי להכשרת פועלים. עם התפתחותה של מדינת הרווחה ומערכת חינוך ממלכתית, המדינה הלכה ותפסה תפקיד מרכזי בתחום חינוך הילדים. במקביל, תפקידם של ההורים בהשכלת הילדים הפך לפסיבי יותר, כאשר שיאו של תהליך זה היה בהחלת חינוך חובה ברחבי העולם (Hiatt, 1994). פרספקטיבה זו ממחישה כי חינוך ביתי הוא אומנם בגדר תופעה חדשה, אך ילדים המתחנכים בבית כאשר הוריהם הם האמונים עליהם באופן מלא בכל שעות היום, אינם בגדר תופעה חדשה בהיסטוריה האנושית (Lines, 2000).

חינוך ביתי כיום: התעוררות ומוטיבציות

ניצני החינוך הביתי הפוסט-מודרני נראו לראשונה בארה"ב בשנות ה-60 וה-70 של המאה הקודמת. הספרות מתייחסת לזרם החינוך הביתי הפוסט-מודרני כאל תופעה מובחנת וחדשה, שצמחה על רקע מספר מגמות מרכזיות: התעוררות האינדיבידואליזם וקריסת אמיתות וערכים בדבר קולקטיביות ושוויון (Meighan, 1997); נגישות למקורות הידע וערעור הרלוונטיות של בתי הספר כמקור השכלה בלעדי (Knowles, 1992); התגברות מעורבות הורים בחינוך, אשר התבטאה בין היתר ביוזמות הורים ובתנועות להרחבת מנדט הבחירה וההשפעה של הורים במסגרת מערכת החינוך (Knowles, 1988). מגמות אלו יצרו קרקע פורייה אשר הזמינה יותר ויותר הורים לבחור בחינוך ביתי, כאשר עם הזמן התאגדו ההורים ויצרו קהילות – פיזיות ווירטואליות, המהוות רשת תמיכה עבור המשפחות (Kunzman & Gaither, 2013). היקף תופעת החינוך הביתי הולך וגדל הן מבחינה מספרית, והן מבחינת המגוון האנושי המגולם בה¹. לצורך ההמחשה, בארצות הברית התחנכו בשנת 2013 1.5 מיליון ילדים במסגרת חינוך הביתי, בעוד מספרם כיום עומד על 2.2 מיליון ילדים המהווים 4.2% מהילדים באוכלוסייה הכללית; באנגליה בשנת 2010 התחנכו 15,000 ילדים בחינוך הביתי וכיום מספרם עומד על 30,000 המהווים 0.4% מהילדים באוכלוסייה הכללית (Ray, 2016).

¹ הנתונים מספריים על היקף החינוך הביתי, ברחבי העולם כמו גם בארץ, עמומים משתי סיבות: הראשונה היא כי לעיתים הרשויות אינן מעוניינות לספק נתונים עדכניים, והשנייה נובעת מהעובדה כי לא מעט משפחות בחינוך ביתי אינן מדווחות לרשויות על כך, כך שמלכתחילה אין רישום כולל של כל הילדים בחינוך הביתי (Kunzman, 2013). לכן, כל הנתונים שיובאו להלן הן הערכות מחקריות, מבוססות על שילוב של נתונים מן הרשויות והערכות מספריות על בסיס נתונים המפורסמים במסגרת המחקר הקיים.

ככלל, החינוך הביתי נובע מפערים אידיאולוגיים ותפיסתיים בין המדינה לבין אלו אשר בוחרים שלא לקחת חלק במערכת החינוך (Gelenn, 2005). בשנות ה-80 ושנות ה-90 המוקדמות, המוטיבציות הדומיננטיות לחינוך ביתי בארה"ב היו על רקע דת, כאשר הורים מזרמים מסוימים חוו התנגשות בין עולם הערכים שלהם לבין הערכים אותם מבקשת להקנות מערכת החינוך. אולם ברבות השנים התמונה השתנתה, וכאשר Collom (2005) חקר את המוטיבציות לחינוך ביתי בארה"ב, הוא מצא כי בקרב מה שכינה 'הדור החדש של החינוך הביתי', המוטיבציות המרכזיות היו חוסר שביעות רצון ממערכת החינוך הציבורית - ובמיוחד חששות הנוגעים לרמה הלימודית ולאיכותם האקדמית והפדגוגית של בתי הספר.

סקירה השוואתית - הסדרי המדיניות כלפי החינוך הביתי

כאמור, במדינות המפותחות חל חוק חינוך חובה, ועל כן יחידים המבקשים לחנך את ילדיהם במסגרת חינוך ביתי יוצרים התנגשות בין המדיניות לבין רצון האזרח. ניתן לחלק את המדינות לשלוש קבוצות ראשיות, בהתאם למעמד החוקי של החינוך הביתי: מדינות בהן החינוך הביתי אסור פרט למקרים מיוחדים (כגון: גרמניה, ספרד, דרא"פ, שוויץ וישראל), מדינות בהן החינוך הביתי מתאפשר תחת פיקוח (כגון: בלגיה, צרפת, איטליה ואוסטרליה) ומדינות המאפשרות חינוך ביתי ללא פיקוח או תחת פיקוח מועט ביותר (כגון ניו זילנד וקנדה) (Gelenn, 2005). כל הסדרה כזאת משקפת נקודת איזון בין זכות ההורים לבחור בחינוך ביתי, לבין אינטרס המדינה להחיל חינוך חובה גורף בו כל הילדים לוקחים חלק. כיוון שמדובר בתופעה המצויה בצמיחה, ברוב המדינות חלו - ועודם חלים - שינויי מדיניות בכל הנוגע לחינוך הביתי. להלן תובא סקירה אודות מדינה אחת מכל אחת מן הקבוצות, תוך תיאור השינויים שחלו באותה מדינה במדיניות כלפי החינוך הביתי.

גרמניה, הנמנית על הקבוצה הראשונה, נמצאת בקצה השמרני של הסקאלה - חינוך ביתי בגרמניה אינו חוקי. המדיניות בגרמניה שומרת על סמכותה ואחריותה של המדינה להכריע בכל הנוגע לחינוך, במסגרת המאמץ לשמור על חינוך קולקטיבי ומאחד ומתוך חשש מפני אלטרנטיבות חינוכיות שאינן במסגרת המערכת הממוסדת המרכזית. המקרים היחידים בהם החוק מתיר סיטואציה בה ילד לא לומד בבית-הספר, כרוכים בנסיבות רפואיות נדירות אשר אינן מאפשרות לילד לפקוד מסגרת לימוד ממוסדת (Kunzman & Gaither, 2013). בפועל, ישנן משפחות ספורות המיישמות חינוך ביתי תוך התעלמות מהחוק, אך מספרן קטן בהרבה ביחס לשאר מדינות אירופה (בין 600 ל-1,000 משפחות), כאשר רק בשנים האחרונות מחלחלת אט-אט המודעות לאפשרויות הבחירה של ההורים בנוגע לחינוך ילדיהם (Spiegler, 2015).

בארצות הברית, אין מדיניות פדראלית אחידה אלא חוקים מדינתיים, אך ככלל היא נכנסת תחת הקבוצה השנייה, שכן רוב המדינות מאפשרות חינוך ביתי תחת פיקוח. תחילה, כאשר הגיעו מקרים ראשונים של חינוך ביתי לפתחו של בית המשפט, עקב חיובם של הורים שלא צייתו לחוק חינוך חובה בקנסות, בחרו בתי המשפט להתיר את החינוך הביתי תוך פרשנות רחבה של המושג 'בית ספר פרטי'. פסק הדין המפורסם ביותר בנושא זה ניתן בעניין Yoder: בני כת האמיש, נוצרים אדוקים, אשר עמדו על זכותם שלא לשלוח את ילדיהם לבית-ספר תיכון, מתוך חשש שהדבר יתנגש עם אמונתם הדתית. תביעתם התקבלה על בסיס חופש הדת, ומשם נסללה הדרך לאישור החינוך הביתי, גם במקרים בהם אין מדובר על מניעים דתיים. כיום חינוך ביתי הינו חוקי בכל המדינות, בחלקן יש צורך בקבלת אישור לחינוך ביתי, ובחלקן הפרוצדורה דומה יותר למעין דיווח של ההורים לרשויות על הבחירה בחינוך ביתי. חלק מהמדינות אף מעניקות סיוע כספי לחינוך הביתי, לטובת צרכים לימודיים כגון רכישת ספרי לימוד (Cooper, 2007).

בקנדה, על-פי חוקי הפרובינציות, חובת החינוך משמעותה החובה לחנך – החוק אינו מקנה עדיפות למקום בו יתקיים החינוך, ואין חובה כי הילד ימצא דווקא בבית-הספר. כיוון שחוק חינוך חובה בקנדה אינו מתנגש באופן מהותי עם חינוך ביתי, ברוב המחוזות, קיבל החינוך הביתי מעמד שווה לזה של החינוך בבית-הספר. מעמדו של החינוך הביתי הוא מבוסס עד כדי כך שהנטל להוכיח כי הילד אינו מקבל חינוך מספק מוטל דווקא על הרשויות, וחזקה על ההורים כי הם מסוגלים להעניק לילד חינוך ראוי. העברת נטל ההוכחה לרשויות מביאה לכך שמבחינת המדיניות, חינוך ביתי אינו נתפס כחריג אלא כפרקטיקה לגיטימית. מבחינה זו, מהווה קנדה אחת המדינות המתקדמות והמכילות ביותר ביחסה לחינוך הביתי (Basham, 2001).

סקירה קצרה זו מצביעה על אופני התמודדות שונים עם החינוך הביתי, כמו גם על מעורבות שונה של הרשויות - כולן או חלקן, הלוקחות חלק בשינוי המדיניות בפועל או באופן פרמלי: לעיתים הרשות השופטת תופסת מקום מרכזי בהכתבת המדיניות, בעודה עושה שימוש בזכויות יסוד המעוגנות בחוקה, כגון הזכויות לחינוך ולשוויון או זכות ההורים לבחירת חינוך ילדם – בכדי להתיר או לאסור חינוך ביתי; לעיתים הרשות המבצעת היא זו אשר צריכה להתאים את עצמה ולהגיב למציאות המשתנה בשטח בזמן אמת, ולבסס מדיניות מותאמת לפי ראות עיניה; ולעיתים הרשות המחוקקת עורכת שינוי מדיניות פרמלי (Kunzman & Gaither, 2013).

חינוך ביתי בישראל

החינוך הביתי הגיע לישראל באמצעות זוג הורים, ילידי הארץ, אשר חיו מספר שנים בארה"ב, שם יישמו חינוך ביתי. כשחזרו בסוף שנות ה-80 ארצה, המשיכו בבחירתם החינוכית, והיו הראשונים ליישם חינוך ביתי בישראל. אומנם אותה משפחה חזרה לאחר שנים ספורות לארצות הברית עקב קשיי הסתגלות, אך הרעיון שהביאו עימם הותיר את חותמו, ובתחילת שנות ה-90, היו בארץ מספר משפחות בחינוך ביתי אשר חלקן אף התאגדו תחת קהילה באמצעות אתר אינטרנט שנקרא "באופן טבעי" (אבירם, 2005). בדומה למגמה העולמית, גם בישראל מספרן של המשפחות אשר בחרו בחינוך ביתי עלה. על פי מסמך של מרכז המחקר והמידע של הכנסת, בשנת 2004 היו בישראל 140 ילדים אשר קיבלו אישור לחינוך ביתי ממשדד החינוך, כאשר בשנת 2014 היו כבר 448 ילדים שקיבלו אישור. הדבר מהווה גידול של כ-220% לאורך עשור. מנתונים עדכניים של משרד החינוך עולה כי בשנת 2016 היו 576 בקשות לחינוך ביתי שזכו לאישור, ושנתיים לאחר מכן נתון זה גדל בלמעלה מ-30% עם 908 בקשות שאושרו. טבלה מספר 1 מפרטת את מספר הבקשות לאישור חינוך ביתי, שהוגשו למשרד החינוך בשנים תשע"ו, תשע"ז ותשע"ח. מקור: מנהלת אגף יישומי חוק ומדיניות במערכת החינוך:

שנה	תשע"ו	תשע"ז	תשע"ח
בקשות שאושרו	576	760	908
בקשות שנדחו	לא ידוע	69	43
עררים שהתקבלו	1	-	
עררים שנדחו	3	1	1
			שני עררים נוספים בטיפול

טבלה מספר 1: מתוך תשובה שהתקבלה ממנהלת מנהלת אגף יישומי חוק ומדיניות לבקשה לקבלת נתונים אודות כמות הבקשות לאישור חינוך ביתי, דצמבר 2017

המוטיבציות ליישום חינוך ביתי בישראל מקורן הן בשיקולים פדגוגיים, והן בשיקולים בעלי הקשר משפחתי (אבירם, 2005). שיקולים פדגוגיים כוללים אמונה בגישת אנסקולינג וביקורת על מערכת החינוך: הפדגוגיה בה נוקטת המערכת, גודל הכיתות, חשש מהאווירה האלימה לעתים במוסדות החינוך ועוד. שיקולים בהקשר המשפחתי נובעים מתפיסה הוליסטית של המשפחה וההורות, תיאוריות פסיכולוגיות היקשרותיות, ואמונה כי תפקיד ההורה הוא ללמד את הילד, ואין סיבה שזר יעשה זאת (Guterman & Neuman, 2017). הבחירות הפדגוגיות של אנשי החינוך הביתי בישראל נעות על הציר שבין סקולינג לאנסקולינג כאשר כל משפחה מוצאת את השילוב הנכון עבורה (Neuman & Guterman, 2017).

המדיניות כלפי החינוך הביתי בישראל

מתוך שאיפה להבטיח שוויון הזדמנויות ונקודת פתיחה שווה לכל ילד וילדה, ומתוך תפיסת החינוך וההשכלה כמפתח לשוויון כלכלי-חברתי בחיים הבוגרים (פסטרנק, 2002), קובע חוק לימוד חובה, התש"ט-1949 (להלן: "חוק לימוד חובה") כי כל ילד ונער ילמד במסגרת לימודים מוכרת. בסעיף 3 לחוק, מוטלת חובה על כל הורה לשלוח את ילדו למוסד חינוך המוכר על ידי מערכת החינוך החל מגיל שלוש ועד גיל 11. עם השנים הורחבה חובה זו, והתיקון האחרון לחוק בנושא זה, תיקון מס' 29, התקבל בשנת 2007 והרחיב את החובה לספק חינוך חינם עד גיל 17, כאשר החובה כי ילד יפקוד מסגרת ממוסדת חלה עד גיל 15.

חוק לימוד חובה עוסק בחובה המוטלת על ההורים, כאמור, ובחובה המוטלת על המדינה לספק לכל ילד מוסד חינוך ראוי. סעיף 3(ו) לחוק קובע: "העובר על הוראות סעיפים קטנים (א) עד (ג) – דינו מאסר עד ארבעה-עשר יום או קנס עד עשר לירות או שני העונשים כאחד". בהמשך, סעיף 5(ב) מקנה לשר החינוך את הסמכות לפטור את הילד והוריו מן החובה לעיל, במידה וקיימים טעמים מיוחדים לכך ובתנאי שהילד מקבל "חינוך שיטתי המניח את דעת השר" (סעיף 5(ב)(1)), או כאשר הילד אינו מסוגל ללמוד במוסד מוכר.

חוק לימוד חובה נחקק עם הקמת המדינה, בתקופה בה תופעת החינוך הביתי בגלגולה הפוסט-מודרני לא הייתה קיימת בישראל (נוימן, 2003). בנוסף, היות וזוהי חקיקה ראשית, החוק אינו מפורט, והתנאים לקבלת הפטור הם כלליים ועמומים. על פי החוק, מעניק הפטור הוא השר בעצמו, וכאמור, אין כלל ירידה לפרטי הנהלים: אופן הגשת הבקשה לפטור, כיצד הבקשה מועברת לשר, מה עליה לכלול, מועדים להגשתה ולקבלת התשובה עליה ומהו 'חינוך שיטתי'. גם ההתייחסות המהותית בגוף החוק, לסיבות בגינן יינתן פטור, היא כללית מאוד: "טעמים מיוחדים" או במקרה ש"השר משוכנע שאין הילד או הנער מסוגל ללמוד באופן סדיר במוסד חינוך מוכר". על האפשרות הראשונה, נכתב בדברי ההסבר לחוק כי הכוונה היא שהשר ישתמש בסמכות זו במקרים בהם ילדים לומדים במוסד לימודים שאינו מוכר – היינו תלמודי תורה. האפשרות השנייה העוסקת במסוגלות הילד ללמוד במוסד חינוכי, מעידה על נקודת ההתייחסות של החוק, התופסת את העובדה שהילד אינו פוקד את המוסד החינוכי כמעידה על היכולות שלו – כלומר, הנחת המוצא היא כי הוא אינו מסוגל לכך, ולא כי בחר (או שהוריו בחרו עבורו) שלא להגיע לבית הספר. החוק גם אינו מפרט את השיקולים המנחים את הכרעת השר.

כך, באופן עקיף, החריג החוק את האפשרות לחינוך ביתי, ויצר הגדרה ראשונית של חינוך ביתי על דרך השלילה. התייחסות החוק לחינוך הביתי היא גולמית ובסיסית מאוד, ודברי ההסבר לחוק אינם מספקים תשובה ברורה לשאלה האם ציון האפשרות לקבלת הפטור קשורה כלל לאפשרות של חינוך ביתי. למרות זאת, עד היום, סעיף זה מהווה את האסמכתא החוקית לאישור חינוך ביתי.

עד ראשית שנות ה-90, הפניות הבודדות בבקשות לאישור עבור חינוך ביתי, הגיעו אל "הקו הפתוח", שהיה יחידה במזכירות הפדגוגית שהעניקה שירות טלפוני מטעם משרד החינוך, המאפשר להורים וילדים להעלות תלונות הנוגעות לבתי הספר. בתחילת שנות ה-90, כאשר הצטברו אצל שר החינוך עשר בקשות לאישור חינוך ביתי, הוחלט להקים ועדה אשר תבחן את הנושא בכדי לקבוע מדיניות סדורה, ובשנת 1994, בהוראתו של שר החינוך דאז אמנון רובינשטיין, הוקמה ועדת גורדון "לבדיקת שאלת החינוך הביתי", בראשות יו"ר המזכירות הפדגוגית דאז, פרופ' דוד גורדון (הלר-דגני, 2001; וורגן, 2007). הועדה ישבה על המדוכה במשך שנה, ובדצמבר 1995 פרסמה 'דוח ביניים', בו נכתב כי כיוון שמדובר בתופעה חדשה וייחודית, ומתוך הכרה בצורך להסדיר עבורה מענה מותאם, התקבלו המלצות ביניים לתקופה של שנה, שלאחריה תתכנס הועדה בשנית ובהתאם להתנסות בהמלצות הביניים, תיקבע מדיניות קבועה. המלצות הביניים היו רזות מאוד וכללו מעט הנחיות, ללא פירוט נרחב: על ההורים להגיש בקשה, וזו תיבחן על ידי ועדה מחוזית. הועדה המחוזית תקיים ביקור בית, ראיון עם הורי הילד וראיון עם הילד, ולאחר מכן תגבש המלצות שיועברו לפרום ארצי שיוסמך להכריע בבקשה. עוד קבעה הועדה, כי בכל מקרה, כיוון שמדובר בתופעה שולית ביותר, אין מקום לשינויים בחקיקה או בתקנות, וההנחיות בנושא יוסדרו בנהלים פנימיים (משרד החינוך, 1995). בפועל, עקב חילופי שלטון וטרפוד של מנהלי המחוזות במשרד החינוך, הועדה לא התכנסה בשנית, ולא גובשו נהלים קבועים (הלר-דגני, 2001).

בשנת 2002, לאור הגידול במספר הבקשות לחינוך ביתי וההבנה כי יש להסדיר את הנהלים ביחס אליהן, הוקמה במשרד החינוך ועדה שנייה לבחינת הנושא, בראשות סגנית מנכ"ל המשרד דאז, ד"ר אילנה זיילר. הועדה פרסמה את מסקנותיה באוקטובר 2002 בחוזר המנכל הראשון שיצא בנושא. חוזר זה הכיל הנחיות מעט יותר מפורטות מדוח הביניים של ועדת גורדון, ובכללם: מה צריכה להכיל הבקשה, מועד הגשת הבקשה, מה צריכה להכיל ההודעה להורים על קבלת הבקשה וסטנדרטים שעל הילד לעמוד בהם. בשנת 2006 כונסה ועדה מייעצת נוספת, אשר באפריל של אותה שנה הוציאה תחת ידה חוזר מנכ"ל שהחליף את קודמו. חוזר זה היה מעט יותר מפורט, וכלל תנאים בדבר פגישות הועדה הממליצה והרחבה בדבר תפקיד הועדה. ברם החידוש המרכזי בחוזר זה היה

כי הוא לא הכיל את החובה של קיום שיחה אישית בין אחד מחברי הועדה לבין הילד ללא נוכחות ההורים.

ביולי 2007 הגישו 99 הורים בחינוך הביתי עתירה לבג"ץ כנגד משרד החינוך (בג"ץ 6672/07). העתירה עסקה בעניינים אישיים, הנוגעים לכתבי אישום שהוגשו במספר מקרים ספציפיים הנוגעים לחלק מן העותרים, לצד נושאים כלליים הנוגעים למדיניות משרד החינוך כלפי החינוך הביתי. טענת העותרים ביחס למדיניות משרד החינוך הייתה, כי אופן הסדרת הנהלים, בחוזר מנכ"ל, אינה חוקית, בהיותו מסמך פנימי של המשרד, אשר אין לו תוקף חוקי ביחס להורים. עוד טענו העותרים כי כהורים, יש להם זכות לאוטונומיה ולבחירה בדבר חינוך הילד – זכות אשר מעוגנת בחוקי מדינת ישראל כמו גם באמנות בינלאומיות. לטענת העותרים, במידה והמדינה מעוניינת להגביל זכות זו, היא אינה יכולה לעשות זאת אלא מכוח חקיקה, ולא באמצעות חוזר מנכ"ל, כך שחוזר המנכ"ל נעדר תוקף חוקי.

כחודש לאחר הגשת העתירה, התקיים בוועדת החינוך, התרבות והספורט בכנסת דיון שכותרתו "לימודים בבית במקום בבית הספר". הדיון נסוב סביב הסוגיה הנורמטיבית של אופן הסדרת החינוך הביתי, ובמהלכו עלו שאלות עקרוניות בשאלת האחריות כלפי הילד ומרחב הסמכויות של ההורים ביחס למרחב הסמכויות של משרד החינוך בדבר חינוך הילד. בתום הדיון בכנסת, אמר יו"ר הועדה לנציגי משרד החינוך, כי אם הם לא ישקדו על תיקון והתאמת הנהלים המסדירים את החינוך הביתי, הכנסת תעשה זאת באמצעות חקיקה.

לאחר למעלה משנה וחצי מיום הגשת העתירה, אשר במהלכו טען משרד החינוך כי הוא שוקד על נהלים חדשים, העותרים משכו את עתירתם, ויום לאחר משיכת העתירה, באפריל 2009, נכנס לתוקפו חוזר המנכ"ל האחרון נכון להיום.

החינוך הביתי בראי הספרות המחקרית

לצד ההתרחבות המספרית של החינוך הביתי, בעשור האחרון גדל העניין המחקרי בתופעה, זאת על אף שהיא עודנה מהווה תופעה ראדיקלית וחריגה (Petrie 2001). בסקירה שערכו Kunzman & Gaither (2013), שכללה את כל הספרות שפורסמה בנושא החינוך הביתי בשפה האנגלית, נמצא כי הנושאים שנחקרו הם: הישגים לימודיים, דרכי הלימוד, הקשרים סוציולוגיים, דמוגרפיה, קשר עם בתי-ספר, כניסה למוסדות לימוד להשכלה גבוהה והחוק הנוגע לחינוך ביתי. נמצא כי המחקרים הנוגעים לחוקי החינוך הביתי היו תיאוריים או נורמטיביים. המחקרים התיאוריים עסקו בסטטוס החוקי הנוכחי של החינוך הביתי, בעוד אלו הנורמטיביים

ביקשו לטעון טיעונים משפטיים לטובת שינויו. בשונה ממחקרים אלו, מחקר זה בוחן את האופנים בהם שלוש רשויות השלטון – המבצעת, השופטת והמחוקקת – התמודדו עם תופעת החינוך הביתי ואת שינויי המדיניות, הפורמליים והלא פורמליים, הגלומים באופני התמודדות אלו. כך, מבקש המחקר הנוכחי להבין את הניואנסים בתהליך "עיצוב המדיניות" בפועל, לאור התרחבות תופעת החינוך הביתי. תהליך זה, עשוי ללמד גם על המשך התפתחות המדיניות בתחום, לאור מגמות התרחבות תופעת החינוך הביתי, ולאור העובדה כי מדובר בתיאור התרחשות בזמן אמת. כמו כן, ניתן יהיה להסיק ממקרה הבוחן גם על מקרים אחרים של חוסר היענות אשר יכולים להוות טריגר לשינוי מדיניות כך שתעניק לגיטימציה להתנהגויות אשר היו חשובות קודם לכן כחוסר היענות.

בישראל, מחקרה של החלוצי של הלר-דגני (2001) היה הראשון לעסוק בתופעה בישראל, ולאחר מספר שנים אף יצא כספר (הלר-דגני, 2005). מדובר במחקר סוציולוגי שביקש לאתר את המוטיבציות לחינוך ביתי ולמפות את ההקשר הסוציולוגי של משפחות החינוך הביתי. לאחר שנתיים פורסם מחקר סוציולוגי נוסף, שמטרתו הייתה לתאר את התופעה בהקשר הישראלי ולאפינה (נוימן, 2003). מאוחר יותר התפרסם מאמר משפטי בעל אופי תיאורי-נורמטיבי העוסק בזכות לחינוך מן הבית (רבין ואור, 2012). בשנתיים האחרונות פורסמו עשרה מאמרים על ידי נוימן וגוטרמן (Neuman & Guterman). מאמרים אלו הם תוצר של מחקר מקיף שכלל עשרות משפחות בחינוך ביתי, ונמשך כמה שנים. המחקר בחן היבטים פסיכולוגיים, סוציולוגיים ופדגוגיים של החינוך הביתי (ראה לדוגמה: Neuman & Guterman, 2016; Neuman & Guterman, 2017). נראה כי בשנים האחרונות מתעורר עניין אקדמי-ישראלי מסוים בתופעת החינוך הביתי, ברם, המחקרים רובם עוסקים בתיאור ופילוח פנימי של התופעה, בעוד המדיניות כלפי התופעה טרם נחקרה, ובכך מוסיף מחקר זה מימד נוסף להבנת התופעה בהקשרה הישראלי.

1.3. חינוך ביתי כאקט של חוסר היענות למדיניות

ייחודו של החינוך הביתי הינו בכך שבעבר, במדינות רבות בעולם נחשב בגדר אי ציות 'ישיר', והייתה לצדו סנקציה פלילית מכוח החוק (Hiatt, 1994). עם השנים, לאחר תהליכים של שינויי מדיניות בהם יעסוק מחקר זה, השתנה מקומו של החינוך הביתי, וכיום הוא במעין מעמד ביניים – בין חוסר היענות ישיר לעקיף, כיוון שעל אף שהחקיקה הראשית והמדיניות המרכזית בעניין חוק לימוד חובה לא השתנו (ועודן בגדר חיוב גורף, ולא 'המלצה'), חלופת החינוך הביתי מוסדרת ואינה בלתי-חוקית.

בהקשר של יחסי מדינה-אזרח, Gofen (2015) חוקרת בהרחבה את תופעת החינוך הביתי כאקט של יזמות אזרחית. למעשה, במרחב השיח של אספקת שירותים על ידי המדינה וחוסר היענות מצד האזרח, חינוך ביתי הינו הימנעות מלקחת חלק בשירות המוצע על ידי המדינה, ואספקה-עצמית של אותו שירות. בהתנהגות זו, המפרה את הסטטוס-קוו המוכר בין המדינה לאזרח, טמונים ביקורת משתמעת וערעור מובנה על מקצועיותה של המדינה ויכולתה לספק את השירות באופן המיטבי. כך, האזרחים עוברים מעמדתם הקלאסית כצרכני מדיניות פסיביים, לאינדיבידואלים המייצרים לעצמם אלטרנטיבה לשירות שמציע השלטון. גופן מגדירה תופעה זו 'entrepreneurial exit', במסגרתה אזרחים מן השורה מספקים לעצמם שירות אשר ככלל מסופק על ידי המדינה באופן מקצועי. מחקר זה מבקש אם כן לבחון כיצד רשויות השלטון מתמודדות עם אקזיט יזמי והאם וכיצד הן משנות את המדיניות בעקבותיו.

פרק 2 - מתודולוגיה

שאלת המחקר

מחקר זה מבקש לבחון **כיצד מגיבה המדינה לחוסר היענות למדיניות**, בהתחשב בדרכי הפעולה השונות ובכלים המגוונים העומדים לרשותה. בנוסף, מחקר זה מבקש לבחון את **התפתחות המדיניות כלפי תופעת החינוך הביתי ברבות השנים**: האם היא נותרת על כנה? במידה ואינה נותרת על כנה, אילו שינויים חלו בה?

אסטרטגיית המחקר וגורמי ההתייחסות

מחקר זה נעשה באמצעות מתודולוגיה של חקר מקרה בוחן. צפייה בתהליך אירגוני מסוים וניתוחו, לצורך העמקת ההבנה בו באופן שמאפשר הסקת מסקנות. המדרגה הנוספת המתאפשרת לאור ממצאי חקר מקרה בוחן, היא הסקת מסקנות מכלילות על מקרים אחרים החוסים תחת אותה תופעה רחבה (Yin, 2013). בכדי לבחון באופן שיטתי את המדיניות כלפי החינוך הביתי לאורך השנים, נאספו המסמכים הרשמיים שיצאו תחת ידה של מדינת ישראל אשר עסקו בחינוך הביתי (פירוט בדבר הקריטריונים להיכללות מסמך במחקר, בהמשך). לצורך השלמת תמונה מקיפה לגבי המדיניות הארצית נאספו מסמכים משלוש הרשויות: הרשות המבצעת, הרשות השופטת והרשות המחוקקת.

מקורות המידע ודרך איסוף הנתונים

המוטיבציה לבחון את תגובת המדינה הכוללת והרחבה, הביאה לבחירה בהיצמדות למסמכים רשמיים בלבד, המשקפים התווית מדיניות כוללת, מוצהרת ושאינה פרטנית: בקטגוריית הרשות המבצעת נבחרו מסמכים בעלי אופי מחייב בלבד, המתייחסים לנהלים בדבר חינוך ביתי; בקטגוריית הרשות השופטת, נבחרו רק פסקי דין לאור תוקפם החוקי והמחייב; בקטגוריית הרשות המחוקקת, נכון להיום אין חוק המתייחס מפורשות לחינוך הביתי או מסדיר אותו. חוק לימוד חובה הוא בבחינת התשתית לדיון, וכפי שהובאר בהרחבה בפרק הקודם, אינו מתייחס לחינוך הביתי מלכתחילה. לכן, בכדי לשקף את תהליך הבניית המדיניות כפי שהתרחש ברשות המחוקקת, נכללו הצעות חוק חינוך ביתי ופרוטוקול דיון בוועדת כנסת, שהיה בעל השלכות אופרטיביות על המשך המדיניות, על אף ששני אלו אינם בעלי אופי חוקי מחייב. היות ופרוטוקול הדיון נכלל במחקר בכדי להביא את עמדתה של הרשות המחוקקת, ובכדי לא להוסיף למחקר אלמנטים נוספים אשר אינם נוגעים למדיניות – כמו עמדות אנשי האקדמיה או הורי החינוך הביתי, שהשתתפו גם הם בדיון, נבחרו מתוך פרוטוקול הדיון רק הטקסטים שנאמרו על ידי חברי כנסת.

א. הרשות המבצעת

איתור המסמכים נעשה במספר ערוצים: שליחת שאילתה לממונה על חוק חופש המידע במשרד החינוך; יצירת קשר עם שלושת החוקרים הישראלים המרכזיים אשר העמיקו בתופעת החינוך הביתי; יצירת קשר עם גורמים מקצועיים במשרד החינוך ובעלי תפקידים לאורך השנים; חיפוש במאגרי החיפוש הממוחשבים של משרד החינוך; יצירת קשר עם ראשוני הפעילים לטובת חוקיות החינוך הביתי בישראל. כל הפעולות הללו העלו כי במהלך השנים התכנסו במשרד החינוך ארבע ועדות שעסקו בחינוך הביתי. הועדה הראשונה שהתכנסה, בשנת 1994, בראשות פרופ' גורדון, הוציאה בסוף שנת 1995 דוח סיכום תחת הכותרת "ועדת לבדיקת שאלת החינוך הביתי – המלצות ביניים" (המלים "המלצות ביניים" מתייחסות לעובדה כי בגוף הדוח נקבע כי ההמלצות שבו הינן זמניות, ויאומצו לתקופה של שנה בה תיבחן התאמתם לשטח, ולאחר שנה הן יעמדו לדיון מחודש. לכן זוהי הכותרת של הדוח). שלוש הועדות האחרות שהתכנסו במשרד, הוציאו את מסקנותיהן בתצורה של חוזרי מנהל כללי, כאשר כל אחד מאותם חוזרים מהווה אוגדן נהלים עדכני לאותה עת (עד יציאתו של חוזר עדכני יותר). חוזרי המנכ"ל יצאו בשנים 2002, 2006, 2009.

ב. הרשות השופטת

בתי המשפט עסקו בחינוך הביתי בשלוש מסגרות (רבין ואור, 2012): מקרים של העמדתם לדין של הורים שאינם שולחים את ילדיהם לבית הספר ולא קיבלו אישור לחינוך ביתי (עבירה על חוק לימוד חובה); מחלוקות בין הורים בנוגע לחינוך ביתי המגיעות לפתחו של בית משפט (סכסוכים משפחתיים); ועתירה אחת שהוגשה על ידי קבוצת הורים בחינוך ביתי לבית המשפט העליון בשיבתו כבית משפט גבוה לצדק נגד משרד החינוך, בדבר התנהלותו של האחרון בסוגיית החינוך הביתי. שתי המסגרות הראשונות עוסקות במקרים פרטניים. על אף שבמקרים הללו פסקי הדין מהווים נקיטת עמדה של בית המשפט, לא ניתן להסיק מכך על מדיניותה של הרשות השופטת מבלי לנכות את הנסיבות הפרטניות בכל מקרה ומקרה. בעיה נוספת היא כי אלו מסמכים חסויים היות והם עוסקים בקטינים.

בחודש נובמבר 2017 בוצע חיפוש במאגר פסקי הדין של בית המשפט העליון בו סרוקים החלטות ופסקי דין משנת 1997. מילות החיפוש שנבדקו הן: "חינוך ביתי", "לימודים בבית", "פטור מחוק לימוד חובה", "ילדים ללא בית ספר" ו"הומסקוולינג". מלבד זאת, נערכו שיחות עם פעילי חינוך ביתי לאורך השנים ונמצא כי הוגשה רק עתירה אחת בנושא: בג"ץ 6672/07 אלכסנדר זיניגרד ואח' נגד משרד החינוך ואח'. במסגרת עתירה זו הוציא בית המשפט העליון פסק דין ביום 30.3.2009.

ג. הרשות המחקרת

בחודש מרץ 2017 בוצע חיפוש במאגר החקיקה של הכנסת למילות החיפוש "חינוך ביתי", "לימודים בבית", "פטור מחוק לימוד חובה", "לימודים בבית במקום בבית הספר" ו"הומסקולינג". החיפוש העלה שתי הצעות חוק העוסקות בהסדרת החינוך ביתי. בנוסף, בחודש מרץ 2017 בוצע גם חיפוש במאגרי הפרוטוקולים של הכנסת הסרוקים (משנת 1999 ואילך), שהעלה דיון אחד שהתקיים בוועדת החינוך, התרבות והספורט אשר עסק בחינוך ביתי. מלבד זאת נערכו שיחות עם פעילי חינוך ביתי, אשר דיווחו כי ככל הידוע להם בנושא החינוך הביתי התקיים רק דיון אחד לאורך השנים. בנוסף, לפני שנת 1999 החינוך הביתי היה תופעה מצומצמת ביותר מבחינת הקיפה, מה ששולל קיום דיון בנושא בכנסת לפני שנה זו.

שיטת הניתוח

המסמכים נותחו בשיטת "תיאוריה מעוגנת בשדה" (Grounded Theory Method) לטובת הפקת תמות מתוך המסמכים, וכך לייצר תשתית לניתוח שיטתי ומקיף (Glaser & Strauss, 1967). הניתוח התבצע בשני שלבים. בשלב הראשון, נערך קידוד פתוח (Open Coding) בהתאם לנושאים אשר עלו מן המסמכים (Corbin & Strauss, 1990). בכדי ליצור כלי השוואתי אחיד, פותחו 45 קטגוריות התייחסות, אשר היו רלוונטיות לחלק רחב מן המסמכים. פרטים נוספים, שלא תאמו לאותן קטגוריות, קודדו גם הם בטבלאות נפרדת לכל מסמך. כך, לדוגמה, טבלת ניתוח מספר 1 מציגה את ניתוח דוח הביניים של ועדת גורדון, לפי 45 קטגוריות התייחסות האחידות, וטבלת ניתוח מספר 2 מציגה את ניתוח דוח ועדת גורדון לפי קטגוריות מנוספות אשר לא קיבלו ביטוי בניתוח הראשוני. טבלת ניתוח מספר שלוש מציגה את ניתוח חוזרי המנכ"ל, כאשר במקרה של שלושת חוזרי המנכ"ל כל ממצאי הניתוח קיבלו ביטוי ב-45 הקטגוריות. טבלת ניתוח מספר ארבע מציגה את ניתוח פסק הדין. במקרה של פסק הדין, לא נמצאה התייחסויות לאף אחת מ-45 הקטגוריות, ולכן הניתוח מתייחס לקטגוריות שונות שעלו מהמסמך. טבלת ניתוח מספר חמש מציגה את ניתוח הצעות החוק לפי 45 הקטגוריות, כאשר קטגוריות אלו ענו על כל ממצאי ניתוח הצעות החוק, ולא נדרשו קטגוריות ניתוח נוספות. טבלת ניתוח מספר שש מציגה ניתוח של פרוטוקול הדיון בוועדת החינוך, התרבות והספורט בכנסת, לפי 45 הקטגוריות, וטבלת ניתוח מספר שבע משלימה את ניתוח פרוטוקול הוועדה תוך התייחסות לקטגוריות נוספות. הקטגוריות התייחסו הן להיבטים צורניים-פרוצדוראליים והן להיבטים מהותניים של המסמכים.

בשלב השני נערך קידוד צירי (Axial Coding), במהלכו קובצו יחד כלל מסמכים בהתחשב בסדר הכרונולוגי ליציאתם (Corbin & Strauss, 1990). שלב זה איפשר ללמוד על תהליך התגבשות המדיניות, לצייר את ציר התפתחותה לאורך השנים ולעמוד על השינויים בעמדתן של שלוש הרשויות.

מגבלות המחקר

במסגרת התגבשות תהליך המדיניות בכלל, ומדיניות המונעת מן האזרחים כלפי מעלה בפרט, לדיאלוג בין הצדדים תפקיד חשוב. עקב הבחירה להיצמד במחקר זה למדיניות הכוללת המוצהרת, ולא לכלול בו מקרים פרטניים, הוא אינו מביא במלואה את ההתרחשות שבין האזרחים לבין רשויות השלטון. בנוסף, שיקוף של דיאלוג שכזה אינו פשוט, כיוון שמטבעו חלקו הגדול הוא סמוי מן העין וחמקמק, לא כל שכן ממרחק הזמן.

הבחירה במחקר איכותני מאפשרת לשקף תהליך מזוויות שונות ולהעמיק בהתפתחות שהתרחשה במקרה הבוחן לאורך הזמן. ברם, מאותן הסיבות בדיוק, היא מאתגרת את הסקת המסקנות וההכללות בנוגע לשדה המחקר של חוסר היענות למדיניות (Firestone, 1993).

במחקר זה בחרתי להתמקד בשלוש הרשויות ובמדיניות כפי שהיא באה לידי ביטוי ברמה הארצית, ללא התייחסות לפעילות במחוזות משרד החינוך או ברשויות המקומיות. זאת על אף שבמסגרת יישום המדיניות בחינוך הביתי, למחוזות ולרשויות המקומיות תפקיד פעיל. כך, בכדי לבדוד את ממצאי המחקר לתגובתה הארצית והמוצהרת של המדינה, בחרתי שלא להביא בחשבון את השחקנים הללו, על אף ההכרה בתפקידם בכוח.

מיקומי כחוקרת

אקדים לממצאי המחקר גילוי נאות: אני כעת אם לשני ילדים בחינוך ביתי (בן חמש ובת שנה ותשעה חודשים) וילדי אינם פוקדים מסגרת חינוכית מוסדרת. מיקומי זה כחוקרת מהווה עבורי אתגר כמו גם יתרון מחקרי; הוא מחייב אותי לזהירות יתרה בהיצמדות לממצאים אמפיריים, ומאידך מאפשר לי תובנות והבחנות פנימיות על החינוך הביתי.

פרק 3 - ממצאים

ניתוח השוואתי של מקורות המידע בהתחשב בסדרם הכרונולוגי העלה שינויים רבים שחלו במדיניות כלפי החינוך הביתי. השינויים ניכרים בהיבט הפרוצדורלי כמו גם בהיבט המהותני. בהיבט הפרוצדורלי השינויים הם בצורה בה מוגשת המדיניות (דוח ועדה, חוזרי מנכ"ל, פרוטוקול של דיון בוועדת כנסת, פסק דין ולבסוף הצעת חוק), בעיתוי שלה וברמת הדיוק והפירוט של ההתייחסות לתופעת החינוך הביתי.

ניתוח תמטי של הממצאים, מעלה גם שינויים מהותניים במדיניות כלפי בחירת ההורים בחינוך ביתי לאורך השנים. הניתוח התמטי מתחלק לארבעה מימדים של דיון בתופעת החינוך הביתי: מימד אידיאולוגי, מימד חברתי, מימד פרקטי ומימד נורמטיבי:

(1) המימד האידיאולוגי נסוב סביב השאלות העקרוניות של מי הילד, על מי האחריות לחנך את הילד ושל מי הסמכות להכריע אודות אופן חינוכו? חשיבותו של המימד האידיאולוגי היא בכך שהמענה לשאלות הללו הוא זה שיקבע את מידת הלגיטימציה של המדיניות בנושא, אם בכלל, ואת אופן ההסדרה של החינוך הביתי.

(2) המימד החברתי עוסק בהיקף תופעת החינוך הביתי ובשאלה האם מדובר בתופעה זניחה או משמעותית מבחינה חברתית? למימד החברתי חשיבות רבה היות והוא משקף את תפיסת מקבלי ההחלטות אודות הלגיטימציה החברתית-ציבורית של החינוך הביתי כמו גם את המידה בה הציבור מעדיף הסדר זה של חינוך.

(3) המימד הפרקטי משקף את האופן בו חינוך ביתי מוסדר **בפועל** על-ידי הרשויות וכולל התייחסות לתהליך האישור של חינוך ביתי, ובכללו אופן הגשת בקשה לחינוך ביתי, תכנית הלימודים ודרכי ההערכה והמעקב אחר יישום החינוך הביתי, הוועדה הבוחנת את הבקשות לחינוך ביתי, הביקור בבית המשפחה, משך האישור והסמכות המכריעה בבקשה. מימד זה כולל גם התייחסות לקשר עם בית-הספר ולפיקוח מצד רשויות הרווחה. חשיבותו של מימד זה נובעת מכך שחינוך ביתי אינו עולה בקנה אחד עם חוק לימוד חובה, והרשויות נאלצות להתייחס בפועל את לכל הפרטים הללו (להמחשת סדר הנהלים בדבר אישור הבקשה ראה תרשים מספר 1).

(4) המימד הנורמטיבי כולל המלצות עתידיות אודות הסדרת החינוך הביתי בחקיקה, לצד התייחסויות לאופן ההתנהלות של משרד החינוך ולתקשורת שבין ההורים לבין משרד החינוך.

תרשים מספר 1 - סדר הנהלים המסדירים את החינוך ביתי

סדר הצגת המימדים משקף מעין פירמידה, אשר בבסיסה העמדה האידיאולוגית כלפי חינוך ביתי; תפיסת המדינה את הלגיטימציה החברתית והציבורית שעונה על עמדתה האידיאולוגית; שני המימדים הללו מהווים את ההצדקה למימד הפרקטי, המתאר את אופן התמודדות הרשויות עם תופעת החינוך הביתי בפועל בהיותה תופעה של חוסר היענות למדיניות; לבסוף, המענה לשאלה כיצד השתנתה המיניוּת אל-מול תופעת החינוך הביתי, מתגלמת במימד הנורמטיבי של הדיון בתופעה, הנגזר משלושת המימדים הקודמים – האידיאולוגי, החברתי והפרקטי.

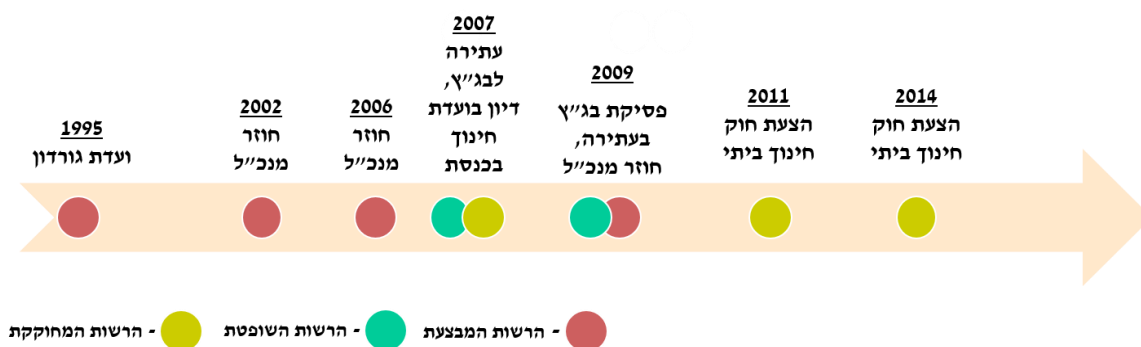
הממצאים יוצגו בחלוקה לשלושת הרשויות, כאשר סדר הצגת הרשויות מתבסס על נקודת הזמן בו כל אחת מהן נפגשת עם הצורך לתת את הדעת ולהתמודד עם תופעת החינוך הביתי. תחילת סקירת ניתוח המסמכים של כל אחת מן הרשויות תוקדש להיבטים הפרוצדורליים של המדיניות, ולאחר מכן, בהיבט המהותני, יוצג כל מימד מן המימדים שלעיל. סקירת הממצאים תהיה כרונולוגית, בהתאם למסמכים שיצאו תחת ידה של הרשות, בכדי להראות את התפתחות העמדה כלפי החינוך הביתי ואופן ההתמודדות עם התופעה לאורך זמן.

בטרם יובאו הממצאים, יצוין כי מתוקף אופייה של כל אחת מן הרשויות, ישנם הבדלים בין השלבים בהם נדרשה כל אחת מהן לתת את הדעת ולהתמודד עם התופעה, כמו גם הבדלים באופי המסמכים הרשמיים אשר היוו את מקור הנתונים לניתוח. מתוך הבדלים אלו, ישנם הבדלים בין נושאי ההתייחסות ובהיקף ההתייחסות לכל מימד ומימד בין כל רשות ורשות. מכל מקום, פרק הממצאים יקיף את כל המימדים ככל שמקורות המידע התייחסו אליהם. המתודולוגיה שנבחרה

למחקר זה, כפי שפורט בפרק הקודם, חושפת את ההתפתחויות ואת השינויים במדיניות לאורך הזמן ואת תגובת המדינה לתופעת החינוך הביתי.

בפרק הדיון יידון לעומק השוני בין אופן ההתמודדות של כל אחת מהרשויות, אשר נדרשו לאותה סוגיה – בחירת הורים בחינוך ביתי עבור ילדיהם.

להלן תרשים מספר 2 - המתאר את המסמכים שנותחו על פני ציר זמן:

תרשים מספר 2 – ציר זמן של המסמכים שנכללו בניתוח

3.1. הרשות המבצעת

לשם הנוחות, בהצגת הממצאים, הדוח שכותרתו "הועדה לבדיקת שאלת החינוך הביתי – המלצות ביניים", מיום 10.12.95 יכונה להלן "דוח ועדת גורדון"; החוזר הראשון שיצא בנושא החינוך הביתי, חוזר מנכ"ל תשסג/2(א), כ"ה תשרי תשס"ג, 1 באוקטובר 2002, יכונה להלן "חוזר 02"; חוזר מנכ"ל תשסו/8(א), ד' בניסן התשס"ו, 02 באפריל 2006 יכונה להלן "חוזר 06"; וחוזר מנכ"ל (2009) הוראות קבע 3.1-37 חינוך ביתי- נהלים יכונה "חוזר 09".

בהיבט הפרוצדוראלי, ישנו פער משמעותי באורכם של המסמכים: ככל שהמסמך מאוחר יותר, כך הוא ארוך יותר. דוח ועדת גורדון מכיל 323 מלים, חוזר 02 מכיל 757 מלים, חוזר 06 מכיל 919 מלים וחוזר 09 מכיל 1,672 מלים ומצורפים לו נספחים המכילים יחד 964 מלים, כך שיחד עם הנספחים מדובר במסמך המכיל 2,636 מלים. ההבדל הנוסף בהיבט הפרוצדוראלי הינו כותרתו ומעמדו של המסמך: המסמך הראשון הוא דוח ביניים של ועדה פנימית של משרד החינוך, בעוד שלושת המסמכים האחרים הם חוזרי מנכ"ל, אשר מטבעם ערוכים בצורה קונקרטיית יותר ומכילים רק נהלים רשמיים.

3.1.1. המימד האידיאולוגי

למימד האידיאולוגי במסמכי משרד החינוך שנותחו, נמצאו שני ביטויים. לביטוי הראשון שני מופעים הנוגעים לתפיסת המשרד את עצמו כאמון על חינוך הילד. המופע הראשון, הוא בהצהרה מפורשת של המשרד, הפותחת את שלושת חוזרי המנכ"ל - בנוסח כמעט-זהה בשלושתם - כי מקומם של ילדים בגילאי חינוך חובה הוא על ספסל הלימודים. המופע השני לביטוי זה הוא העובדה כי משרד החינוך מציב עצמו בפועל, בהמשך לחוק לימוד חובה, כגורם המוסמך להכריע ולקבוע מהו חינוך ראוי, מה שמסמך בפועל את המשרד לאשר חינוך ביתי ולקבוע סביבו תנאים והגבלות. יצוין כי בדוח גורדון, המופע הזה חוזר על עצמו פעמיים: לראשונה באחת מתוך שלוש השאלות אליהן נדרשה הועדה להתייחס במסגרת הדיון בסוגיית החינוך הביתי, שהייתה באילו קריטריונים ראוי להתיר להורים לחנך מן הבית? ובפעם השנייה, בכך שהוא מגדיר את משרד החינוך כגורם המוסמך להתיר חינוך ביתי, בדומה לחוזרי המנכ"ל שיבואו אחריו.

הביטוי השני לתפיסת המשרד את עצמו כאמון על חינוך הילד, הוא בחירת המשרד לעשות שימוש במילה 'תלמיד' 21 פעמים לאורך המסמכים, זאת כאשר המסמכים עוסקים בילדים שהוריהם אינם מעוניינים כי ישולבו כתלמידים במערכת החינוך. השימוש במילה 'תלמיד' ולא 'ילד', משקף את התפיסה לפיה ילד=תלמיד, כלומר כל ילד הוא 'תלמיד' ולכן היות תלמיד הינו חלק אינהרנטי מזהות ה'ילד'. זהות זו, לפיה כל ילד הינו 'תלמיד' מעידה על תפיסת משרד החינוך את הילד, ועל אחיזת המשרד בילד ובאחריות לחינוכו.

הביטוי השלישי לתפיסת משרד החינוך את תפקידו ביחס לילד, מתבטא בהתייחסות אל הילד כיחידה עצמאית, לעומת התייחסות אליו כחלק מיחידה משפחתית אורגנית. מניתוח דוח ועדת גורדון, עולה כי הועדה שמונתה לבדיקת בקת ההורים לאישור חינוך ביתי, תערוך ביקור "בביתו של הילד". בחוזר '02, ממשיך השימוש באותו מטבע לשון: "...ותערוך ביקור בביתו של הילד". בחוזר '06, בכדי לתאר את מקום ביקור הבית נעשה שימוש במלים: "בבית הורי הילד.", ובחוזר '09 נכתב כי הביקור יערך "במקום שבו הלימודים מתקיימים". ניתן לראות כיצד מהתמקדות בילד, כיחידה נפרדת, עם השנים מתואר הילד הבודד בהקשר של המכלול בו מתקיים החינוך הביתי – תוך הוספה תחילה של ההורים, ולאחר מכן התרחקות מהילד עצמו והתמקדות בהגדרה כללית – למקום בו מתקיימים הלימודים. נקודה נוספת לביטוי זה העולה מניתוח המסמכים, היא אופן הניסוח של האיסור כי חינוך ביתי יהווה פתח להתאגדות של מספר משפחות לחינוך אלטרנטיבי משותף. בדוח גורדון אין התייחסות לאיסור זה, אך בחוזר '02 נכתב כי "בכל מקרה מדובר בחינוך של ילד בודד בביתו". חוזר '06 קובע כי: "בכל מקרה מדובר בחינוך של ילדי משפחה אחת..."

וחוזר '09 הוא המפורט ביותר: "בכל מקרה מדובר בחינוך של ילד בודד או ילדי משפחה אחת...". גם כאן, ניתן לראות התרחבות של נקודת המבט עם השנים, המעידה על שינוי בתפיסתו של משרד החינוך את אחיזתו בילד, וחיזוק המקום של משפחת הילד והוריו במכלול ההקשר של חינוך ביתי, והסמכות והאחריות לחינוך בכלל.

נמצא כי אין שינוי לאורך זמן בנקודת המבט האידיאולוגית המוצהרת של משרד החינוך, ועמדתו האידיאולוגית כלפי החינוך הביתי, ותפיסתו את תפקידו ביחס לחינוך הביתי, וביחס לילדים ולחינוך בכלל – נותרה בעינה לכל אורך המסמכים שנותחו. למרות זאת, הניתוח מעלה הפנמה מסוימת של תפקידם של ההורים והמשפחה בהקשר של החינוך ביתי.

חוזר '09	חוזר '06	חוזר '02	ועדת גורדון	
"עמדת מערכת החינוך בישראל היא שמקומם של תלמידים בגיל לימוד חובה הוא במסגרת מוסדות החינוך... (שורה 33); "תפקיד הוועדה לבחון את הבקשה ולבדוק אם יש בה כדי להבטיח שהילד אכן יקבל חינוך ראוי..." (שורה 134)	"עמדת מערכת החינוך בישראל היא שמקומם של תלמידים בגיל חינוך חובה הוא במסגרות הלימודים הממוסדות." (שורה 19); "תפקיד הוועדה לוודא שהילד אכן יקבל חינוך ראוי..." (שורה 50)	"עמדת מערכת החינוך בישראל היא שמקומם של תלמידים בגיל חינוך חובה הוא במסגרות הלימודים הממוסדות." (שורה 2); "תפקיד הוועדה לוודא שהילד אכן יקבל חינוך ראוי בביתו." (שורה 34)	אחת מן השאלות שעמדו בפני הוועדה הייתה: "באלו נסיבות ועל פי אלו קריטריונים מן הראוי להתיר להורים לחנך את ילדיהם בחינוך ביתי?" (שורה 4)	תפיסת המשרד את עצמו כסמכות האחראית לחינוך הילד
יתלמיד' – 11 מופעים ילד' – 58 מופעים	יתלמיד' – 5 מופעים ילד' – 21 מופעים	יתלמיד' – 4 מופעים ילד' – 20 מופעים	יתלמיד' – 1 מופעים ילד' – 4 מופעים	שימוש במילה 'תלמיד' / 'ילד'
"במקום שבו הלימודים מתקיימים." (שורה 143).	"בבית הורי הילד" (שורה 55).	"בביתו של הילד" (שורה 36).	"בביתו של הילד" (שורה 23).	היכן יערך ביקור הבית
" בכל מקרה מדובר בחינוך של ילדי משפחה אחת ולא בהתכנסות לצורך לימודים של ילדי	"בכל מקרה מדובר בחינוך של ילדי משפחה אחת ולא בהתכנסות ילדי	"בכל מקרה מדובר בחינוך של ילד בודד בביתו." (שורה 10)	אין התייחסות-	הגבלה על התאגדותן של מספר משפחות

כמה משפחות יחד. " (שורה 4)	כמה משפחות יחד. " (שורה 25)			
----------------------------	-----------------------------	--	--	--

3.1.2. המימד החברתי

למימד החברתי במסמכי משרד החינוך שנותחו, נמצאו שני ביטויים. הביטוי הראשון הוא התבטאויות מפורשות בדבר היקף התופעה, והוא נמצא רק בדוח גורדון, אשר מציינת כי התופעה "בחיתוליה". הביטוי השני, הוא במילות החרגה ביחס לחינוך הביתי, אשר חוזרות לאורך הטקסטים שנותחו. מלים אלו מעידות על תפיסת משרד החינוך את החינוך הביתי כתופעה שולית וחריגה מבחינה חברתית, אשר רק בהתקיים נסיבות מסוימות וחריגות תקבל אישור חוקי. לצד זאת, מלים אלו מלמדות על תפיסת המשרד לגבי התחולה הרחבה והגורפת של חוק לימוד חובה, עד כדי כך שרק במקרים חריגים רצונם של ההורים יחליפו את תוקפו המהותי של החוק.

הביטוי הראשון נמצא רק בדוח ועדת גורדון, זאת כיוון שאופי מסמך זה שונה מהאחרים – מדובר בדוח ביניים של ועדה, שהכיל נהלים שהוגדרו כזמניים. לעומתו, המסמכים האחרים פורסמו באופן רשמי כחוזרי מנכ"ל, והכילו נהלים סופיים (לשעתם), ולכן אין שם התייחסות חיצונית לגבי היקפה של התופעה. ברם, עצם העבודה כי יצאו נהלים מנחים במתכונת של חוזרי מנכ"ל - דבר שנשלל על ידי ועדת גורדון (ראו פירוט במימד הנורמטיבי) – מעידה על הבנה כי מדובר בתופעה חברתית אשר גדלה ולכן יש צורך לתת לה מענה סדור.

הביטוי השני, לעומת זאת, שעניינו חריגות התופעה, הולך ומתעדן לאורך הזמן, ונראה כי תפיסת תופעת החינוך הביתי כחריגה ביותר הולכת ומתרככת, תוך שכל מסמך משמיט חלק מן המלים המשקפות את החרגת התופעה.

חוזר '09	חוזר '06	חוזר '02	ועדת גורדון	ביטוי
			"בשלב זה, כאשר התופעה עדין בחיתוליה..." (שורה 36)	מפורש בדבר היקף התופעה
"נסיבות יוצאות דופן, מיוחדות	"אך ורק במקרים..." (שורה 22)	"אך ורק..." במקרים חריגים ביותר..." (שורה 5)	"נסיבות מיוחדות" (שורה 16)	מילות החרגה

<p>לגבי התופעה</p>	<p>- "רק במקרים כאלה..." (שורה 17)</p>	<p>- "להוכיח מעל לכל ספק..." (שורה 6)</p> <p>- "נסיבות יוצאות דופן, מיוחדות וחריגות ביותר..." (שורה 8)</p>	<p>- "להוכיח מעל לכל ספק..." (שורה 22)</p> <p>- "נסיבות יוצאות דופן, מיוחדות וחריגות ביותר..." (שורה 23)</p>	<p>ו"חריגות..." (שורה 42)</p>
--------------------	--	--	--	-------------------------------

3.1.3. המימד הפרקטי

המימד הפרקטי, המשקף את אופן התמודדות משרד החינוך עם תופעת החינוך הביתי, בא לידי ביטוי בחמישה היבטים של דרך הטיפול בבקשה לחינוך ביתי, הכוללים התייחסות לנושאים הבאים: הגשת הבקשה לחינוך ביתי על ידי ההורים: הנימוקים לביסוסה ופרטים טכניים; הגשת תכנית הלימודים ודרכי ההערכה והמעקב אחר ביצועה; הועדה המוקמת לבחינת הבקשות לחינוך ביתי; משך הטיפול בבקשה ומשך תקופת האישור; הסמכות לאשר או לדחות בקשה לחינוך הביתי.

א. הגשת הבקשה לחינוך הביתי: הנימוקים לביסוסה ופרטים טכניים

כיוון שישנה חובה חוקית על ההורה לדאוג לכך שהילד יפקוד מסגרת לימודים מוכרת, בכדי להכשיר חינוך ביתי על ההורה לקבל פטור מחוק לימוד חובה. לצורך כך, קבע משרד החינוך כי על ההורה להגיש בקשה קבלת פטור מחוק לימוד חובה ואישור לחינוך ביתי. הנחיות להגשת הבקשה הוסדרו לראשונה בדוח ועדת גורדון, ולאחר מכן בחוזרי המנכ"ל, כאשר כל מסמך יורד לפרטים מדויקים יותר מקודמו בנוגע לאופן הגשת הבקשה ולנימוקים עליהם היא תבוסס.

הניתוח בקטגוריה זו העלה שני שינויים עיקריים שהתרחשו על פני הזמן. הראשון הוא שבתחילה היו הנהלים עמומים וכלליים מאוד, ועם השנים הלכו והתרבו הנהלים, ונעשו יותר מדוקדקים, מפורטים ומקיפים. השינוי השני הוא בין חוזרי המנכ"ל, בנימוקים שבבסיס הבקשה, אשר תחילה מביאים הנחיות נוקשות הנוגעות לילד ולמסוגלותו, ועם הזמן המיקוד עובר לגישתם של ההורים ותפיסת עולמם.

דוח ועדת גורדון קבע כי יש להגיש בקשה לצורך קבלת אישור לחינוך ביתי, אך הסתפק בהגדרת הנימוקים הרלוונטיים לביסוס הבקשה ובקביעה כי הבקשה תוגש בכתב. אין בדוח התייחסות למועד הגשת הבקשה, לפרטים הנדרשים להיכלל בה ולמי היא תוגש. בחוזר 02' ישנה התייחסות לכל השאלות הללו, והסיבות להגשת הבקשה מנוסחות באופן נוקשה ביחס למסמך שקדם לו כמו

גם ביחס לחוזרים הבאים – דרישה לתפיסת עולם מגובשת לצד נסיבות חריגות – כאשר בסופו של דבר על הבקשה לחינוך ביתי להוכיח כי הילד אינו מסוגל ללמוד בבית-ספר. חוזר 06' מרוכך בשני אופנים: הן בדרישה לרישום הילד לבית-הספר אשר מצוינת לאחר פירוט בדבר הגשת הבקשה – מתוך הבנה כי עסקינן בילדים אשר הוריהם אינם מעוניינים לשולחם, והרישום הינו בגדר פעולה פורמלית למדי, אשר ימומש רק במקרים חריגים של דחיית הבקשה. האופן השני בו החוזר מרוכך הוא בנימוקים להגשת הבקשה, שם נכנסה הברירה ("או") בין תפיסת עולם לבין נסיבות חריגות, כמו גם השמטת המלים בדבר היעדר מסגולות של הילד. כמו כן, בחוזר 06' הבקשה מוגשת למנהל המחוז במשרד החינוך. בחוזר 09', הדרישות לגבי אופן הגשת הבקשה עברו שינוי גדול בדמות טופס המצורף לחוזר, אשר מסדיר ומבנה את תוכן הבקשה.

חוזר '09	חוזר '06	חוזר '02	ועדת גורדון	
הבקשה תוגש במקביל לרישום לבית הספר בהתאם לאזורי הרישום. חובת הרישום מופיעה לאחר הפירוט בדבר הגשת הבקשה (שורה 55)	הבקשה תוגש במקביל לרישום לבית הספר בהתאם לאזורי הרישום. חובת הרישום מופיעה לאחר הפירוט בדבר הגשת הבקשה (שורה 30)	הבקשה תוגש במקביל לרישום לבית הספר בהתאם לאזורי הרישום. חובת הרישום מופיעה קודם לפירוט בדבר הגשת הבקשה (שורה 16)	-אין התייחסות-	מועד הגשת הבקשה
מצורף לחוזר טופס מובנה לבקשה לאישור חינוך ביתי (נספח א').	בכתב (שורה 31)	בכתב (שורה 17)	בכתב (שורה 17)	אופן הגשת הבקשה
למנהל המחוז . העתק מהבקשה יועבר למנהל המחלקה לחינוך ברשות המקומית (שורה 56)	למנהל המחוז עם העתק למנהל המחלקה לחינוך ברשות המקומית (שורה 32).	למנהל המחלקה לחינוך ברשות המקומית, שידאג להעבירה למנהל המחוז (שורה 18)	-אין התייחסות-	למי מוגשת הבקשה
פרטיהם האישיים ופרטי הילדים, צירוף צילום תעודת זהות ומילוי חמישה מסמכים נוספים הנוגעים לגישה החינוכית ולתכנית הלימודים (נספח א').	פרטים מזהים של הילד והוריו ותכנית לימודים (שורה 31).	פרטים מזהים של הילד והוריו ותכנית לימודים (שורה 16).	-אין התייחסות-	פרטים נדרשים
תפיסת עולם מגובשת השוללת חינוך במסגרת בית-ספר, או שקיימות נסיבות יוצאות דופן, מיוחדות וחריגות, שבעטיין יינתן פטור (שורה 41).	תפיסת עולם מגובשת השוללת חינוך במסגרת ממוסדת כלשהי או שקיימות נסיבות יוצאות דופן, מיוחדות וחריגות ביותר, שבעטיין ההורים מבקשים שילדם לא ילמד במוסד חינוך מוכר (שורה 23).	תפיסת עולם מגובשת השוללת חינוך במסגרת ממוסדת כלשהי וכן נסיבות יוצאות דופן, מיוחדות וחריגות ביותר, שבעטיין הילד אינו מסוגל ללמוד במוסד חינוך מוכר (שורה 7).	תפיסת עולם של ההורים ותפיסתם חינוכית, או על נסיבות מיוחדות בגינן הילד לא ילמד בבית הספר (לדוגמה מחוננות מיוחדת) (שורה 15)	סיבות להגשת הבקשה וביסוסה

ב. הגשת תכנית הלימודים ודרכי ההערכה והמעקב אחר ביצועה

במסגרת הגשת הבקשה, על ההורים להגיש תכנית לימודים לחינוך הביתי, לאישורה של הועדה. ניתוח המסמכים מעלה ארבע קטגוריות התייחסות של המסמכים לתכנית הלימודים ולמה שצריך להיכלל בה: דרישות לגבי תכנית הלימודים, קווים מנחים להצגתה, תחומי ליבה בהם תעסוק ודרכי ההערכה והמעקב אחר ביצועה. המגמה בהיבט הנוגע לתכנית הלימודים היא, שככל שהמסמך מאוחר יותר, כך הוא מפורט יותר – הן מבחינת כמות והיקף הדרישות שהוא משית, והן מבחינת בהירות הדרישות (המסמך האחרון מביא שתי תכניות לימודים לדוגמה).

דוח גורדון אינו מפרט כלל לגבי תוכן תכנית לימודים, ורק מטיל חובה על ההורים להגישה. כמו כן הוא ממנה המפקח המחוזי (במשרד החינוך) לפקח ולדווח אחר יישום התכנית. גם שני חוזרי המנכ"ל הראשונים מתייחסים לקטגוריה הראשונה והאחרונה בלבד, כאשר התייחסותם לתוכן התכנית היא זהה, ובנוגע למעקב – חוזר '02 מטיל על ההורים את האחריות להגיש תוצרי למידה, ואילו בחוזר '06 נקודה זו עמומה יותר – לא ברור על מי האחריות לדווח בדבר מעקב ותוצרי הלמידה. עמימות זו היא חריג – כיוון שישנה רגרסיה בפירוט, ביחס לחוזר הקודם, בניגוד למגמה המרכזית הנצפית, אשר מלמדת כי הפירוט הולך וגדל. חוזר '02 מגדיר כי דוח המעקב יוגש למנהל המחוז, בעוד חוזר '06 קובע כי ימונה רפרנט לעניין.

חוזר '09 מתייחס בהרחבה לשתי קטגוריות נוספות אשר לא זכו להתייחסות קודם המפרטות ומעמיקות לגבי התוכן הנדרש מתכנית הלימודים. עוד תוספת משמעותית בחוזר זה, בדמותן של שתי דוגמאות מפורטות של תכניות לימודים, מגגישה את הגשת הבקשה וניסוח תכנית הלימודים עבור הורים, ומבהירה – הן עבור הועדה והן עבור ההורים – איך צריכה תכנית הלימודים להיראות.

ועדת גורדון	חוזר '02	חוזר '06	חוזר '09
בבקשה תפורט "התכנית האופרטיבית להפעלה" (שורה 20)	פירוט התחומים והמקצועות/ הנושאים שהילד ילמד בביתו; את פירוט התוצרים הצפויים שאפשר יהיה ללמוד מהם יהיה ללמוד מהם שהלמידה אכן מתרחשת; את פירוט האחראים	"פירוט התחומים/ הנושאים שהילד ילמד בביתו; את פירוט התוצרים הצפויים שאפשר יהיה ללמוד מהם שהלמידה אכן מתרחשת; את פירוט האחראים להוראה (היינו מי	פירוט בהיקף של 448 מילה בדבר הדרישות לגבי התכנית והנושאים שעליה לכלול, כולל שתי תכניות לימודים לדוגמה.

	להוראה" (שורה 23)	ילמד את הילד בפועל). " (שורה 40)		
קווים מנחים להצגת התכנית	-אין התייחסות-	-אין התייחסות-	פירוט לגבי גישות החינוך האפשריות : גישה המבוססת על מועדים קבועים והוראה מסודרת, או גישה פורמאלית פחות, המגיבה להתפתחות רצונותיו והתעניינותו של הילד. (נספח ב' שורה 1)	
תחומי ליבה בהם תעסוק התכנית	-אין התייחסות-	-אין התייחסות-	על התכנית להקיף 55% ממקצועות הליבה ובלבד שילמד מיומנויות לשון, מתמטיקה ומיומנויות חברתיות (שורה 95) בנספח ב' מפורטים בהרחבה מקצועות הליבה לחינוך יסודי ועל-יסודי.	
דרכי הערכה ומעקב	המפקח המחוזי יעקוב אחר ביצוע התוכנית לפחות פעמיים בשנה, וידווח על כך לפורום הארצי לעניין החינוך הביתי (שורה 32)	על ההורים להגיש למנהל המחוז דוחות מעקב ותוצרי למידה פעמיים בשנה וכי הגשת דוחות אלו הינה תנאי להארכת האישור לחינוך ביתי (שורה 42).	"...פירוט התוצרים הצפויים שיהיה ניתן ללמוד מהם שהלמידה אכן התרחשה תקופה שהוגדרה בה. " (שורה 111) העברת דוחות מעקב אל המפקח הרפרנט, הינה באחריות ההורים (שורה 182).	המלצת הועדה לאישור החינוך הביתי, תלויה בלוח מועדים למעקב ולבדיקת תוצרי למידה, שיוגשו למפקח הרפרנט שמונה לטובת העניין (שורה 59).

ג. הועדה המוקמת לבחינת בקשות החינוך הביתי

לצורך בחינת הבקשה, משרד החינוך קבע כי תוקם ועדה אשר תגבש המלצות שעל בסיסן יוכלו מקבלי ההחלטות להכריע בבקשה. ניתוח המסמכים העלה חמש קטגוריות אליהן התייחסו המסמכים בכל הנוגע לוועדה ולפעילותה: הרכב הועדה, תפקיד הועדה, פגישות הועדה, (ביקור הבית שנעשה במסגרת עבודת הועדה) והמלצת הועדה. גם בנושא זה, ניתן לראות כיצד המסמכים הראשונים גולמיים ואינם מפרטים הרבה, ועם הזמן נוספים פרטים המסדירים את עבודת הועדה.

בקטגוריית הרכב הועדה, דוח גורדון מגדיר ועדה בת שלושה חברים: מפקח כולל, מנהל בית ספר ופסיכולוג חינוכי. חוזר '02 הרחיב את הרכב הועדה לחמישה חברים תוך הוספה של מנהל המחוז, קצין ביקור סדיר ונציג הרשות המקומית. בעלי התפקידים שנוספו כאן מעידים על הרחבת שיקול דעתה של הועדה, שקודם לכן הייתה מורכבת מאנשי מקצוע מתוך מערכת החינוך בלבד, וכעת ישנה נציגות לרשות המקומית ולקציני ביקור סדיר, כמו גם לדמות בכירה יותר במשרד החינוך. בחוזר '06, מתווסף לוועדה מפקח כולל שמונה כרפרנט לענייני החינוך הביתי – כלומר מוגדרת כתובת אחת במשרד החינוך מוסדרת שתחתיה מוסדרת ההתנהלות מול אנשי החינוך הביתי. חוזר '09 אינו משנה מהותית את הרכב הועדה, אך מפרט יותר בנוגע לבעלי התפקידים.

בקטגוריית תפקידי הועדה, דוח גורדון מתייחס לפעולות אשר עליה לבצע: עיון במסמכים שהוגשו, ראיון להורים וביקור בית. חוזר '02 מוסיף לפעולות אלה את המטרה – לוודא כי הילד מקבל חינוך ראוי. החוזרים הבאים אף מפרטים מה כולל המושג "חינוך ראוי". לקטגוריית פגישות הועדה אין כל התייחסות בשני המסמכים הראשונים. חוזר '06 מגדיר כי על הועדה לקיים שתי פגישות, ואת מטרתה של כל אחת מן הפגישות. חוזר '09 מוסיף לשתי הפגישות הללו קביעה בדבר נוכחות מינימלית של חברי ועדה.

בקטגוריית ביקור הבית, דוח גורדון מגדיר כי הועדה תראיין את ההורים ואת הילד, כאשר חלק מהשיחה עם הילד תתקיים ללא נוכחות ההורים. הנחיה זו נותרה בעינה בחוזר '02, אשר מוסיף ומפרט איזה מאנשי המקצוע בוועדה יקיים את השיחה הזו. בחוזר '06 ההנחיה לשיחה אישית עם הילד אינה קיימת, לעומת זאת החוזר מוסיף מלים על מטרת הביקור, ומגדיר מי מחברי הועדה יגיע לביקור הבית. חוזר '09 מוסיף להנחיות אלו דרישה כי מועד הביקור יתואם עם ההורים, וקובע כי ביקור בית הינו תנאי לאישור הבקשה לחינוך ביתי. עוד מוסיף החוזר בדבר מטרת הביקור- כי זוהי הזדמנות עבור ההורים להראות את הישגי הילד.

גם בקטגוריית המלצת הועדה, כל חוזר מוסיף פרטים נוספים על המסמך שלפניו. חוזר '02 מוסיף כי ההמלצות יועברו בכתב, חוזר '06 מציין כי עליהן להיות מנומקות (כאן אין אזכור כי הן יועברו בכתב), וחוזר '09 קובע כי הכרעה בבקשה תתקבל רק לאחר המלצת הועדה, מה שמעניק משנה תוקף וחשיבות לעבודת הועדה והמלצתה.

לסיכום ניתוח עבודה הועדה, ניתן לומר כי עם השנים ישנו ריכוך מסוים בתוכן ההנחיות, ומאידך עצם התרחבות הנהלים והספציפיקציה שלהם מגבירות את הפיקוח על החינוך הביתי. כך, נוהל השיחה האישית בין הילד לאחד מחברי הועדה ללא נוכחות הורה הופסק, ונקבע כי יש לתאם את מועד הביקור עם ההורים, מה שמעיד על ריכוך מסוים. מאידך, הגדלת הרכב הועדה - הן מספרית והן מבחינת יריעת אנשי המקצוע, פירוט והסדרה של נהלי ביקור הבית, המחשה של תפקיד הועדה ותיאור מבואר לגבי הכוונה של 'חינוך ראוי' – כל אלו מהווים הנחיות נוספות אשר מחזקות את תפקידו של משרד החינוך ומגבירות את הפיקוח.

חוזר '09	חוזר '06	חוזר '02	ועדת גורדון	
מפקח כולל שמונה על ידי המחוז כרפרנט לחינוך הביתי- יו"ר הועדה, מפקח כולל על בתי ספר או על גנים, מנהל בית ספר, פסיכולוג חינוכי או יועץ חינוכי, המפקח על הביקור הסדיר, מנהל מחלקת החינוך ברשות המקומית או מי מטעמו, וכן חברים נוספים, על פי החלטת מנהל המחוז (שורה 126).	מנהל המחוז או נציגו, המחמ"ד – כשהדיון נוגע לתלמיד בחינוך הממ"ד, מפקח כולל- שמונה על ידי מנהל המחוז לרפרנט החינוך הביתי, מנהל בית ספר, פסיכולוג חינוכי או יועץ, קב"ס, נציג הרשות וחברים נוספים על פי החלטת מנהל המחוז (שורה 45).	מנהל המחוז או נציגו, המחמ"ד – כשהדיון נוגע לתלמיד בחינוך הממ"ד, מפקח כולל, מנהל בית ספר, פסיכולוג חינוכי או יועץ, קב"ס, נציג הרשות וחברים נוספים על פי החלטת מנהל המחוז (שורה 28).	מפקח, מנהל ביי"ס ופסיכולוג חינוכי (שורה 22).	הרכב הועדה
"תפקיד הוועדה לבחון את הבקשה ולבדוק אם יש בה כדי להבטיח שהילד אכן יקבל חינוך ראוי שיאפשר לו תפקוד אישי וחברתי נורמטיבי גם בבגרותו. (שורה 134).	לוודא שהילד מקבל "חינוך ראוי שיאפשר לו תפקוד אישי וחברתי נורמטיבי גם בבגרותו", באמצעות עיון בבקשה, ראיון עם ההורים וביקור בית (שורה 50).	לוודא שהילד מקבל "חינוך ראוי" באמצעות עיון בבקשה, ראיון עם ההורים וביקור בית (שורה 34).	לראיין את ההורים ולערך ביקור בית (שורה 23)	תפקיד הועדה
פגישת הכנה לאישור ראשוני של התכנית שהוצעה על ידי ההורים ופגישה נוספת, לאחר ביקור הבית מניין החברים בישיבות לא יפחת מ-3, ובהם היו"ר, פסיכולוג חינוכי או יועץ חינוכי ומפקח כולל (שורה 132).	פגישת הכנה לאישור ראשוני של התכנית שהוצעה על ידי ההורים ופגישה נוספת, בהרכב מלא, לאחר ביקור הבית (שורה 51).	-אין התייחסות-	-אין התייחסות-	פגישות הועדה
המפקח הרפרנט במחוז או מי מטעמו יגיע לביקור הבית. מטרת הביקור היא לוודא כי אכן מתקיימים התנאים המאפשרים עמידה	אחד מחברי הוועדה (המפקח הרפרנט לנושא במחוז, שיצרף אליו לפי שיקול דעתו חברים נוספים) יגיע לביקור הבית. מטרת הביקור	במהלכו תתקיים שיחה שלא בנוכחות ההורים, בין הילד לבין אחד מאנשי המערך המסייע	הועדה תראיין את ההורים ואת הילד, כאשר חלק מהשיחה עם הילד יתקיים שלא בנוכחות ההורים (שורה 23)	ביקור בית

<p>ביתכנית המוצעת על ידי ההורים. מועד הביקור יתואם עם ההורים (שורה 142); ביקור בית הוא תנאי לאישור הבקשה (שורה 49, נספח ב'); מטרת הביקור היא לתת הזדמנות להורי הילד להראות את התקדמותו והישגיו (שורה 53)</p>	<p>היא לוודא כי אכן מתקיימים כל התנאים המאפשרים עמידה בתכנית המוצעת על ידי ההורים (שורה 54).</p>	<p>(פסיכולוג/ יועץ/ קב"ס) (שורה 36)</p>		
<p>יו"ר הועדה יעביר את חוות הדעת למנהל המחוז. ההכרעה בבקשה תתקבל רק לאחר קבלת המלצות הועדה (שורה 69).</p>	<p>ההמלצות המנומקות יועברו למנכ"ל המשרד (שורה 68).</p>	<p>ההמלצות יועברו בכתב למנכ"ל המשרד (שורה 40).</p>	<p>ההמלצות יועברו לפורום ארצי (שורה 24).</p>	<p>המלצת הועדה</p>

ד. משך הטיפול בבקשה ומשך תקופת האישור

ניתוח המקורות מעלה כי קביעת לוח הזמנים לטיפול בבקשה ולתקופת האישור עברה שינויים גם היא עם הזמן. לקטגוריית משך הטיפול דוח גורדון כלל אינו מתייחס. בחוזרים 02 ו-06' מוגדרת תקופת זמן שאינה מתכתבת עם עיתוי הגשת הבקשה – אלא עם לוח הזמנים של משרד החינוך (שנת הלימודים). לבסוף, חוזר 09' קובע כי הטיפול יסתיים תוך שלושה חודשים מיום הגשת הבקשה. בקטגוריית משך תקופת האישור אין כל שינוי בשלושת המסמכים הראשונים. חוזר 09' מגמיש ומאפשר להאריך את משך האישור עד לשנתיים, ומפרט גם כי על המלצת הועדה לציים את משך האישור. נמצא כי מגמת ריכוך הנהלים ניכרת גם כאן, בשתי הקטגוריות.

חוזר 09'	חוזר 06'	חוזר 02'	ועדת גורדון	
<p>הודעה תימסר למבקשים תוך שלושה חדשים מיום הגשת הבקשה (שורה 63).</p>	<p>עד תום שנת הלימודים בה הוגשה הבקשה (שורה 36).</p>	<p>עד תום שנת הלימודים בה הוגשה (שורה 82).</p>	<p>אין התייחסות לעניין-</p>	<p>משך הטיפול בבקשה</p>
<p>עד שנתיים (שורה 83); על חוות הדעת של הועדה לציין את משך תקופת האישור (שורה 154).</p>	<p>שנת לימודים אחת בלבד (שורה 71).</p>	<p>שנת לימודים אחת בלבד (שורה 58).</p>	<p>שנה אחת בלבד. ניתן להאריך לתקופות נוספות (שורה 23).</p>	<p>משך תקופת האישור</p>

ה. הסמכות לאשר או לדחות בקשה לחינוך ביתי

בקטגוריה זו הניתוח מעלה סטייה מסוימת ממגמת המדיניות להתפתח ולהיעשות מותאמת ומפורטת יותר. סטייה זו מתבטאת בכך שדווקא דוח גורדון מגדיר פורום ספציפי אשר יכריע בבקשות לחינוך ביתי, ולאחר מכן, חוזרים '02 ו-'06 קובעים כי מנכ"ל המשרד הוא המוסמך להכריע בבקשות. מאידך, חוזר '09 ממשיך את המגמה הנפוצה יותר בהקשר של מדיניות כלפי חינוך ביתי, והוא קובע כי הסמכות להכריע נמצאת אצל מנהל המחוז במשרד החינוך. בנוסף, קובע החוזר אפשרות לעיון חוזר בבקשה, שתוגש למנכ"ל המשרד.

ועדת גורדון	חוזר '02	חוזר '06	חוזר '09
מי מכריע בבקשה	מנכ"ל משרד החינוך (שורה 40).	מנכ"ל משרד החינוך (שורה 61).	מנהל המחוז עם אפשרות לבקשה לעיון חוזר שתוגש למנכ"ל (שורה 64).
פורום ארצי המורכב מיו"ר המזכירות הפדגוגית, מנהל המנהל הדתי, אחד ממנהלי המחוזות, מנהלות אגף יסודי ועל-יסודי, נציגי השירות הפסיכולוגי ונציג "הקו הפתוח" (שורה 24).			

לסיכום ממצאי הניתוח הנוגעים להיבט הפרקטי, ניתן לראות כי התרחשו שינויים משמעותיים לאורך השנים במדיניות משרד החינוך כלפי חינוך ביתי. תחילה הנהלים היו כלליים, תמציתיים ועמומים מאוד, ועם הזמן התגבשו הנחיות מפורטות יותר המסדירות את התופעה באופן שהולך ונעשה מובנה ובהיר עם השנים. לצד הבהירות, תוספת הנהלים המפורטים מגבירה את מעורבותו של המשרד ואת תפקידו הפעיל ביישום החינוך הביתי.

3.1.4. המימד הנורמטיבי

במסגרת ניתוח המסמכים התבטא המימד הנורמטיבי בשני אופנים: הראשון מאופיין באמירה ישירה ומפורשת הנוגעת לצורת ההסדרה הראויה לסוגיה, והשני משתמע מתוך פעולותיה של הרשות המבצעת – כלומר מתוך הדרך בה בחרה בפועל להסדיר את התנהלותה מול הורים המבקשים ליישם חינוך ביתי.

הביטוי הראשון, מופיע בדוח גורדון, שם מציינת הועדה כי היא אינה רואה לנכון, בשלב זה, להמליץ על חקיקה או על שינויים בתקנות לטובת הסדרת ההתנהלות סביב תופעת החינוך הביתי. הביטוי השני עולה מתוך פעולותיו הנורמטיביות של משרד החינוך: לאחר שיצא דוח גורדון, הוא אומנם התקבל בפועל אך נותר בגדר מסמך הנחיות. לאחר מספר שנים, ועדה נוספת שעסקה בנושא מצאה לנכון להסדיר את הנהלים באמצעות חוזר מנכ"ל בחוזר מנכ"ל '02 (כפי שתואר בסקירה שהובאה

בפרק הראשון). מאז בחר המשרד פעמיים נוספות באותו אופן של הסדרה באמצעות חוזר מנכ"ל, ונכון להיום חוזרי מנכ"ל אלו הם המסדירים את החינוך הביתי שכן לא שונתה מדיניות באמצעות חקיקה או תקנות.

בסיכום ממצאי הניתוח של מסמכי הרשות המבצעת, ניתן לראות שלמרות שעמדתו של משרד החינוך בנוגע למימד האידיאולוגי, לא השתנתה. במימד החברתי ובמימד הפרקטי היו שינויים משמעותיים לאורך השנים. במימד הנורמטיבי, בדומה לזה האידיאולוגי, אין שינויים רבים, ועמדת המשרד נותרה בעינה.

3.2. הרשות השופטת

כפי שתואר בסקירה הנושאת שבפרק הראשון, בשנת 2007 הגישו הורים בחינוך הביתי עתירה כנגד משרד החינוך. העתירה עסקה בעניינים אישיים, הנוגעים לכתבי אישום שהוגשו במספר מקרים ספציפיים הנוגעים לחלק מן העותרים, לצד נושאים כלליים הנוגעים למדיניות משרד החינוך. פסק הדין בעתירה ניתן ב- 30.3.2009, יום אחד לפני כניסתו לתוקף של חוזר מנכ"ל חדש.

בהיבט הפרוצדורלי יצוין כי פסק הדין תמציתי ודל-מלל. מבחינה משפטית מעמדו כפסק דין החותם את הדיון בעתירה, אך למעשה מדובר במחיקת העתירה בעקבות משיכתה על ידי העותרים. לאחר שמשרד החינוך הוציא חוזר מנכ"ל חדש (חוזר '09), אשר לתפיסת בית המשפט עיקר את טענות העותרים מתוכן, המליץ בית המשפט לעותרים למשוך את עתירתם. בנוסף, ועדין במסגרת ההיבט הפרוצדוראלי, למעשה, לא התקיים דיון מהותי בעתירה, כיוון שמשרד החינוך טען כבר מיום הגשתה כי הוא שוקד על נהלים חדשים. כשנה וחצי לאחר הגשת העתירה, יום לפני כניסתו לתוקף של חוזר מנכ"ל חדש בעניין החינוך הביתי – ולא במקרה, פי שיובהר מהניתוח שלהלן – ניתן פסק דין בעתירה.

3.2.1. המימד האידיאולוגי

לאורך פסק הדין בית-המשפט אינו חושף את עמדתו האידיאולוגית בסוגיית החינוך הביתי במפורש. ברם, עמדתו האידיאולוגית של בית-המשפט באה לידי ביטוי בכך שבפסק הדין מובאת עמדתו של משרד החינוך, כי ללא הגשת בקשה מתאימה בהתאם לדרישות המשרד וקבלת היתר מאת המשרד ליישום חינוך ביתי, על ההורים לשלוח את ילדיהם למסגרות הלימודים המוכרות. בית-המשפט למעשה מיישר קו עם עמדתו האידיאולוגית של משרד החינוך, כפי שהובאה בפירוט

לעיל, כי הוא הסמכות להכריע בדבר חינוכו של הילד, וללא אישור מפורש ממושרד החינוך לא ניתן ליישם חינוך ביתי.

<p align="center">פסק הדין בבג"ץ 6672/07</p>	
<p>”המדינה עומדת על כך, כי ללא הגשת בקשה מתאימה וקבלת היתר, על ההורים לקיים את החובה ולשלוח את ילדיהם למוסדות חינוך כנדרש על פי חוק.” (שורה 19)</p>	<p>חובת הגשת בקשה כתנאי ליישום חינוך ביתי</p>

3.2.2. המימד הנורמטיבי

התייחסותו של פסק הדין למימד הנורמטיבי ולאופן הסדרת המדיניות כפלי החינוך הביתי נוגע לשני הביטים: הראשון הוא עמדת בית-המשפט ביחס לאופן ההסדרה באמצעות חוזר מנכ"ל, והשני הוא התייחסותו של בית-המשפט לאחוז הבקשות לאישור חינוך ביתי אשר נידחות על ידי משרד החינוך.

בנוגע להיבט הראשון, מניתוח פסק הדין עולה כי לתפיסת בית-המשפט, עצם העובדה כי נוסחו על ידי משרד החינוך נהלים חדשים להסדרת המדיניות כלפי החינוך הביתי, אשר יכנסו לתוקף בתצורתו של חוזר מנכ"ל עדכני, מהווה סיבה מספקת למשיכת העתירה מצד העותרים ומחיקתה על ידי בית-המשפט. כלומר, בית-המשפט מכשיר בפועל את תצורת ההסדרה באמצעות חוזר מנכ"ל, ומצדו אינו נוקט כל עמדה מפורשת ביחס לתצורת הסדרה אחרת אשר הייתה ראויה להינקט. בית המשפט גם אינו מעביר ביקורת על אופן ההסדרה הזה. בנוסף, על אף שחלק מרכזי מטענות העותרים נגעו להיעדר חוקיות של חוזר המנכ"ל המסדיר את הנהלים הנוגעים לחינוך הביתי, בית-המשפט אינו מתייחס לטענה זו מבחינה משפטית-מהותית בפסק הדין. לאור המלצתו למשיכת העתירה עקב יציאתו של חוזר מנכ"ל חדש, ברור כי לדידו אין כל בעיה משפטית בהסדרת הנהלים תחת חוזרי מנכ"ל.

בנוגע להיבט השני, ניתוח פסק הדין מעלה התייחסות של בית-המשפט לאחוז הבקשות לאישור חינוך ביתי המתקבלות, ביחס לאחוז הבקשות הנידחות. גם בעניין זה מקבל בית-המשפט את המידע שנמסר מאת משרד החינוך, והוא כי אחוז הבקשות הנידחות הוא שולי ביותר וככלל, כל עוד בקשה מוגשת בהתאם לתנאי החוזר, היא נענית בחיוב.

פסק הדין בבג"ץ 6672/07	
"המלצנו לעותרים לחזור בהם מעתירתם, נוכח חוזר המנכ"ל שתוקן בשנה זו, ומאפשר מתן היתר לחינוך ביתי על פי השיקולים והתנאים הקבועים בחוזר המנכ"ל" (שורה 16).	המלצת בית- המשפט למשיכת העתירה
"מפני באת כוח המדינה נמסר לנו כי אחוז הסירוב לבקשות לחינוך ביתי הוא קטן ביותר והמדינה ככלל מאשרת בקשות העומדות בתנאי החוזר." (שורה 18)	אחוז הבקשות שנענות בסירוב

לסיכום, הממצאים מניתוח פסק הדין – הן אלה הנוגעים להיבט הפרוצדוראלי, והן אלו הנוגעים למימדים המהותניים, משקפים את בחירתו של בית-המשפט שלא להיכנס לעובי הקורה בסוגיית הסדרת החינוך הביתי. פסק הדין תמציתי, מצטט ברובו את טענות משרד החינוך, ואינו מביא ניתוח משפטי מעמיק של הסוגיה. רְאָיָה נוספת לכך היא המלצת בית-המשפט לעותרים למשוך את העתירה, שמעידה על בחירתו שלא לפסוק מהותית לגוף העתירה. המימדים אשר באים לידי ביטוי בניתוח פסק הדין – הם למעשה יישור קו של בית המשפט עם משרד החינוך, מבלי שינקוט עמדה משלו בעניין ומבלי שיוסיף דעתו בדבר הסדר עתידי של הסוגיה. בנוסף, גם המימדים אשר אינם באים לידי ביטוי בניתוח פסק הדין כלל – המימד החברתי והמימד הפרקטי – הם למעשה עדות שבשתיקה, לבחירתו של בית המשפט להימנע מלנקוט עמדה בסוגיה.

3.3. הרשות המחוקקת

להלן יובאו ממצאי הניתוח של המסמכים שיצאו תחת ידה של רשות המחוקקת, שעסקו במדיניות כלפי החינוך הביתי: פרוטוקול הדיון בוועדת החינוך, התרבות והספורט מיום 14.8.2007 (להלן: "פרוטוקול הדיון בכנסת"), ושתי הצעות החוק שהועלו בנושא חינוך ביתי: הצעת חוק לימוד חובה (תיקון – חינוך ביתי), התשע"א-2011 (להלן: הצעת חוק 2011), והצעת חוק לימוד חובה (תיקון – חינוך ביתי), התשע"ד-2014 (להלן: הצעת חוק 2014). שתי הצעות החוק זהות בתוכן, וההבדל היחיד הוא בתאריך הגשתן. על כן, ממצאי הניתוח הנוגעים להיבטים הפרוצדוראליים של הצעות החוק יובאו כאן תוך התייחסות נפרדת לכל אחת מן הצעות. לעומת זאת, הממצאים הנוגעים להיבט המהותני יובאו כאן תוך התייחסות לשתי הצעות החוק כמסמך אחד.

ממצאי הניתוח מעלים כי בהיבט פרוצדוראלי, הפעם הראשונה שהרשות המחוקקת התייחסה במפורש לתופעת החינוך הביתי (מלבד חוק לימוד חובה, אשר אומנם מהווה את התשתית להתייחסותה של המדינה כלפי החינוך הביתי, אך אינו מתייחס לחינוך הביתי מפורשות, ואינו

מסדיר את ההתנהלות כלפי החינוך הביתי), היא בדיון שנערך בוועדת החינוך, התרבות והספורט, בתאריך 14.8.2007, שכותרתו "לימודים בבית במקום בית הספר". בדיון נכחו: שלושה חברי כנסת חברי הוועדה - יו"ר הוועדה ח"כ מיכאל מלכיאור, ח"כ אלכס מילרוח"כ עבאס זכור, שני נציגי משרד החינוך - יהודית דנילוב, האמונה על יישום המדיניות כלפי החינוך הביתי במנהל הפדגוגי ושאלו פאר מדוברות המשרד, נציג ארגון ההורים הארצי - יהודה סקר, שלושה הורים בחינוך ביתי - רועי שרון, דני דנקנר וסשה זיניגרד, עורכת הדין שייצגה את הורי החינוך הביתי בעתירתם לבג"ץ – קרן רז-מורג, נציג המ.מ.מ - יובל וורגן ופרופ' רוני אבירם – ראש המרכז לעתידנות בחינוך מאוניברסיטת בן גוריון.

כאמור, הדיון בכנסת נערך כחודש לאחר שהגישו הורי החינוך הביתי את עתירתם לבג"ץ. ניתוח הפרוטוקול מעלה כי חברי הכנסת נמנעו מלהביע עמדתם בעניין העתירה עצמה, בעודה תלויה ועומדת. בנוסף, בפרוטוקול לא מצוינת סיבה לסמיכות בין שני הדברים.

פרוטוקול הדיון בכנסת	
<p>"[יו"ר הוועדה מלכיאור]: זה נושא שאף פעם לא טיפלנו בו. נדמה לי שאף פעם לא טיפלו בזה בוועדת חינוך, ודאי לא בקדנציה הזו, וחשבתי שיותר נכון לטפל בזה לפני פתיחת שנת הלימודים. אף על פי שיכול להיות שאנחנו נמשיך את הדיון אחר כך." (פסקה 1);</p> <p>"[יו"ר הוועדה מלכיאור]: אגב, אנחנו בוודאי לא מטאטאים מתחת לשטח. לא רק שמקיימים דיון ציבורי שיהיה באתר האינטרנט, אבל הדיון עכשיו משודר לכל עם ישראל. אני בטוח שכמעט כולם יושבים ומסתכלים על זה עכשיו בערוץ 99." (פסקה 235)</p>	<p>עיסוקה של הכנסת בנושא החינוך הביתי</p>
<p>"[יו"ר הוועדה מלכיאור]: אני לא רוצה יותר מי להיכנס להיבט של בית הדין הגבוה לצדק, מאחר וזה עומד בפני בג"ץ, אנחנו לא רוצים להתעמק בזה." (פסקה 83)</p>	<p>התייחסות לעתירה לבג"ץ</p>

שתי הצעות החוק הועלו בנושא החינוך הביתי, הן למעשה הצעות חוק לתיקון חוק לימוד חובה, באופן שיכשיר את השר להתקין תקנות מפורטות להסדרת החוקית של החינוך הביתי. ביחס למסמכים אחרים אשר מבקשים להסדיר הנהלים הנוגעים לחינוך הביתי, הצעות החוק הן קצרות: האחת באורך 284 והשנייה 295 מלים. פער המלים בין השניים נובע ממשפט המופיע רק בהצעת החוק המאוחרת יותר, המפרט כי זוהי הפעם השנייה שהצעת חוק זו מונחת על שולחן הכנסת.

על הצעת החוק בגלגולה הראשון חתומים שבעה חברי כנסת. על ההצעה השנייה לעומת זאת חתומים שלושה חברי כנסת.

הצעת חוק 2014	הצעת חוק 2011	
295	284	אורך המסמך
שלושה חברי כנסת	שבעה חברי כנסת	חתומים על הצעת החוק

3.3.1. המימד האידיאולוגי

ניתוח הפרוטוקול מעלה התייחסות לא מבוטלת למימד האידיאולוגי. ברם, חברי הכנסת אינם נוקטים עמדה, ויו"ר הועדה אף מקפיד לומר במפורש כי אינו רוצה לנקוט עמדה, אך מכיר בכך שהדיון נסוב למעשה סביב השאלה האידיאולוגית – על מי חלה האחריות לחינוך הילד? בפרוטוקול מצוינות ארבע פעמים בהן יו"ר הועדה אומר כי השאלה הפילוסופית הזו היא שעומדת בבסיסו של הדיון.

בהצעות החוק, לעומת זאת, ניכרת עמדה ברורה בשאלה מי מוסמך להכריע בדבר חינוך הילד. העמדה האידיאולוגית עולה מתוך כך שהצעת החוק מבקשת להסמיך את השר להתקין תקנות בדבר התנאים לקבלת אישור לחינוך ביתי. כלומר הצעת החוק רואה את שר החינוך כסמכות העליונה להכריע בשאלת חינוך הילד, והוא זה אשר יקבע את התנאים ליישומו של חינוך ביתי.

(לשם הנוחות, יוצגו להלן הממצאים הנוגעים למימד הנורמטיבי בשתי טבלאות נפרדות לכל אחד מן המסמכים, כיון שבכל אחד מהם ישנה התייחסות לקטגוריות שונות במסגרת המימד הנורמטיבי).

פרוטוקול הדיון בכנסת	
<p>"[יו"ר הועדה מלכיאור]: יש פה גם שאלה פילוסופית, בכמה מישורים אבל אני חושב שהשאלה המרכזית היא גם על מי חלה האחריות בעצם לחינוך הילד? זה מאוד נוגע פה. האם זה חל על המדינה, או האם זה חל על ההורים?" (פסקה 66);</p> <p>"[ח"כ]: ...אנחנו אחראים על הילדים שלנו עד גיל 18, מ-18 ומעלה מדינת ישראל אחראית עליהם...</p> <p>[יו"ר הועדה]: מי אחראי עד גיל 18?</p> <p>[ח"כ]: ההורים.</p> <p>[יו"ר הועדה]: אבל זה חלק מהוויכוח פה, מי אחראי, המדינה או ההורים? ...על זה אנחנו מדברים. יש ויכוח פה, זה ויכוח פילוסופי, כמו שאמרנו לפני כן."</p> <p>(פסקה 111)</p> <p>"[חה"כ מילר]: זו איזה שהיא ראייה שלכם בתור הורים שאתם אומרים 'אנחנו יכולים ללמד את הילדים שלנו יותר טוב ממערכת החינוך'. השאלה, עד כמה אתם בטוחים בכך שאתם יכולים לעשות את זה, ועד כמה אתם יכולים להבטיח</p>	<p>תפיסת האחריות על הילד</p>

<p>לנו, כמחוקקים, שהעמיד של הילדים האלה הוא לא תלוי אך ורק בראייה שלכם על הדברים החדשים... " (פסקה 113);</p> <p>"[יו"ר הוועדה] אני לא רוצה לקחת עמדה ערכית לכאן או לכאן, של הוועדה כרגע." (פסקה 239)</p>	
--	--

<p>הצעות החוק</p>	
<p>"השר רשאי להתקין תקנות לעניין... התנאים לקבלת אישור למתן חינוך ביתי..." (סעיף 1 לה"ח)</p>	<p>תפיסת שר החינוך כסמכות להכריע בדבר חינוך הילד</p>

3.3.2. המימד החברתי

ממצאי ניתוח הפרוטוקול והצעות החוק במימד החברתי מעלים שני היבטים של התייחסות. עניינו של ההיבט הראשון הוא בשאלה האם החינוך הביתי הוא תופעה חברתית שיש לה חשיבות או האם הוא בבחינת קוריוז שולי? בנושא זה אמירותיו של יו"ר הוועדה הן עמומות ואינן חד משמעיות. מאידך, בדברי ההסבר להצעות החוק, הנימוק לחוק הוא העובדה כי יותר ויותר משפחות בוחרות החינוך ביתי. כלומר, ניתוח הצעת החוק מעלה הכרה בכך שזוהי תופעה שהיקפה הולך וגדל.

ההיבט השני הוא החינוך הביתי כאלטרנטיבה חינוכית למערכת החינוך. כלומר, התפיסה כי עצם העובדה שישנם הורים הבוחרים שלא לשלוח את ילדיהם יוצרת אלטרנטיבה למערכת החינוך הממוסדת. כאן ישנה אמירה כי החינוך הביתי הוא חלק ממגמה חברתית רחבה יותר, של תפיסה חדשה על חינוך, המביאה לשינויה של המערכת הקיימת, הגמשתה והתאמתה לעידן הנוכחי.

הצעות החוק	פרוטוקול הדיון בכנסת	
<p>"בתחום החינוך הביתי שיותר ויותר משפחות בוחרות לחנך את ילדיהן באמצעותו, עובדה המחייבת את הכנסת לפעול... " (דברי ההסבר לה"ח)</p>	<p>"[יו"ר הוועדה]: ...יש לנו מעט משתתפים, אבל זה לא בגלל חשיבות הנושא." (פסקה 5);</p> <p>"[יו"ר הוועדה]: ...זה בכל זאת תופעה שהיא אמנם מבחינת כל ילד זה עולם ומלואו, אבל מבחינת תופעה זה קוריוז." (פסקה 203)</p>	<p>חשיבות והיקף התופעה</p>
<p>- אין התייחסות -</p>	<p>"[יו"ר הוועדה]: ושוב, אני לא רוצה לקחת עמדה ערכית לכאן או לכאן, של הוועדה כרגע. אני לא חושב שזה נכון... אבל ודאי שהדברים שאמר גם פרופסור אבירם, הדברים הסוציולוגיים-פילוסופיים-הכלליים של הרלוונטיות של מערכת החינוך מול אלטרנטיבות היום, ודאי שזה דבר, בעידן פוסט-מודרני, שילך ויתרחב. השיח הזה לא נגמר ולהיפך, מכל מיני כיוונים,</p>	<p>החינוך הביתי כאלטר-נטיבה</p>

	<p>שהחינוך הביתי זה אחד מהכיוונים הללו, אנחנו צריכים לראות את זה כחלק מהמגמה החברתית ולהיערך בהתאם, גם כלפי המשפחות והילדים האלה וגם כלפי שאלות נורמטיביות אחרות לגבי התייחסות לבתי הספר ומערכת החינוך בכלל..” (פסקה 239)</p>	<p>למערכת החינוך</p>
--	--	----------------------

3.3.3. המימד הנורמטיבי

ממצאי ניתוח הפרוטוקול מעלים ארבעה היבטים של התייחסות חברי הכנסת למימד הנורמטיבי של סוגיית החינוך הביתי: הסדרת החינוך הביתי בחקיקה, חלוקת סמכויות במשרד החינוך, חוסר אחידות באכיפת הנהלים וקשר עם בית הספר. בהיבט הראשון, חברי הכנסת נוקטים עמדה חד משמעית בעניין הצורך בחקיקה. הנושא עולה שוב ושוב במהלך הדיון, וחברי הכנסת מציינים כי העובדה כי הכנסת לא אמרה את דברה בנושא מאז חוק לימוד חובה אינה ראויה הן מבחינה משפטית והן מבחינה ערכית-חברתית. בנוגע לתצורת ההסדרה, הם מביעים את העדפתם לחקיקה ראשית אך מציינים כי יסתפקו גם בתקנות. במסגרת הדיון על הסדרת הנושא בחקיקה, בולטת העובדה כי לתפיסת חברי הכנסת קידום החוק, מלכתחילה, מוטל על משרד החינוך, ורק אם משרד החינוך לא ינקוט צעדים בעניין, או אז חברי הכנסת יכנסו לזירה ויפעלו לטובת חקיקה. יו"ר הוועדה אף מציינ במפורש כי לדעתו ראוי שהמשרד יעשה זאת.

בהיבט של חלוקת התפקידים במשרד החינוך, מבטאים חברי הכנסת ביקורת אודות ביזור הסמכויות על פני המחוזות השונים. לטענת חברי הכנסת, כיוון שהחינוך הביתי הוא תופעה ייחודית ומצומצמת מאוד, יעיל יותר היה לרכז את הסמכות בנושא אצל מספר אנשי מקצוע מועטים, ולא במחוזות ברחבי הארץ. כך, לטענת חברי הכנסת, תוכל העבודה לעשות ביעילות רבה יותר ובמקצועיות רבה יותר, כאשר מספר מצומצם של אנשי מקצוע יהיו בקיאים יותר בתופעת החינוך הביתי.

היבט נוסף במימד הנורמטיבי אשר עולה מניתוח הפרוטוקול, הוא חוסר האחידות ביישום הנהלים. היבט זה נגזר מההיבט הקודם, בדבר חוסר היעילות וביזור הסמכויות. חברי הכנסת אף מתייחסים לעובדה כי כיוון שמדובר בסוגיה הכרוכה באופן ישיר בתפיסות אידיאולוגיות, עולה הסיכוי ליישום שאינו אחיד, ולערבוב שיקול הדעת המקצועי של פקידי משרד החינוך בשיקולי אידיאולוגיה ותפיסת עולם.

ההיבט האחרון אשר עולה מניתוח הפרוטוקול במסגרת המימד הנורמטיבי, נוגע לאחד מהנהלים הספציפיים המסדירים את החינוך הביתי – ההמלצה כי יתקיים קשר בין הילד לבין בית הספר. יו"ר הועדה עומד על כך שמדובר בבקשה בעייתית מאוד, היות והיא מביאה לניגוד אינטרסים מובהק – כיוון שמנהל בית הספר מעוניין שהילד יחזור ללמוד בבית הספר. כמו כן, נוצרת בעיה כאשר יש ציפייה שהילד ישתתף בפעילויות חברתיות הנעשות במסגרת בית הספר – למרות שהוא אינו חלק אורגני מבית הספר, ולכן בית הספר מתקשה לקחת אחריות עליו. טענה נוספת שמועלית בהקשר הזה נוגעת לעובדה כי בארצות אחרות אין כל המלצה לקיום קשר בין הילד לבית הספר, מה שמחזק את הביקורת של יו"ר הועדה כלפי ההסדר הזה.

בדברי ההסבר של הצעת החוק נכתב כי לאור העובדה שיותר ויותר משפחות בוחרות בחינוך ביתי, על הכנסת מוטלת **חובה** לפעול להסדרת הנושא מכוח חוק. אמירה זו היא בגדר עדות לתחילתה של הפנמה תפקידה של הרשות המחוקקת בזירת החינוך הביתי – הסדרת הנושא בחקיקה ראשית. כיוון שמדובר בהצעת חוק שלא עברה בכנסת, הפנמת הרעיון טרם הושלמה.

עיקרה של הצעת החוק הוא בהסמכת השר להתקין תקנות בדבר התנאים והפרוצדורות הכרוכות בהסדרת החינוך הביתי. ממצאי ניתוח הצעות החוק, מגלים כי הן מתייחסות לכל ההיבטים הפרקטיים של הסדרת החינוך הביתי, אך אינן מפרטות את תוכן הנהלים, אלא בוחרות להסתפק באמירה נורמטיבית כללית – כי השר מוסמך להתקין תקנות בכל התחומים שהן מונות.

(לשם הנוחות, יוצגו להלן הממצאים הנוגעים למימד הנורמטיבי בשתי טבלאות נפרדות לכל אחד מן המסמכים, כיון שבכל אחד מהם ישנה התייחסות לקטגוריות שונות במסגרת המימד הנורמטיבי).

פרוטוקול הדיון בכנסת	
<p>"[יו"ר הועדה]: דיברתי עם היועצת המשפטית שלנו... והיא אמרה שלדעתה מאוד לא ראוי שנושא שבכל זאת הוא תופעה, לא יהיה מעוגן בחוק. צריך לראות בדיוק כמה, מה וכולי, יכולות להיות דעות שונות בזה, אבל השאיר את זה לחוזר מנהל כללי, זה דבר שמבחינת תפיסת עולם של מדינת חוק, לא ראוי. לפחות שיהיו תקנות או משהו, שמעגנות את מה שעושים בהסדרים מסוימים".</p> <p>(פסקה 3);</p> <p>"[יו"ר הועדה]: זה באמת גם מה שאמרה היועצת המשפטית, שזה לא רלוונטי (חוק לימוד חובה, ח.י.) ... אין התייחסות באמת של המחוקק לדבר שנפתח רק יותר מאוחר ולכן חסר כל העוגן החוקי..." (פסקה 77);</p> <p>"[יו"ר הועדה]: יש פה שאלה אם ראוי שאנחנו נעשה חקיקה בתחום ונסדיר את העניין בחקיקה, זה חלק מהתפקיד שלנו גם ככנסת." (פסקה 105);</p>	<p>הסדרת החינוך הביתי בחקיקה</p>

<p>[ח"כ]: ...כשהחוק נחקק האחריות על אותם חברי כנסת שרוצים לחוקק את החוק, זה שהם בעצם מסבירים לשאר חברי הכנסת שאמורים לתמוך בחוק מה החשיבות ומה אמור בעצם לצאת מזה. אנחנו, מבחינת חברי כנסת, חשוב לנו גם לשמוע ולהיות בטוחים... עצם העובדה שאנחנו מגדירים חד משמעית מה זה חינוך ביתי." (פסקה 112);</p> <p>"[יו"ר הועדה]: אני חושב שהשאננות, גם המשפטית וגם הערכית, בזה שלא מעגנים תחום כזה בחקיקה ראשית, הייתי אומר, לא רק בתקנות או בחוזר מנהל כללי, אני חושב שזו טעות. זו טעות בתפיסה, גם בתפיסה המשפטית וגם בתפיסה החינוכית-ערכית. לכן אני הייתי מציע למשרד (אם המשרד לא יעשה את זה, אז אנחנו נעשה את זה... ראו שהיוזמה לפחות תצא מהמשרד... אני חושב שראוי שתדונו בזה בהרחבה, אם לא ראוי להסדיר בחקיקה ראשית, ואם יש חקיקה ראשית, אז גם התקנות איך להפעיל תהיינה הרבה יותר רלוונטיות." (פסקה 236)</p>	
<p>"[יו"ר הועדה]: מה התפקיד שלך בעניין?</p> <p>[יו"ר הועדה]: אז אין לך שום תפקיד בעניין, חוץ מלבוא לוועדת הכנסת ולהסביר..." (פסקה 43);</p> <p>"[יו"ר הועדה]: נראה לי שיש פה קבוצה גדולה של אנשים... שעוסקים בזה ושאינן להם את הרקע לעסוק בזה... וכמה שאתה יותר מפזר את העניין, יותר ויותר אנשים, שלא יודעים מה זה ואין להם את הרקע... לא היה יותר יעיל ונכון שאנשים מרכזיים יטפלו בזה, אנשים שמבינים את הנושא?</p> <p>...נגיד שהיום אנחנו מדברים על 500 ילדים. בסופו של דבר, אם כל מפקח מטפל בילד אחד, את צריכה לתת הדרכה והשתלמויות ל-500 מפקחים (אני מקצין את זה), או שיהיה לך מפקח אחד שמבין את הנושא והוא אחראי על הנושא בכל הארץ..." (פסקה 219);</p> <p>"[יו"ר הועדה]: אני חושב שראוי לשמוע מה ששמענו פה, שדרך ההפעלה היום בארץ היא לא דרך יעילה, שיותר מדי אנשים שאינן להם מושג בתופעה הם אלו שמופקדים על התופעה... אני חושב שראוי לחשוב על הנהלים מחדש במשרד... אנחנו גם צריכים לקבל שזה באמת תחום חדש בארץ ושגם... גם המשרד לומד." (פסקה 237)</p>	<p>חלוקת סמכויות במשרד החינוך</p>
<p>"[יו"ר הועדה]: אנחנו שומעים דברים כאלה יום-יום, זו בעיה...</p> <p>...אנחנו יודעים מספיק מה הולך במשרד, כל מפקח מסתכל על זה אחרת, אז כל פעם בא מישהו אחר ואומר דברים אחרים לגמרי... אבל אתם אומרים שהמדיניות כל כך שונה, כל אחד בא עם השקפת עולמו, אחד חושב שזו תופעה פסולה ואחד---</p> <p>(פסקה 221)</p>	<p>חוסר אחידות באכיפת הנהלים</p>
<p>"[יו"ר הועדה]: ... זה לא יוצר בעיה שמחברים ילד לבית ספר, אין פה קונפליקט של אינטרסים? אני ראינו שיש גם מדינות, רוב המדינות לא מקשרות ילד לבית ספר מסוים כי יכול להיות אינטרס, המנהל יגיד, 'אני רוצה שהילד הזה יהיה אצלי, אני לא רוצה שהוא יקבל חינוך ביתי'.</p>	<p>קשר עם בית הספר</p>

<p>[יו"ר הועדה]: איך הוא יכול לקחת אחריות? (מנהל ביי"ס, ח.ג.), אז למה אתם דורשים את זה?.. את אמרת את זה כדרישה.</p> <p>[יו"ר הועדה]: אז זאת דרישה. אני לא מבין, זאת דרישה או לא דרישה. אני שואל. " (פסקה 50)</p>	
---	--

הצעות החוק	
<p>"הצעת חוק זו מבקשת לעגן בחקיקה את הדרכים לאישור ולפיקוח על החינוך הביתי, הקבועות כיום בחוזר המנהל הכללי של משרד החינוך. החוק המוצע בא לתת מענה להיעדרה של חקיקה בתחום החינוך הביתי שיותר ויותר משפחות בוחרות לחנך את ילדיהן באמצעותו, עובדה המחייבת את הכנסת לפעול להסדרתו מכוח חוק". (דברי ההסבר לה"ח)</p>	<p>הסדרת החינוך הביתי בחקיקה</p>
<p>"השר רשאי להתקין תקנות לעניין מתו חינוך ביתי... לרבות לעניין –</p> <p>(1) התנאים לקבלת אישור למתן חינוך ביתי והמוסמך לתת אישור כאמור ;</p> <p>(2) הגשת בקשה לקבלת פטור מלימוד חובה ולאישור למתן חינוך ביתי (בסעיף קטן זה – בקשה), לרבות מועדי הגשתה, הפרטים שתכלול ומסמכים שיצורפו אליה, וכן לעניין תכנית חינוך מפורטת שתצורף לבקשה כאמור לרבות התייחסותה לתכנית היסוד, לצרכים החברתיים של הילד, לדרכי ההערכה של ההתקדמות לפיה, לסביבת הלימוד ולשימוש בעזרים ובטכנולוגיות ;</p> <p>(3) הדרכים לבחינת בקשה ;</p> <p>(4) אופן מתן החלטה בבקשה ותקופת האישור ;</p> <p>(5) הגשת ערר על החלטה שניתנה בבקשה ;</p> <p>(6) תנאים לביטול אישור שניתן ;</p> <p>(7) דרכי הפיקוח על מתן חינוך ביתי ובכלל זה חובה תקופתית של הורים לדווח על קיומה של תכנית החינוך המפורטת וההתקדמות לפיה, ודרכי מעקב נוספות אחר יישום תכנית כאמור."</p>	<p>ההסדרים הפרקטיים המנויים בהצעת החוק</p>

לסיכום ניתוח הממצאים של הרשות המחוקקת, ניתן לראות כי נקודת המוצא היא שמדובר בסוגיה מורכבת מבחינה אידיאולוגית, אך חברי הכנסת מבקשים להישאר אובייקטיביים, לדבריהם, ביחס אליה. בנוסף, ישנה הכרה כי במימד החברתי מדובר על תופעה שיש להידרש אליה לאור המגמה החברתית הכוללת בחינוך של ימינו – דבר המקבל ביטוי הן בפרוטוקול הדיון והן בהצעות החוק. לבסוף, במימד הנורמטיבי, מפרוטוקול הדיון עולה ביקורת רחבה של חברי הכנסת על מספר היבטים לגבי האופן בו חינוך ביתי מוסדר כיום – החל מתצורת ההסדרה, דרך אופן יישומם של הנהלים ועד לביקורת על נוהל מסוים לפרטיו. בהצעות החוק לעומת זאת, כיון שאין בהן התייחסות פרטנית להסדר כזה או אחר – ורק הסמכה כללית של שר החינוך להסדיר את הנושאים המנויים

בהן, אין עמדה נוקבת של הרשות המחוקקת הנוגעת להיבטים המהותניים – ברם עולה בבירור עמדה בדבר ההיבט הנורמטיבי-פרוצדוראלי – כלומר העמדה כי על נושא זה להיות מוסדר בחקיקה ראשית, ולא בחוזרי מנכ"ל.

פרק 4 - דיון ומסקנות

מחקר זה ביקש לבחון **כיצד מגיבה המדינה לחוסר היענות למדיניות**. מחקר זה מתמקד במקרה החינוך הביתי, תוך עמידה על המאפיינים הספציפיים של התופעה, ומתוך כך, ממצאי המחקר, המתקבלים בהקשר הספציפי של תופעת החינוך הביתי על מאפייניה, ממוקדים ומדויקים יותר. בנוסף, מחקר זה בחן את **התפתחות המדיניות כלפי תופעת החינוך הביתי ברבות השנים**: האם היא נותרת על כנה? במידה ואינה נותרת על כנה, אילו שינויים חלו בה?

בכדי לחבר בין ממצאי המחקר לבין ההקשר הספציפי אליו הם מתייחסים, הובאה תחילה סקירה מקיפה אודות החינוך הביתי. בחינת תגובת המדינה, נעשתה תוך התייחסות לשלושת הרשויות – וניתוח התנהלותה של כל אחת מהן כלפי החינוך הביתי לאורך השנים באמצעות ניתוח מסמכים, בכדי לקבל תמונה מקיפה של המדיניות. ניתוח מקורות המידע התייחס לשני גורמים: הגורם הכרונולוגי והרשות אשר הוציאה את המסמך. בנוסף, בניתוח עצמו נלקחו בחשבון הן ההיבט הפרוצדוראלי: עיתוי יציאת המסמך, אורכו והמיסגור שלו, והן ההיבט המהותני.

במסגרת **ההיבט הפרוצדוראלי**, בבחינת המסמכים על פני ציר הזמן, ניתן להבחין בכך שככל שהמסמך מוקדם יותר, כך הוא קצר יותר ומקיף פחות נושאים. לעניין זה ישנו יוצא דופן אחד – פסק הדין של בית המשפט העליון, ואת ההסבר לכך אפרט בהמשך. מלבד פסק הדין, כל מסמך מפורט יותר מקודמו ומתייחס לנושאים רבים יותר הנוגעים להסדרת החינוך הביתי. בנוסף, ככל שהמסמך מאוחר יותר, כך הוא הוגש בצורה פורמאלית ומחייבת יותר: תחילה בדוח ועדה פנימי של משרד החינוך, לאחר מכן חוזרי מנכ"ל, פסקי דין ולבסוף הצעות חוק.

בהיבט המהותני, נבחנו ארבעה מימדים: המימד האידיאולוגי, המימד החברתי, המימד הפרקטי המימד הנורמטיבי. **במימד האידיאולוגי** נמצא כי עמדת המדינה היא כי לה האחריות והסמכות להכריע בדבר אופן חינוכו של הילד. גם במקרים בהם ההורים אינם מעוניינים שהמדינה תיקח חלק בחינוך הילד, המדינה רואה עצמה מוסמכת להכריע האם ראוי שההורים אכן יהיו אמונים באופן בלעדי על חינוך הילד, ולפקח על החינוך הביתי כפי שההורים בוחרים ליישם אותו. עמדה זו נותרה בעינה עם השנים, ולא חלו בה שינויים.

במימד החברתי, הניתוח מעלה הפנמה של המדינה כי מדובר בתופעה הולכת וגדלה, והכרה בצורך להתייחס אליה כאל מגמה חברתית נוכחת. עוד עולה מן הניתוח, כי בתחילה התייחסה המדינה אל החינוך הביתי כתופעה חריגה ביותר, כאשר עם הזמן ישנו עידון בתפיסה זו.

במימד הפרקטי נצפה השינוי הגדול והמשמעותי ביותר. ממצאי המחקר מעלים כי עם השנים הולכת ומתרחבת יריעת ההתייחסות של המדינה למימד הפרקטי של יישום החינוך הביתי. כל מסמך מפורט יותר מקודמו ומתייחס לנושאים רבים יותר. ככל שהמסמך מוקדם יותר הוא מאופיין ביותר עמימות, ובהתאמה ככל שהוא מאוחר יותר, הוא מאופיין בבהירות וירידה לפרטים.

במימד הנורמטיבי והאחרון נצפה גם כן שינוי. בתחילה, הוצא דוח גורדון גרס בפירוש כי אין מקום לשינויי חקיקה או לתקנות בעניין, לאור היקף התופעה. שבע שנים לאחר מכן, הוצא חוזר מנכ"ל אשר עיגן את הנהלים הנוגעים לתופעת החינוך הביתי. לאחר יציאת חוזר המנכ"ל השני, מאיצה הרשות המחוקקת ברשות המבצעת לקדם חקיקה או התקנת תקנות בעניין, לאור התפיסה כי ראוי שהמדיניות ביחס לחינוך הביתי תעוגן לכל הפחות בתקנות. למרות זאת, משרד החינוך אינו פועל בעניין, והצעד הבא הוא שתי הצעות חוק המבקשות להסדיר את המדיניות כלפי החינוך הביתי בחוק ובתקנות, ברם הצעות אלו לא עוברות. למרות שהצעות אלו לא עברו, עצם גיבושן והעלתן לסדר היום מהווה התקדמות מסוימת בציר הנורמטיבי, לעבר הסדרת המדיניות כלפי החינוך הביתי.

השוואה בין שלושת הרשויות

הרשות הראשונה שהוציאה מסמך רשמי ביחס לחינוך הביתי היא הרשות המבצעת, בהיותה הרשות הראשונה שנדרשה להתייחס בפועל למקרים הראשונים של הורים אשר ביקשו ליישם חינוך ביתי, בניגוד להוראות חוק לימוד חובה. באין הנחיות חוקיות ברורות – ניסחה לעצמה הרשות המבצעת נהלים למדיניות כלפי החינוך הביתי. הרשות המחוקקת היא הרשות השנייה להתייחס לתופעה, אם כי לא להסדירה בפועל – אלא רק להביע את עמדתה בנושא. גם כאן, ניכר כי הרשות המחוקקת אינה מכירה את התופעה, לעומת הרשות המבצעת אשר מתוקף תפקידה נדרשת לסוגיה באופן שדורש ממנה להכריע, ואינו מאפשר לה לשבת על הגדר. הרשות השופטת נכנסה לתמונה בעקבות עתירה לבג"ץ שהוגשה על ידי הורי החינוך הביתי, במסגרתה מבקשים ההורים להתערב ולהביא את הרשות המבצעת לחקוק חקיקה אשר תסדיר את המדיניות כלפי החינוך הביתי. ברם, הרשות השופטת בחרה שלא לנקוט עמדה נורמטיבית, ועמדה מאחורי דרכי ההסדרה בהם בחרה הרשות המבצעת. למרות שמגישי העתירה לא קיבלו את סעד אותו ביקשו, עצם הגשת העתירה זיזתה, ככל הנראה, את הרשות המבצעת להוציא חוזר מנכ"ל עדכני יותר – כך שעל אף שבית המשפט לא נקט עמדה פעילה, ותצורת ההסדרה לא השתנתה, נראה כי לעתירה לבג"ץ היה תפקיד מסוים בהתפתחות המדיניות כלפי החינוך הביתי. בנוסף, לעתירת ההורים לבג"ץ היה תפקיד גם בהעלאת נושא החינוך הביתי לדיון בוועדת החינוך, התרבות והספורט של הכנסת. בסופו של דיון זה,

מפצירים חברי הכנסת בניציגי הרשות המבצעת לקדם את הסדרת הנושא בחקיקה – ומכאן ניתן ללמוד כי לתפיסת הרשות המחוקקת, קידום חקיקה בנושא זהו תפקידה של הרשות המבצעת, לאור היכרותה עם התופעה ביחס לרשות המחוקקת. בדיון זה נאמר גם כי במידה והרשות המבצעת לא תקדם הסדרה זו, הרשות המחוקקת תעשה זאת מעל ראשו של משרד החינוך. כך, גם בהצעת החוק אשר עלתה כמה שנים לאחר אותו דיון בכנסת, בחרו חברי הכנסת שלא לרדת לפרטים מן המימד הפרקטי של הסדרת החינוך הביתי, ולהותיר מימד זה לשיקול דעתו של משרד החינוך.

בהשוואה לעולם, הרשות השופטת בחרה לנקוט עמדה פסיבית ביותר בסוגיה, גם כאשר זו הגיעה לפתחה. עובדה זו בולטת עוד יותר על רקע העובדה כי הרשות השופטת נוקטת בהתנהלות אקטיבית כאשר היא מוצאת לנכון – במקרים אחרים של בחירת הורים בחינוך, כגון ביוזמות לפתיחת בתי ספר בעלי אידיאולוגיות שונות (הלר-דגני, 2001).

כך, מצטייר מעשה המדיניות כמשלב את שלושת הרשויות, תוך שהן משפיעות ומושפעות אחת מהשנייה; כל אחת מן הרשויות נדרשה בשלב אחר ובאופן שונה לאותה הסוגיה, ובחרה להשפיע עליה על פי שיקול דעתה.

תרומתו של המחקר

מחקר זה מוסיף לספרות הקיימת בשני שדות-מחקר – בשדה התיאורטי ובשדה הנושאי. במישור התיאורטי, למחקר זה שתי תרומות. תרומתו הראשונה, היא לאור העובדה כי הספרות הקיימת מתייחסת לחוסר ההיענות למדיניות כמקשה אחת. לא דומה אי-ציות ישיר לחוסר היענות עקיף, לא דומה חוסר היענות למדיניות 'אל-תעשה', לחוסר היענות למדיניות 'עשה' (Gofen, 2014). התייחסות המבחינה בין סוגים שונים של חוסר היענות, ומתייחסת לכל מקרה של חוסר היענות לגופו, על מכלול נסיבותיו, תבחין במקרים בהם ניתן – לאור מאפייני המדיניות עצמה – להתאים את המדיניות למציאות המשתנה. עצם העובדה כי המדיניות תימצא בקשב לרחשי השטח אשר יביא לתנועה מתמדת, תוך התאמה לקהלי יעד שונים ולמאפיינים חברתיים שונים, תביא לשיפור המנהל הציבורי והגברת ההיענות למדיניות, ובהתאמה גם להגברת שביעות רצון התושבים מהמנהל הציבורי ומן השירותים אותם הוא מספק.

מחקר זה מתמקד במקרה מסוים של חוסר היענות למדיניות, ומביא את ההקשר המלא בו חוסר ההיענות מתרחש, ואת תגובת המדינה בזירה ספציפית. מחקר זה התמקד במקרה החינוך הביתי, בו חוסר ההיענות משקף עמדה אידיאולוגית רחבה ומעמיקה, ולא רק היבטים של עלות-תועלת -

כמו למשל במסגרת אי תשלום מיסים, שם חוסר היענות למדיניות נובע מהתנגשות האינטרס הכלכלי הפרטי בזה הציבורי (Alford & Speed, 2006). בנוסף, חוסר ההיענות במקרה של החינוך הביתי נובע מבחירה מודעת, ולא מהיעדר מידע או משאבים – ואף להיפך, כיון שבמציאות הכלכלית-חברתית של ימינו בחירה בחינוך הביתי משמעותה, לעתים קרובות, ויתורים נרחבים של ההורים במישורי חיים רבים (הלר-דגני, 2001). בהתחשב בהקשר זה של מכלול תופעת החינוך הביתי, ניתן להתאים את המדיניות המסדירה את ההתמודדות עם התופעה באופן המיטבי. שאת, גם כאשר ישנה מחלוקת אידיאולוגית בין המדינה לבין ההורים הבוחרים ליישם את חינוך ביתי עבור ילדיהם.

תרומתו השנייה של המחקר לשדה התיאורטי, נובעת מכך שחלק הארי של הספרות העוסקת בחוסר היענות למדיניות רואה את חוסר ההיענות כתופעה שלילית שיש למגר. תפיסה זו מביאה לכך שמרבית הספרות בתחום, עוסקת במוטיבציות ובגורמים לחוסר ההיענות, או בדרכים להגברת ההיענות. ברם Gofen (2014) מצאה כי תגובת המדינה לחוסר היענות אינה בהכרח ניסיונות של הרשויות למגר את חוסר ההיענות, וכי לעתים המדינה תבחר בערוצי תגובה אחרים, כמו אימוץ חוסר ההיענות, הכללתו וקבלתו כעובדה קיימת או התאמת המדיניות בהתאם אליו. מחקר זה מחזק טענה זו, ומציג תסריט בו חוסר היענות למדיניות מביא לשינוי במדיניות, כך שהיא מותאמת לקהל רחב יותר של אזרחים ולמציאות המשתנה תדיר.

בשדה הנושאי, של המחקר העוסק בחינוך הביתי, המחקרים אשר עוסקים במעמדו החוקי של החינוך הביתי הם אחד מן השניים: או תיאוריים או נורמטיביים. המחקרים התיאוריים מפרטים את הסטטוס החוקי הנוכחי של החינוך הביתי, בעוד אלו הנורמטיביים מבקשים לטעון טיעונים משפטיים לשינוי (Kunzman & Gaither, 2013). לעומתם, מחקר זה בוחן את **התהליך של עיצוב המדיניות כלפי החינוך הביתי**, ואינו מסתפק בתיאור מצב קיים, אלא משקף את התנועה של המדיניות לאור התרחבות תופעת החינוך הביתי. תנועה זו, עשויה ללמד גם על המשך התפתחות המדיניות בתחום, לאור מגמות התרחבות תופעת החינוך הביתי, ולאור העובדה כי מדובר בתיאור התרחשות בזמן אמת. בצפייה פני עתיד, ניתן להסיק ממצאי מחקר זה, כי צפייה מראש של תהליך התפתחות המגמה החברתית – בחינוך הביתי כמו גם בתחומים אחרים – והשלכה מניסיון העבר כלפי ההתפתחויות העתידיות, יתרום להבניית מדיניות אשר 'מקדימה תרופה למכה' – ואינה רק מגיבה למציאות בשטח, כאשר כבר אין ברירה. היבט נוסף של תרומתו של המחקר בדבר תנועתה של המדיניות, הוא בהמחשת היתרונות שבמדיניות קשובה וגמישה. במקרים מסויימים, ובפרט במקרים בהם המציאות האזרחית היא דינמית ומתפתחת, ישנה חשיבות רבה למנהל ציבורי קשוב

ולגמישותן של הרשויות להיענות לצרכים המשתנים של האוכלוסייה. ככל שהמנהל קשוב ולומד אודות צרכי האוכלוסייה, עולה יכולתו להסדיר את המדיניות באופן מפורט יותר ומותאם יותר, כפי שקרה במקרה של החינוך הביתי. תנסי שהניסוח יהיה יותר עשיר ממה שכתבת במבוא – התיאור הזה רק מתאר את הפוטנציאל של התרומה. אבל זה במבוא. כאן זה לא רק הפוטנציאל של התרומה אלא התרומה עצמה. שהמדינה מתייחסת לתופעה לומדת אותה וכשהיא לומדת היא מפרטת יותר ויותר איך להסדיר אותה... תנסחי כמו שצריך אבל תגידי מה התרומה לא רק שיש תרומה

מחקר זה מתמקד במדיניות הרשמית כלפי החינוך הביתי כפי שהיא באה לידי ביטוי במסמכים שנבחרו לצורך המחקר. ברם, במסגרת התנהלות המדינה מול הורים הבוחרים ליישם חינוך ביתי, ישנם אלמנטים נוספים אשר לא באו לידי ביטוי במחקר זה. אלמנט מרכזי הוא חוסר האחידות ביישום הנהלים, הנובע משונות בין מחוזות משרד החינוך ובין הרשויות המקומיות. דוגמה לחוסר האחידות ניתן למצוא במקרה של ביטוח תאונות אישיות. כלל ילדי ישראל זכאים לביטוח אחיד לתאונות אישיות, המכסה תאונות שהתרחשו במהלך כל שעות היממה. התשלום על הביטוח (ש49 המתחלקים בין ההורים לרשות המקומית) מתבצע דרך בית הספר. במקרה שהורים לילד בחינוך ביתי מעוניינים לשלם ובכך לכלול את ילדם בפוליסת הביטוח, הם תלויים ברצונה הטוב של הרשות המקומית. מה שמביא למצב בו חלק מילדי החינוך הביתי מבוטחים וחלקם לא, כאשר הכול תלוי ברצונה הטוב של הרשות המקומית. מחקר עתידי אשר יעסוק במדיניות כלפי החינוך הביתי בישראל, ויתייחס לחוסר האחידות ביישום הנהלים, יוכל להשלים את התמונה הכללית, הנובעת בין היתר מכך שתופעת החינוך הביתי היא תופעה חדשה יחסית, והמדיניות ביחס אליה היא בשינוי מתמיד.

מחקר זה מצא, כי במקרה של החינוך הביתי, על אף שהעמדה האידיאולוגית של הרשויות ביחס לתופעה לא השתנתה, הן התאימו את המדיניות הרשמית למציאות בשטח. ההתאמה נעשתה כחלק מתהליך עיצוב מדיניות מחדש בהתחשב במגמות חברתיות חדשות. מחקר זה מלמד על חשיבותה של הגמישות בקרב מעצבי המדיניות. בעולם בו התנאים והנסיבות משתנים תדיר, על מעצבי המדיניות להיות קשובים לאזרח ולמגמות החברתיות, ולהתאים את המדיניות בכדי שתשרת את כלל האזרחים על הצד הטוב ביותר.

- Aiken, W., & La Follette, H. (1980). Whose Child? Children's Rights, Parental Authority, and State Power.
- Alford, J. (2002). Defining the client in the public sector: A social-exchange perspective. *Public Administration Review*, 62(3), 337–346.
- Alford, J., & Speed, R. (2006). Client focus in regulatory agencies: Oxymoron or opportunity?. *Public Management Review*, 8(2), 313-331.
- Ayres, I., & Braithwaite, J. (1992). Partial-industry regulation: A monopsony standard for consumer protection. *California Law Review*, 13-53.
- Basham, P., Merrifield, J., & Hepburn, C. R. (2001). *Home schooling: From the extreme to the mainstream*. Vancouver, Canada: Fraser Institute.
- Bergman, M. (2010). *Tax evasion and the rule of law in Latin America: The political culture of cheating and compliance in Argentina and Chile*. Penn State Press.
- Bielick, S. (2008). *1.5 million homeschooled students in the United States in 2007*. US Department of Education, Institute of Education Sciences, National Center for Education Statistics.
- Bovaird, T. (2007). Beyond engagement and participation: User and community coproduction of public services. *Public administration review*, 67(5), 846-860.
- Braithwaite, V. (1995). Games of engagement: Postures within the regulatory community. *Law & Policy*, 17(3), 225–255.
- Cialdini, R. B. (2003). Crafting normative messages to protect the environment. *Current directions in psychological science*, 12(4), 105-109.
- Collom, E. (2005). The ins and outs of homeschooling: The determinants of parental motivations and student achievement. *Education and Urban Society*, 37(3), 307-335.
- Cooper, B. S., & Sureau, J. (2007). The politics of homeschooling: New developments, new challenges. *Educational Policy*, 21(1), 110-131.
- Dickson, E. S., Gordon, S. C., & Huber, G. A. (2009). Enforcement and compliance in an uncertain world: An experimental investigation. *The Journal of Politics*, 71(04), 1357–1378.

- English, R. (2016). Too cool for school?: Why homeschooling numbers are increasing in Australia. *Independent Education*, 46(2), 17.
- Etienne, J. (2011). Compliance theory: A goal framing approach. *Law & Policy*, 33(3), 305-333.
- Freeman, J. (2003). Extending public law norms through privatization. *Harvard Law Review*, 116(5), 1285-1352.
- Glenn, C. D. (2005). Homeschooling: Worldwide and compulsory state education. *Homeschooling in full view*, 45-68.
- Gofen, A. (2015). Citizens' entrepreneurial role in public service provision. *Public Management Review*, 17(3), 404-424.
- Gofen, A. (2012). Entrepreneurial exit response to dissatisfaction with public services. *Public Administration*, 90(4), 1088–1106.
- Gofen, A. (2014). Reconciling policy dissonance: patterns of governmental response to policy noncompliance. *Policy Sciences*, DOI: 10.1007/s11077-014-9202-9
- Gofen, A., & Blomqvist, P. (2014). Parental entrepreneurship in public education: a social force or a policy problem?. *Journal of education policy*, 29(4), 546-569.
- Gofen, A., & Needham, C. (2015). Service Personalization as a Response to Noncompliance with Routine Childhood Vaccination. *Governance*, 28(3), 269-283.
- Gunningham, N., & Kagan, R. A. (2005). Regulation and business behavior. *Law & Policy*, 27(2), 213-218.
- Guterman, O., & Neuman, A. (2017). Different reasons for one significant choice: Factors influencing homeschooling choice in Israel. *International Review of Education*, 63(3), 303-318.
- Haeder, S. F., & Weimer, D. L. (2013). You can't make me do it: state implementation of insurance exchanges under the Affordable Care Act. *Public Administration Review*, 73(s1), S34-S47.
- Hetcher, S. (2002). The Jury's Out: Social Norms' Misunderstood Role in Negligence Law. *Geo. LJ*, 91, 633.
- Hiatt, D. B. (1994). Parent involvement in American public schools: An historical perspective 1642–1994. *The School Community Journal*, 4(2), 27-38.

- Kammerman, S., & Kahn, A. (2000). Family policies since World War II: Evolving National.
- Kingdon, J. W. (1984). *Agendas, Alternatives, and Public Policies*. Boston, MA: Little, Brown.
- Brown.. 1995. *Agendas, Alternatives, and Public Policies*.
- Klenbort, S. (2016). Homeschooling on the road. *Eureka Street*, 26(15), 40.
- Knowles, J. G. (1988). Introduction: The context of home schooling in the United States.
- Knowles, J. G., Marlow, S. E., & Muchmore, J. A. (1992). From pedagogy to ideology: Origins and phases of home education in the United States, 1970-1990. *American Journal of Education*, 100(2), 195-235.
- Kunzman, R., & Gaither, M. (2013). Homeschooling: A comprehensive survey of the research. *Other Education*, 2(1), 4-59.
- Lines, P. M. (2000). Homeschooling comes of age. *The Public Interest*, 74.
- Lubienski, C. (2003). A critical view of home education. *Evaluation & Research in Education*, 17(2-3), 167-178.
- May, P. J. (2005a). Compliance motivations: Perspectives of farmers, homebuilders, and marine facilities. *Law & Policy*, 27(2), 317–347
- Meighan, R. (1997). *The next learning system: And why home-schoolers are trailblazers*. Drake International Services.
- Murphy, J. (2012). *Homeschooling in America: Capturing and assessing the movement*. Corwin Press.
- Neuman, A., & Guterman, O. (2017). Structured and unstructured homeschooling: a proposal for broadening the taxonomy. *Cambridge Journal of Education*, 47(3), 355-371.
- Peters, M. A. (2017). From state responsibility for education and welfare to self-responsibilisation in the market. *Discourse: Studies in the Cultural Politics of Education*, 38(1), 138-145.
- Petrie, A. (2001). Home education in Europe and the implementation of changes to the law. *International Review of Education*, 47(5), 477-500.

Ray, B. D. (2016). RESEARCH FACTS ON HOMESCHOOLING: Illinois and Nationwide.

Spiegler, T. (2015). Home education versus compulsory schooling in Germany: The contribution of Robert K. Merton's typology of adaptation to an understanding of the movement and the debate about its legitimacy. In *International Perspectives on Home Education* (pp. 151-165). Palgrave Macmillan UK.

Springer, S. (2016). Learning through the soles of our feet: unschooling, anarchism, and the geography of childhood. *The Radicalization of Pedagogy: Anarchism, Geography and the Spirit of Revolt*.

Tyler, T. R. (2006). *Why people obey the law*. Princeton University Press.

Weaver, R. K. (2014). Compliance regimes and barriers to behavioral change. *Governance*, 27(2), 243-265.

Weaver, R. K. (2015). Getting People to Behave: Research Lessons for Policy Makers. *Public Administration Review*, 75(6), 806-816.

Winter, S. C., & May, P. J. (2001). Motivation for compliance with environmental regulations. *Journal of Policy Analysis and Management*, 20(4), 675–698.

Wirt, F. M., & Kirst, M. W. (1997). *The political dynamics of American education*. Berkeley, CA: McCutchan Publishing Corporation.

Yemini, M., Ramot, R., & Sagie, N. (2016). Parental 'intrapreneurship' in action: theoretical elaboration through the Israeli case study. *Educational Review*, 68(2), 239-255.

Yin, R. K. (2013). *Case study research: Design and methods*. Sage publications.

אבירם, ר. והלר-דגני, ח. (2005). "חינוך ביתי" בישראל - התחלות .

הלר-דגני, ח. (2001). "Homeschooling" בישראל – צעדים ראשונים. מחקר לשם מילוי הדרישות לקבלת תואר דוקטור לפילוסופיה, אוניברסיטת תל-אביב.

נוימן, א. (2003). חינוך מן הבית בישראל. מחקר לשם מילוי חלקי של הדרישות לקבלת תואר דוקטור לפילוסופיה, אוניברסיטת בן-גוריון.

משה פסטרנק, רחל פסטרנק. (2002). *פרקים בסוציולוגיה של החינוך* (Vol. 2).

Open University of Israel

צבר-בן יהושע. נ' (2001). מבוא. בתוך נ' צבר- בן יהושע (עורכת). מסורות וזרמים במחקר האיכותי

(עמ' 13-29). לוד : דביר.

קליין, ע. (2010). ניתוח שיח ביקורתי של טקסט עיתונאי. בתוך ל' קסן, ומ' קורמר- נבו (עורכות). ניתוח נתונים במחקר איכותני (עמ' 230-254). באר שבע: אוניברסיטת בן-גוריון. רבין, י. ואור נ. (2012). על הזכות לחינוך מן הבית. משפט ועסקים, כרך יד, 803 שקד, א. (2016). מסילות אל המשילות, השילוח, 1, עמ' 37-55.

פרסומי מדינה: חוקים, פסקי דין, חוזרי מנכ"ל, פרוטוקולים של ועדות ופרסומי מ.מ.מ.
חוק לימוד חובה, התש"ט-1949

חוק לימוד חובה (תיקון מס' 29), התשס"ז-2007, במאגר החקיקה הלאומי באתר הכנסת, י"א באב התשס"ז (2007)

הצעת חוק לימוד חובה, התשט"ו-1949, ה"ח 18

בג"ץ 6672/07 אלכסנדר זיניגרד ואח' נ' משרד החינוך ואח'

חוזר מנכ"ל תשסג/2(א), כ"ה תשרי תשס"ג, 1 באוקטובר 2002

חוזר מנכ"ל תשסו/8(א), ד' בניסן התשס"ו, 02 באפריל 2006

חוזר מנכ"ל (2009) הוראות קבע 37-3.1 חינוך ביתי- נהלים

פרוטוקול מס' 263 משיבת ועדת החינוך התרבות והספורט יום שלישי, ל' באב התשס"ז (14 באוגוסט 2007).

וורגן, יובל. (2007). "חינוך ביתי". הכנסת, מרכז המחקר והמידע, ירושלים.

** כל ההדגשות מכאן והלאה הן שלי (ח.י.) אלא אם צוין אחרת

טבלת ניתוח מספר 1

קטגוריה	ועדת גורדון – המלצות ביניים
1. אורך המסמך	323 מילה
2. סעיף 'תמציתי' בראש המסמך	"ועדה לבדיקת שאלת החינוך הביתי – המלצות ביניים" (שורה 1)
3. סעיף 'התחולה'	"הועדה... גיבשה המלצות לטווח קצר (לשנה הקרובה)." (שורה 9)
4. סעיף 'הגורם האחראי'	"לפורום הארצי המתואר בסעיף 4 לעיל, יואצלו סמכויות לפי סעיף 5(ב)(1) לחוק לימוד חובה." (שורה 37)
5. נספחים	
6. פתיחת החוזר – עמדת המשרד	
7. התוויה כללית- אילו מקרים חוסים תחת הפטור	"בקשת ההורים לחינוך ביתי מן הראוי שתהיה מבוססת או נגזרת מתפיסת עולם מגובשת ומתפיסות חינוכיות מבוססות של ההורים או שקיימות נסיבות מיוחדות (מחוננות מיוחדת וכו') שהילד לא ילמד בבית ספר. רק במקרים כאלה ניתן יהיה לאשר חינוך ביתי. אין להתיר חינוך ביתי על רקע קונפליקט עם בית ספר מסוים רשות מקומית וכו'." (שורה 15)
8. מילות החרגה	"נסיבות מיוחדות" (שורה 16)
9. סייג לגבי קבוצת משפחות וסכסוך עם המערכת	"אין להתיר חינוך ביתי על רקע קונפליקט עם בית ספר מסוים רשות מקומית וכו'." (שורה 15)
10. מי הסמכות להעניק פטור	
11. רישום הילד למוסד מוכר	
12. למי מוגשת הבקשה	
13. מה כוללת הבקשה	"בקשת ההורים לחינוך ביתי מן הראוי שתהיה מבוססת או נגזרת מתפיסת עולם מגובשת ומתפיסות חינוכיות מבוססות של ההורים או שקיימות נסיבות מיוחדות (מחוננות מיוחדת וכו') שהילד לא ילמד בבית ספר." (שורה 15) "ההורים יתבקשו להגיש בקשה בכתב בה יפורטו הנימוקים וגם התוכנית האופרטיבית להפעלה." (שורה 20)
14. תכנית לימודים	"ההורים יתבקשו להגיש בקשה בכתב בה יפורטו הנימוקים וגם התוכנית האופרטיבית להפעלה." (שורה 20)
15. קווים מנחים להצגת תכניות חני"ב	

	16. תחומי ליבה בהם התכנית צריכה לגעת
	17. אחריות ההורים לגבי לימוד הילד
"במרוצת השנה יבדוק המפקח הכולל של בית הספר לפחות פעמיים את ביצוע התוכנית. על המפקח לדווח לפורום הארצי על תוצאות בדיקותיו." (שורה 32)	18. דרכי הערכה ומעקב אחר הלמידה
"ועדה בת 3 חברים (מפקח כולל, מנהל בית הספר ופסיכולוג חינוכי ועוד סוציאלי)" (שורה 22)	19. ועדה לעניין חני"ב
"...תראיין את ההורים, תערוך ביקור בביתו הילד ותשוחח עימו." (שורה 23)	20. תפקיד הועדה
תערוך ביקור בביתו הילד ותשוחח עימו. חלק מהשיחה יתקיים שלא בנוכחות ההורים." (שורה 23)	21. ביקור בית
	22. תפקיד הועדה לאחר הביקור
	23. מה כוללת המלצת הועדה
"המלצת הועדה ונימוקיה יועברו לפורום הארצי המורכב מיו"ר המזה"פ, מנהל המנהל הדתי אחד ממנהלי המחוזות, מנהלות אגף יסודי ועל-יסודי, נציג שפ"י ונציג ה"קו פתוח". (שורה 24)	24. העברת המלצת הועדה
	25. הודעה לבי ההחלטה
	26. מה כוללת ההודעה להורים
	27. התניית האישור
לפורום הארצי המורכב מיו"ר המזה"פ, מנהל המנהל הדתי אחד ממנהלי המחוזות, מנהלות אגף יסודי ועל-יסודי, נציג שפ"י ונציג ה"קו פתוח"...	28. מי מכריע
תהיה הסמכות לאשר חינוך ביתי." (שורה 24)	
	29. זכות היועצות
	30. יידוע בדבר החלטה שנתקבלה
	31. סופיות ההחלטה
	32. משך הטיפול בבקשה
"אישור שכזה ינתן לדנה אחת בלבד." (שורה 28)	33. משך תקופת האישור
"ניתן להאריך את תוקף האישור לתקופות נוספות." (שורה 28)	34. הארכת האישור
	35. דחיית הבקשה

	36. עמידה בסטנדרטים של מערכת החינוך
	37. ביטול אישור
	38. כניסת הילד למסגרת בית-ספר
"יתקיים קשר בין הילד לבין בית הספר שיקבע לצורך קבלת שירותי בריאות וביטוח התלמיד." (שורה 30)	39. קשר עם ביה"ס – לימודי וחברתי
"יתקיים קשר בין הילד לבין בית הספר שיקבע לצורך קבלת שירותי בריאות וביטוח התלמיד." (שורה 30)	40. קבלת שירותי בריאות
"יתקיים קשר בין הילד לבין בית הספר שיקבע לצורך קבלת שירותי בריאות וביטוח התלמיד." (שורה 30)	41. ביטוחים
"אישור של ת"ל לפי המלצות אלה אינו מחייב את המשרד או כל גורם ציבורי אחר במימונה." (שורה 34)	42. מימון הלימודים
	43. חנ"ב לילד עם צרכים מיוחדים
	44. תחולת החוזר בנוגע לילדים חולים
	45. שיתוף רשויות רווחה

טבלת ניתוח מספר 2

ועדת גורדון – המלצות ביניים	קטגוריה
<p>”שר החינוך התרבות והספורט, מר אמנון רובינשטיין, מינה את הועדה לבדיקת נושא חינוך ביתי והעמיד בפניה שלש שאלות: ” (שורה 2)</p>	מינוי הועדה
<p>- יו”ר המזכירות הפדגוגית – יו”ר הועדה - מנהל שפ”י - מנהלת הקו הפתוח - סגן היועץ המשפטי - מנהלת מחוז מרכז - סגן מנהל המנהל הפדגוגי</p>	חברי הועדה
<p>1. באלו נסיבות ועל פי אלו קריטריונים מן הראוי להתיר להורים לחנך את ילדיהם בחינוך ביתי? 2. מה צריכה להיות הפרוצדורה לפניה בנדון, לבדיקת הפניה ולאישורה, ומי צריך להיות הגורם המכריע לגבי הפניה? 3. האם יש צורך בתיקונים בחקיקה או בתקנות ליישום נהלים אלו? ” (שורה 4)</p>	השאלות שהונחו על שולחן הועדה
<p>”חברי הועדה סבורים שהנושא ”חינוך ביתי” הינו נושא חשוב ביותר, ודורש התמודדות עם שאלות עקרוניות ומעשיות מורכבות במיוחד. לכן אנו ממליצים על קביעת נהלים <u>זמניים</u>, התנסות בהם ורק לאחר מכן קביעת מדיניות כללית קבועה.” (שורה 9, ההדגשה במקור) ”בשלב זה, כאשר התופעה עדין בחיתוליה, איננו ממליצים על תהליך חקיקה. אין צורך בשינויים בתקנות לצורך יישום המלצות אלה.” (שורה 36)</p>	תשובת חברי הועדה לעניין ההסדרה

טבלת ניתוח מספר 3

נושא	חוזר מנכ"ל 2002	חוזר מנכ"ל 2006	חוזר מנכ"ל 2009
46. אורך החוזר	757 מילה	919 מילה	1,672 מילה + 964 מילה בנספחים [סה"כ 2,636]
47. סעיף 'תמצית' בראש החוזר	-לא קיים סעיף כזה -	"סעיף זה מפרט את הנהלים לאישור בקשות הורים לחינוך ביתי, את התנאים לקבלת האישור, את דרכי הקשר עם ההורים ועם הילדים ואת דרכי הפיקוח על קיום הנהלים." (שורה 3)	"סעיף זה מפרט את הנהלים לאישור בקשת הורים לחינוך ביתי, את התנאים לבחינת הבקשה ולמתן האישור, את דרכי הקשר עם ההורים ועם הילדים ואת דרכי הפיקוח על קיום הנהלים." (שורה 3)
48. סעיף 'התחולה'	-לא קיים סעיף כזה -	"התחולה: כלל תלמידי מערכת החינוך הרשמי" (שורה 8)	"התחולה: כלל תלמידי מערכת החינוך הרשמי והמוכר שאינו רשמי" (שורה 9)
49. סעיף 'הגורם האחראי'	-לא קיים סעיף כזה -	"א. שם היחידה: המינהל הפדגוגי ב. בעל התפקיד: מנהל אגף א' מוסדות חינוך ג. מספר הטלפון: 02-5603274" (ההדגשה במקור, שורה 14)	"א. שם היחידה: המינהל הפדגוגי ב. בעל התפקיד: הממונה על הנושא "חינוך ביתי" ג. מספר הטלפון: 02-5603221 ד. כתובת הדוא"ל: yehuditd@education.gov.il (ההדגשה במקור, הקו התחתון הוסף על ידי, ח.י., שורה 23)
50. נספחים	-אין-	-אין-	"נספח א: בקשה לפטור מחוק לימוד חובה לשם חינוך במסגרת חינוך ביתי נספח ב: קווים מנחים להצגת תכניות לאישור חינוך ביתי." (ההדגשה במקור, שורה 29)
51. פתיחת החוזר – עמדת המשרד	"עמדת מערכת החינוך בישראל היא שמקומם של תלמידים בגיל חינוך חובה הוא במסגרות הלימודים הממוסדות. על רשויות החינוך – הרשויות המקומיות ומשרד החינוך - לעשות כל האפשר כדי	"עמדת מערכת החינוך בישראל היא שמקומם של תלמידים בגיל חינוך חובה הוא במסגרות הלימודים הממוסדות. על רשויות החינוך – הרשויות המקומיות	"עמדת מערכת החינוך בישראל היא שמקומם של תלמידים בגיל לימוד חובה הוא במסגרת מוסדות החינוך, הפועלים בהתאם לאמור בחוק לימוד חובה... לפיכך על משרד החינוך

<p>ועל רשות החינוך המקומית לפעול לחינוכו של תלמיד במוסד החינוך. " (שורה 33)</p>	<p>ומשרד החינוך - לעשות כל האפשר כדי להתאים מסגרת לימודים הולמת לכל תלמיד " (שורה 19)</p>	<p>להתאים מסגרת לימודים הולמת לכל תלמיד. " (שורה 2)</p>	
<p>"תאושרנה בקשות לחינוך ביתי במקרים שבהם ההורים מציגים השקפת עולם מגובשת ביותר השוללת חינוך במסגרת בית ספר או במקרים שקיימות נסיבות יוצאות דופן, מיוחדות וחריגות, שבעטיין יאפשר משרד החינוך פטור מחוק לימוד חובה להורים המבקשים שילדם לא ילמד במוסד חינוך מוכר, <u>בתנאי שנמצא שהילד מקבל חינוך שיטתי המניח את הדעת בביתו.</u>" (שורה 41)</p>	<p>"לפיכך תאושרנה בקשות לחינוך ביתי אך ורק במקרים שבהם אפשר להוכיח מעל לכל ספק שהבקשה להקניית חינוך ביתי נגזרת מתפיסת עולם מגובשת השוללת חינוך במסגרת ממוסדת כלשהי, או שקיימות נסיבות יוצאות דופן, מיוחדות וחריגות ביותר, שבעטיין ההורים מבקשים שילדם לא ילמד במוסד חינוך מוכר." (שורה 22)</p>	<p>"לפיכך תאושרנה בקשות לחינוך ביתי אך ורק במקרים חריגים ביותר, שבהם אפשר להוכיח מעל לכל ספק שהבקשה להקניית חינוך ביתי נגזרת מתפיסת עולם מגובשת השוללת חינוך במסגרת ממוסדת כלשהי, וכן שקיימות נסיבות יוצאות דופן, מיוחדות וחריגות ביותר, שבעטיין ילד אינו מסוגל ללמוד במוסד חינוך מוכר." (שורה 5)</p>	<p>52. התוויה כללית- אילו מקרים חוסים תחת הפטור</p>
<p>- "נסיבות יוצאות דופן, מיוחדות וחריגות..." (שורה 42)</p>	<p>- "אך ורק במקרים..." (שורה 22) - "להוכיח מעל לכל ספק..." (שורה 22) - "נסיבות יוצאות דופן, מיוחדות וחריגות ביותר..." (שורה 23)</p>	<p>- "אך ורק... במקרים חריגים ביותר..." (שורה 5) - "להוכיח מעל לכל ספק..." (שורה 6) - נסיבות יוצאות דופן, מיוחדות וחריגות ביותר..." (שורה 8)</p>	<p>53. מילות החרגה</p>
<p>"בכל מקרה מדובר בחינוך של ילדי משפחה אחת ולא בהתכנסות ילדי כמה משפחות יחד. חילוקי דעות או סכסוכים בין ההורים לבין בית הספר לא ישמשו עילה לחינוך ביתי." (שורה 46)</p>	<p>"בכל מקרה מדובר בחינוך של ילדי משפחה אחת ולא בהתכנסות ילדי כמה משפחות יחד. חילוקי דעות או סכסוכים בין ההורים לבין בית הספר לא ישמשו עילה לחינוך ביתי." (שורה 25)</p>	<p>"בכל מקרה מדובר בחינוך של ילד בודד בביתו. חילוקי דעות או סכסוכים בין ההורים לבין בית הספר אינם בכל מקרה עילה לחינוך ביתי." (שורה 9)</p>	<p>54. סייג לגבי קבוצת משפחות</p>
<p>"הסמכות לאשר או לדחות בקשה לחינוך ביתי נתונה בידי שר החינוך על פי סעיף 5(ב), (1), (2) ו-3 של חוק לימוד חובה, התש"ט-1949. השר אצל את סמכותו זו <u>למנהל הכללי ולמנהלי המחוזות.</u>" (שורה 50)</p>	<p>"הסמכות לאשר או לא לאשר חינוך ביתי נתונה בידי שר החינוך על פי סעיף 5(ב), (1), (2) ו-3 של חוק לימוד חובה, התש"ט-1949. השר אצל את סמכותו זו <u>למנהל הכללי.</u>" (שורה 27)</p>	<p>"הסמכות לאשר או לא לאשר חינוך ביתי נתונה בידי המנהל הכללי." (ההדגשה במקור, שורה 12)</p>	<p>55. מי הסמכות להעניק פטור</p>

<p>"הורים לילד בגיל חובה המבקשים להקנות לילדם חינוך ביתי יפנו בבקשה לקבלת פטור מלימוד חובה ואישור למתן חינוך ביתי... אין באמור כדי לפטור הורים לתלמיד מרישום הילד במוסד חינוך מוכר כמשמעותו בחוק לימוד חובה... כל עוד לא נתקבל פטור מלימודי חובה ואישור לחינוך ביתי, ההורים חייבים בקיום הוראות חוק לימוד חובה, וחובה עליהם להבטיח שהילד מבקר במוסד חינוך מוכר כמשמעותו בחוק לימוד חובה." (שורה 55)</p>	<p>"הורים המבקשים להקנות לילדם/יהם חינוך ביתי יפנו במועד הרישום הרשמי בקשה מנומקת בכתב.... לקבלת פטור... במקביל ההורים מתבקשים לרשום את ילדיהם למוסד החינוכי שבו היו אמורים ללמוד ולציין בבקשתם כי הוגשה בקשה לפטור מחוק לימוד חובה ולאישור חינוך ביתי... כל עוד לא נתקבל אישור לחינוך ביתי <u>הילדים</u> והוריהם חייבים בקיום הוראת חוק לימוד חובה וביקור סדיר ועל הילדים לבקר בבית הספר הרשמי או המוכר שאינו רשמי <u>שנרשמו אליו מלכתחילה</u>." (שורה 30)</p>	<p>"הורים המבקשים להקנות לילדם חינוך ביתי מתבקשים לרשום אותו למוסד החינוכי שבו היה אמור ללמוד במועד הרשמי של רישום מועמדים למוסדות חינוך. במקביל יפנו ההורים בקשה..." (שורה 14)</p>	<p>56. רישום הילד למוסד מוכר</p>
<p>"...אל מנהל המחוז. העתק מהבקשה יועבר למנהל המחלקה לחינוך ברשות המקומית שבה התלמיד מתגורר." (שורה 58)</p>	<p>"...אל מנהל המחוז, עם העתק למנהל המחלקה לחינוך ברשות המקומית." (שורה 32)</p>	<p>"...אל מנהל המחלקה לחינוך ברשות המקומית, והוא ידאג להעבירה למנהל המחוז" (שורה 18)</p>	<p>57. למי מוגשת הבקשה</p>
<p>• מתוך גוף החוזר: - טופס בקשה לפטור – נספח א' לחוזר - תצלום תעודת זהות של ההורים - "<u>הבקשה תפרט מדוע גישתם החינוכית של ההורים מחייבת לטענתם את חינוך ילדם במסגרת חינוך ביתי.</u> משרד החינוך מאפשר גישות חינוך שונות, ואולם על הגישה החינוכית המוצגת <u>לספק את צרכי החינוך של הילדים ולהבטיח רכישת מיומנויות לימודיות, חינוכיות וחברתיות.</u>" (שורה 85)</p>	<p>"...בקשה מנומקת בכתב, הכוללת פרטים מזהים של הילד והוריו..." (שורה 31)</p>	<p>"...בקשה מנומקת בכתב... הבקשה תכלול פרטים מזהים על הילד ועל ההורים, את שם מוסד החינוך שבו אמור היה הילד ללמוד ואת הסיבות להגשת הבקשה." (שורה 16)</p>	<p>58. מה כוללת הבקשה</p>

<ul style="list-style-type: none"> • מתוך נספח א' לחוזר : <ol style="list-style-type: none"> 1. תצלום של תעודת הזהות שבה הילד רשום / אישור אפטרופסות על הילד 2. מסמך המפרט את הגישה החינוכית של ההורים 3. מסמך המפרט את תכנית הלימודים 4. מסמך המפרט את דרכי הלימוד 5. מסמך המפרט הישגים מצופים 6. מסמך המפרט דרכי הערכה. " (שורה 11) 			
<p>- "תכנית מפורטת שתעמוד בתנאים האלה :</p> <ul style="list-style-type: none"> • הילד ייחשף לתחומי ידע שונים בהיקף של 55% לפחות מתחומי הידע שבתכנית היסוד (הליבה) במערכת החינוך על פי מבנה האשכולות, ובלבד שילמד מיומנויות לשון בשפת האם (עברית/ערבית), מתמטיקה ומיומנויות חברתיות. נוסף לכך ההורים והילד רשאים לבחור כל תחום ידע שהילד מגלה בו עניין. • התכנית תזמן הזדמנות מתאימה לילד להתייחס באופן נאות לקבוצת בני הגיל ולאחרים ולשתף איתם פעולה. • התכנית תאפשר לילד לפתח ערכים ביחס לחיים בחברה. 	<p>"לבקשה תצורף תכנית לימודים שתכלול – את פירוט התחומים/הנושאים שהילד ילמד בביתו ; את פירוט התוצרים הצפויים שאפשר יהיה ללמוד מהם שהלמידה אכן מתרחשת ; את פירוט האחראים להוראה (היינו מי ילמד את הילד בפועל). " (שורה 40)</p>	<p>"לבקשה תצורף תכנית לימודים שתכלול – את פירוט התחומים והמקצועות/ הנושאים שהילד ילמד בביתו ; את פירוט התוצרים הצפויים שאפשר יהיה ללמוד מהם שהלמידה אכן מתרחשת ; את פירוט האחראים להוראה (היינו מי ילמד את הילד בפועל). " (שורה 22)</p>	<p>59. תכנית לימודים</p>

<ul style="list-style-type: none"> • התכנית תאפשר את פיתוח כישורי הילד בפתרון בעיות, בניתוח, בסינתזה, בקומוניקציה, באיסוף מידע, בחקירה, ברפלקציה, ובשימוש בטווח של טכנולוגיות, כולל טכנולוגיות מבוססות-מחשב." (שורה 94) <p style="text-align: center;">- " התכנית שיש להציג תכלול –</p> <ul style="list-style-type: none"> • מתן הזדמנות מתאימה להתנסות פרקטית וליישום תיאוריות; • מתן הזדמנות מתאימה לרכישת מיומנויות בשפת האם; • מתן הזדמנויות מתאימות לילד להתייחס באופן נאות לקבוצת בני הגיל ולאחרים ולשתף עמם פעולה; • מתן הזדמנויות המאפשרות לילד לפתח ערכים ביחס לחיים בחברה דמוקרטית; • מתן הזדמנויות לפיתוח כישורי הילד בפתרון בעיות, בניתוח, בסינתזה, בקומוניקציה, באיסוף מידע, בחקירה, ברפלקציה ובשימוש בטווח של טכנולוגיות, כולל טכנולוגיות מבוססות-מחשב." (ההדגשה במקור, נספח ב' לחוזר, שורה 38) <p style="text-align: center;">- "דוגמאות להצגת תכנית לימודים</p> <p>הדוגמאות שלהלן הן הצעות בלבד ואינן מתיימרות להקיף את כל הדרכים להגשת תכנית חינוכית. הדוגמאות מיועדות להציג דרכים שבהן אפשר להכין תכנית התואמת את הדרישות. המפקחים ישקלו</p>			
--	--	--	--

<p>ויאפשרו גם דרכי הצגה אחרות. יובהר כי על התכנית החינוכית להתאים לרמת ידיעותיו של הילד...</p> <p>דוגמה 2 (מובאת כאן מתוך 2 דוגמאות הנמצאות בנספח, ח.י.)</p> <ul style="list-style-type: none"> - תחום הלימוד : מדע וטכנולוגיה - נושא הלימוד : תחבורה - שנות הלימוד : השלישית והרביעית. <p>מדע וטכנולוגיה</p> <p>בשנה זו מטרותנו לפתח את הבנת (שם הילד/ה) _____ בטכנולוגיה בחיי היום-יום שלנו. זאת נעשה על ידי לימוד הסביבה הבנויה, איסוף אינפורמציה, לימוד דרכי קומוניקציה ובחינת תופעות פיזיקליות ומוצרים ושירותים כפי שהם מתייחסים לתחבורה. הנושאים יחקרו באמצעות יישומים מעשיים ותצפית תוך שימוש בטקסטים, באינטרנט ובראיונות.</p> <p>התוכן</p> <ul style="list-style-type: none"> - מפת דרכים - העברת מים - מנועים - מכונות כרטיסים - לוח זמנים - אפשרויות לניהול תחבורה - ביטחון ובטיחות. <p>התנסויות לימודיות</p> <ul style="list-style-type: none"> - חקירה של דרכי התחבורה ביישוב - חקירת האופן שבו גלגלי שיניים והילוכים ברכב גורמים להנעה 			
---	--	--	--

<ul style="list-style-type: none"> – עיצוב דגמים של אמצעי תעבורה – התנסות עם דברים צפים – חקירת המאפיינים של אמצעי התעבורה המקומיים – בניית מודל לפיקוח על התחבורה – הכנת תרשים למעבר בטוח להולכי רגל מהבית לאתרים שונים ביישוב – יציאה לטיול בתחבורה ציבורית בהתאם ללוח זמנים, כולל קניית כרטיסים – רכיבה בטוחה ובטיחותית על אופניים. <p style="text-align: center;">המקורות</p> <ul style="list-style-type: none"> – ספרות ופרסומים של מינהל התעבורה, כולל האתר שלהם באינטרנט – ספרי לימוד ועיון מהספרייה הציבורית/מספריית בית הספר – מחשבים – חומרי בנייה. <p style="text-align: center;">הערכת הלמידה ותוצריה</p> <p>יש הרבה אסטרטגיות שאפשר להשתמש בהן להערכה. ההורים יציעו דרך שתצביע על הישגי הילד ועל התקדמותו.</p> <p style="text-align: center;">דוגמאות לדרכי הערכה</p> <ul style="list-style-type: none"> – צפייה בילד ותיעוד הישגיו בעת התרחשותם – מיפוי ההתקדמות באמצעות איסוף דוגמאות מעבודות הילד במשך תקופת זמן – תיעוד מטלות המצביעות על הבנה ועל למידת תהליך בכמה פרויקטים שעשה הילד – מבחני עט ונייר. <p>ההורים רשאים להציע דרכי הערכה אחרות. " (ההדגשה במקור, נספח ב' לחוזר, שורה 64)</p>			
--	--	--	--

<p>- "כשם שיש גישות שונות לחינוך במערכת החינוך הממוסדת, כך גם בחינוך ביתי. יש הורים שיעדיפו גישה המבוססת על מועדים קבועים ועל הוראה מסודרת, ואחרים יעדיפו גישה פורמאלית פחות, המגיבה להתפתחות הרצונות של הילד, להתעניינותו שלו ולצרכיו. תהיה גישת ההורים אשר תהיה, הקריטריון לאישור חינוך ביתי הוא אותו קריטריון: הבטחה שהילד נחשף לתחומי ידע שונים בהיקף של 55% לפחות מתחומי הידע בתכנית היסוד (הליבה) של משרד החינוך על פי מבנה האשכולות, ובלבד שילמד מיומנויות לשון (עברית או שפת אם אחרת), מתמטיקה ומיומנויות חברתיות. נוסף לכך ההורים והילד רשאים לבחור כל תחום ידע שהילד מגלה בו עניין.</p> <p>כאשר הורים בוחרים בחינוך ביתי הם מקבלים על עצמם אחריות לתכנון, ליישום ולהערכה של לימודי ילדיהם ומצופה מהם להראות יכולת לתכנן ולספק את צורכי החינוך של הילדים, להוכיח שסביבת הלמידה שלהם מאפשרת נגישות למרכזי לימוד כמו ספרייה, מוזיאונים ושימוש בטכנולוגיות, כולל טכנולוגיות מבוססות-מחשב." (נספח ב' לחוזר, שורה 1)</p>	<p>-אין התייחסות לעניין-</p>	<p>-אין התייחסות לעניין-</p>	<p>60. קווים מנחים להצגת תכניות חנ"ב</p>
<p>"אשכולות הלימוד כפי שהם מופיעים בתכנית היסוד (הליבה) במערכת החינוך בישראל</p> <p>א. בחינוך הקדם-יסודי</p> <ul style="list-style-type: none"> • אשכול אמנויות: מוזיקה, אמנות חזותית, תיאטרון, מחול וקולנוע • אשכול אוריינות וכישורי שפה 	<p>-אין התייחסות לעניין-</p>	<p>-אין התייחסות לעניין-</p>	<p>61. תחומי ליבה בהם התכנית צריכה לגעת</p>

<ul style="list-style-type: none"> • אשכול כישורי חיים: בריאות, חינוך גופני, זהירות בדרכים, בטיחות • מתמטיקה ומדעים ב. בחינוך היסודי והעל-יסודי • אשכול רוח וחברה: מולדת, חברה, אזרחות, היסטוריה, גיאוגרפיה • אשכול מתמטיקה ומדעים: מתמטיקה, טבע, טכנולוגיה ומדעים • אשכול אוריינות וכישורי שפה • אשכול מיומנויות הגוף • אשכול אמנויות: מוזיקה, אמנות פלסטית, תיאטרון, מחול, תקשורת, קולנוע וטלוויזיה • אשכול כישורי חיים: אורח החיים במדינה יהודית ודמוקרטית, איכות החיים ושימור הסביבה, כישורי חיים, בטיחות וזהירות בדרכים ובריאות • אשכול מיומנויות וערכים: אוריינות תרבות ולשון, אוריינות אנליטית ומידענית, אוריינות כמותית, אוריינות אסתטית, מודעות לבריאות, אוריינות אישית ובין-אישית, אוריינות חברתית, כבוד האדם, סקרנות, יצירתיות, יעילות, דיוק, יושר, חשיבה עצמאית, מודעות עצמית, הגינות, אסתטיקה, אתיקה, מוסריות ואחריות הדדית, מסוגלות, צדק חברתי, דו-קיום וסובלנות." (ההדגשה במקור, נספח ב' לחוזר, שורה 16) 			
--	--	--	--

<p>62. אחריות ההורים לגבי לימוד הילד</p>	<p>-אין התייחסות לעניין-</p>	<p>-אין התייחסות לעניין-</p>	<p>"יובהר כי להורים הבוחרים בחינוך ביתי אחריות לתכנון, ליישום ולהערכה של לימודי ילדם. מצופה מההורים להראות יכולת לתכנן ולספק את צרכי החינוך והלימוד של ילדם ולהוכיח שסביבת הלימוד שלו מאפשרת למידה וכן נגישות למרכזי לימוד כמו ספריה, מוזיאונים ושימוש בטכנולוגיות, ובכלל זה טכנולוגיות מבוססות-מחשב." (שורה 120)</p>
<p>63. דרכי הערכה ומעקב אחר הלמידה</p>	<p>- תכנית הלימודים תכלול "את פירוט התוצרים הצפויים שאפשר יהיה ללמוד מהם שהלמידה אכן מתרחשת"; (שורה 42)</p> <p>- "ההמלצה לאישור (הבקשה, ח.י.) תלווה בלוח מועדים למעקב תקופתי ולבדיקת תוצרי הלמידה." (שורה 59)</p> <p>- "הארכת תוקף האישור מותנית בקבלת דוחות המעקב התקופתיים בהתאם ללוח הזמנים שנקבע, ובכלל זה בדיקת תוצרי הלמידה. הדוחות יוגשו על ידי קצין הביקור הסדיר או על ידי עובד פדגוגי אחר שימונה על ידי מנהל המחוז לעקוב אחר יישום תכנית החינוך הביתי לגבי כל תלמיד במחוז שקיבל אישור לכך." (שורה 50)</p>	<p>- תכנית הלימודים תכלול "את פירוט התוצרים הצפויים שאפשר יהיה ללמוד מהם שהלמידה אכן מתרחשת"; (שורה 42)</p> <p>- "ההמלצה לאישור (הבקשה, ח.י.) תלווה בלוח מועדים למעקב תקופתי ולבדיקת תוצרי הלמידה." (שורה 59)</p> <p>- "הארכת תוקף האישור מותנית בקבלת דוחות המעקב התקופתיים בהתאם ללוח הזמנים שנקבע, ובכלל זה בדיקת תוצרי הלמידה. הדוחות יוגשו על ידי <u>המפקח הרפרנט שימונה על ידי מנהל המחוז</u> בכל מחוז לעקוב אחר יישום תכנית החינוך הביתי לגבי כל תלמיד במחוז שקיבל אישור לכך." (שורה 73)</p>	<p>- "התכנית תפרט את דרכי ההערכה ו/או את פירוט התוצרים הצפויים שאפשר יהיה ללמוד מהם שהלמידה אכן התרחשה <u>בתוך התקופה שהוגדרה בה</u>." (שורה 111)</p> <p>- "... (חוות הדעת של הועדה <u>עשויה</u> לכלול, ח.י.) לוח מועדים למעקב תקופתי ולבדיקת תוצרי למידה." (שורה 160)</p> <p>- "הורים לתלמיד שקיבל פטור מחוק לימוד חובה לצורך חינוך ביתי <u>יעבירו דוחות תקופתיים במועדים שייקבעו למפקח הרפרנט בדבר קיום התכנית והתקדמות התלמיד</u>."</p> <p>המפקח הרפרנט יעקוב אחר יישום התכנית לחינוך ביתי כפי שאושרה." (שורה 182)</p> <p>- "הארכת תוקף האישור מותנית בקבלת דוחות המעקב התקופתיים בהתאם ללוח הזמנים שנקבע, ובכלל זה בדיקת תוצרי הלמידה." (שורה 202)</p>

<p>- "מטרת הביקור לתת הזדמנות להורים להראות מה הילד יודע ומה הם הישגיו עד אותו זמן." (נספח ב, שורה 53)</p>			
<p>"במחוז שבו תוגש בקשה לחינוך ביתי ימנה מנהל המחוז ועדה לחינוך ביתי (להלן – הוועדה) שתורכב מבעלי התפקידים האלה: מפקח כולל שמונה על ידי המחוז כרפרנט לחינוך הביתי- יו"ר הוועדה, מפקח כולל על בתי ספר או על גנים, מנהל בית ספר, פסיכולוג חינוכי או יועץ חינוכי, המפקח על הביקור הסדיר, מנהל מחלקת החינוך ברשות המקומית או מי מטעמו, וכן חברים נוספים, על פי החלטת מנהל המחוז. מניין החברים בישיבות הוועדה לא יפחת מ-3, ובהם יו"ר הוועדה, פסיכולוג חינוכי או יועץ חינוכי ומפקח כולל." (שורה 124)</p>	<p>"במחוז שבו תוגש בקשה לחינוך ביתי ימנה מנהל המחוז ועדה שתורכב מבעלי התפקידים האלה: מנהל המחוז או נציגו, המחמ"ד – כאשר הדיון נוגע לתלמיד בחינוך הממ"ד, מפקח כולל שמונה על ידי המחוז כרפרנט לחינוך הביתי, מנהל בית ספר או סגן מנהל, פסיכולוג חינוכי או יועץ, הממונה על הביקור הסדיר ונציג הרשות המקומית, וכן חברים נוספים, על פי החלטת מנהל המחוז." (שורה 45)</p>	<p>"במחוז שבו תוגש בקשה לחינוך ביתי ימנה מנהל המחוז ועדה שתורכב מבעלי התפקידים האלה: מנהל המחוז או נציגו, המחמ"ד – כאשר הדיון נוגע לתלמיד בחינוך הממ"ד, מפקח כולל, מנהל בית ספר, פסיכולוג חינוכי או יועץ, הממונה על הביקור הסדיר ונציג הרשות המקומית, וכן חברים נוספים, על פי החלטת מנהל המחוז." (שורה 28)</p>	<p>64. ועדה לעניין חני"ב</p>
<p>- "תפקיד הוועדה לבחון את הבקשה ולבדוק אם יש בה כדי להבטיח שהילד אכן יקבל חינוך ראוי שיאפשר לו תפקוד אישי וחברתי נורמטיבי גם בבגרותו. הוועדה ממליצה למנהל המחוז אם לאשר את הבקשה או לדחותה... על הוועדה לקיים פגישת הכנה שמטרתה ללמוד את הבקשה ואת התכנית שהוגשה על ידי ההורים." (שורה 134)</p>	<p>"תפקיד הוועדה לוודא שהילד אכן יקבל חינוך ראוי שיאפשר לו תפקוד אישי וחברתי נורמטיבי גם בבגרותו. על הוועדה לקיים פגישת הכנה בנוכחות כל החברים שמטרתה דיון במסמכים שהוגשו על ידי ההורים ואישור ראשוני של תכנית הלימודים המוצעת על ידי ההורים." (שורה 50)</p>	<p>"תפקיד הוועדה לוודא שהילד אכן יקבל חינוך ראוי בביתו. הוועדה תעיין במסמכים שהוגשו על ידי ההורים... " (שורה 34)</p>	<p>65. תפקיד הוועדה</p>

<p>- "מנהל המחוז ייתן את החלטתו רק לאחר קבלת המלצות הועדה לחינוך ביתי..." (שורה 69)</p>			
<p>- "לאחר פגישת ההכנה יבקר המפקח הרפרנט לנושא במחוז או נציג מטעמו במקום שבו הלימודים מתקיימים. המפקח הרפרנט או נציגו רשאים לצרף לביקור חברי ועדה נוספים. מטרת הביקור היא לוודא כי אכן מתקיימים התנאים שיאפשרו עמידה בתכנית המוצעת על ידי ההורים... מועד הביקור יתואם עם ההורים." (שורה 54)</p> <p>- "אישור בקשה לחינוך מותנה בביקור של המפקח הרפרנט או נציגו, הרשאים לצרף לביקור חברי ועדה נוספים, במקום שבו הלימודים מתקיימים ובקיום שיחה עם ההורים ועם הילד (בנוכחות ההורים או בלעדיהם) כפי שיתואם עם ההורים.</p> <p>מטרת הביקור לתת הזדמנות להורים להראות מה הילד יודע ומה הם הישגיו עד אותו זמן ולתאר את הצעדים שיינקטו כדי לכסות תחומים שיש צורך להקדיש להם תשומת לב נוספת וכן כדי להעלות נושאים שההורים מבקשים לדון בהם.</p> <p>בעת הביקור יידונו אלמנטים המתייחסים לאיכות החינוך שיינתן כמפורט להלן:</p> <p>- הגישה החינוכית של ההורים וכיצד באים בה לידי ביטוי הקווים המנחים שצוינו לעיל</p> <p>- הזמן המוקדש ללמידה</p> <p>- סביבת הלמידה</p>	<p>"...לאחר מכן (לאחר פגישת הכנה, ח.י.) יבקר אחד מחברי הוועדה (המפקח הרפרנט לנושא במחוז, שיצרף אליו עפ"י שיקול דעתו חברים נוספים) בבית הורי הילד או במקום שבו יוקנה לו החינוך הביתי. מטרת הביקור בבית המשפחה או במקום שבו יתקיימו הלימודים היא לוודא כי אכן מתקיימים כל התנאים המאפשרים עמידה בתכנית המוצעת על ידי ההורים." (שורה 54)</p>	<p>"הוועדה... תראיין את ההורים ותערוך ביקור בביתו של הילד. במהלך הביקור תתקיים גם שיחה אישית שלא בנוכחות ההורים בין הילד ובין אחד מאנשי המערך המסייע – פסיכולוג, יועץ, או קצין ביקור סדיר (חברי הוועדה יחליטו ביניהם מי יקיים את השיחה האישית עם הילד). (שורה 34)</p>	<p>66. ביקור בית</p>

<p>- הנגישות לעזרים מאפשרי למידה: ספרים, חוברות, מחשב, אינטרנט וכו' - קיומה של תכנית הערכה מתאימה ללמידה, להתנסויות ולהתקדמותו של הילד." (נספח ב', שורה 49)</p>			
<p>"סמוך למועד הביקור תקיים הועדה ישיבה לשם גיבוש המלצותיה ומתן חוות דעת... יו"ר הועדה יעביר את חוות דעת הוועדה ואת המלצותיה אל מנהל המחוז." (שורה 152)</p>	<p>"בתום הביקור הביתי או במועד סמוך לו תיפגש הועדה שוב בהרכב מלא לגיבוש המלצותיה... הועדה תעביר את המלצותיה <u>המנומקות</u> אל המנהל הכללי, <u>שהשר אצל לו את</u> הסמכות לאשר או לדחות את הבקשה." (שורה 68)</p>	<p>"הועדה תעביר את המלצותיה <u>בכתב</u> אל המנהל הכללי <u>שבידן</u> כאמור הסמכות לאשר או לדחות את הבקשה." (שורה 40)</p>	<p>67. תפקיד הועדה לאחר הביקור</p>
<p>- הוועדה רשאית להציע להעביר להורים הערות על התכנית לתיקונים ולהשלמות וכן להפנותם לחומרי לימוד רלוונטיים וכו'." (שורה 149)</p> <p>- "<u>על חוות הדעת להיות מפורטת</u>, היא עשויה לכלול המלצה למתן אישור בתנאים שמקבל האישור יידרש לקיים במסגרת החינוך הביתי, ועליה לציין את משך תקופת האישור. הוועדה גם יכולה להמליץ על קיום קשר שוטף עם התלמיד ועם משפחתו ועל דרכי השמירה על הקשר (למשל באמצעות ביקורים, קשר טלפוני וכיוצא באלה) ועל לוח המועדים למעקב תקופתי ולבדיקת תוצרי הלמידה." (שורה 154)</p>	<p>"ההמלצה לאישור תלווה בלוח מועדים למעקב תקופתי ולבדיקת תוצרי הלמידה." (שורה 59)</p>	<p>-אין התייחסות לעניין -</p>	<p>68. מה כוללת המלצת הועדה</p>
<p>"יו"ד הועדה יעביר את <u>חוות דעת</u> הוועדה ואת המלצותיה אל מנהל המחוז." (שורה 167)</p>	<p>"הועדה תעביר את המלצותיה <u>המנומקות</u> אל המנהל הכללי..." (שורה 61)</p>	<p>"הועדה תעביר את המלצותיה בכתב אל המנהל הכללי..." (שורה 40)</p>	<p>69. העברת המלצת הועדה</p>

70. הודעה לבי ההחלטה	"ההודעה בדבר החלטת המנהל הכללי על אישורה או על דחייתה של הבקשה תועבר בכתב לידיעת ההורים ולידיעת מנהלי המחוז והרשות המקומית." (שורה 43)	"ההודעה בדבר ההחלטה שנתקבלה תועבר בכתב לידיעת ההורים, מנהל המחוז ומנהל המחלקה לחינוך ברשות המקומית." (שורה 63)	"ההודעה בדבר ההחלטה שנתקבלה תועבר בכתב ולמנהל המחלקה לחינוך ברשות המקומית." (שורה 70)
71. מה כוללת ההודעה להורים	"אם יאושר לילד חינוך ביתי, תכלול ההודעה להורים את פירוט הדרישות והתנאים שעל ההורים לקיים." (שורה 46)	"אם אושרה הבקשה לחינוך ביתי, תכלול ההודעה להורים את פירוט הדרישות והתנאים שעל ההורים לקיים, ובכלל זה שליטה במיומנויות יסוד כפי שפורטו בתכנית ההורים." (שורה 65)	"הועדה על סירוב תכלול את הטעמים שבגינם נדחתה הבקשה וכן תציין כי המבקש רשאי לפנות בבקשה לעיון חוזר למנהל הכללי כאמור ב-3.11 להלן." (שורה 72)
72. התניית האישור	-אין התייחסות לעניין -	-אין התייחסות לעניין -	"מנהל המחוז רשאי להתנות את מתן האישור בתנאים שיש לקיימם מראש, והוא רשאי לקבוע באישור תנאים שיש לקיימם אחרי נתינתו." (שורה 76)
73. מי מכריע	מנכ"ל משרד החינוך	מנכ"ל משרד החינוך	מנהל המחוז עם אפשרות לבקשה לעיון חוזר שתוגש למנכ"ל
74. זכות היוועצות	-אין התייחסות לעניין -	-אין התייחסות לעניין -	"מנהל המחוז רשאי להיוועץ בממונה על החינוך הביתי במשרד החינוך טרם קביעת התנאים וקבלת ההחלטה." (שורה 81)
75. יידוע בדבר החלטה שנתקבלה	"הודעה בדבר החלטת המנהל הכללי על אישורה או על דחייתה של הבקשה תועבר בכתב לידיעת ההורים ולידיעת מנהלי המחוז והרשות המקומית." (שורה 43)	"הודעה בדבר ההחלטה שנתקבלה תועבר בכתב לידיעת ההורים, מנהל המחוז ומנהל המחלקה לחינוך ברשות המקומית." (שורה 63)	"מנהל המחוז יחליט אם לאשר את הבקשה ויודיע על כך למבקש תוך שלושה חדשים מיום הגשתה." (שורה 63)
76. סופיות ההחלטה	"החלטת המנהל הכללי היא סופית." (ההדגשה במקור, שורה 41)	"החלטת המנהל הכללי תהיה סופית." (שורה 62)	"במקרה של סירוב מנהל המחוז לתת אישור המבקש רשאי, תוך 14 יום מהיום שהודע לו על הסירוב, לפנות בבקשה בכתב לעיון חוזר למנהל הכללי באמצעות הממונה על

<p>החינוך הביתי במשרד החינוך בצירוף כל המסמכים הרלוונטיים. " (שורה 195)</p>			
<p>הודעה למבקשים בדבר ההחלטה בבקשה תוך שלושה חדשים מיום הגשתה (שורה 63)</p>	<p>הליכי הטיפול בבקשה יסתיימו עם תום שנת הלימודים בה הוגשה הבקשה (שורה 36)</p>	<p>הליכי הטיפול בבקשה יסתיימו עם תום שנת הלימודים בה הוגשה הבקשה (שורה 82)</p>	<p>77. משך הטיפול בבקשה</p>
<p>- "משך תקופת האישור לא יעלה על שנתיים." (שורה 83) - "על חוות הדעת... לציין את משך תקופת האישור." (שורה 154)</p>	<p>"האישור לחינוך ביתי יינתן כל שנה לשנת לימודים אחת בלבד." (שורה 71)</p>	<p>"האישור יינתן כל שנה לשנת לימודים אחת בלבד." (שורה 58)</p>	<p>78. משך תקופת האישור</p>
<p>- "בבקשה לחידוש אישור תחזור הוועדה ותמליץ לפני מנהל המחוז על הארכת תוקף האישור, אם היא תשתכנע שהתכנית שהוצגה על ידי ההורים אכן הושגה. הוועדה רשאית להמליץ למנהל המחוז לסרב לחדש את האישור בתום התקופה. יו"ר הוועדה יעביר את חוות דעת הוועדה ואת המלצותיה אל מנהל המחוז." (שורה 162)</p> <p>- "הורים המבקשים להאריך את תוקף האישור לחינוך ביתי יפנו כמפורט בנוהל זה חודשיים לפני פקיעת האישור הורים (הטעות במקור, ח.י.). הארכת תוקף האישור מותנית בקבלת דוחות המעקב בהתאם ללוח הזמנים שנקבע, ובכלל זה בדיקת תוצרי הלמידה... הוועדה תחזור ותמליץ לפני המנהל הכללי על הארכת תוקף האישור לשנת לימודים נוספת, אם היא תשתכנע שהתכנית שהוצגה על ידי ההורים אכן הושגה. המלצה לביטול האישור תועבר אף היא אל המנהל הכללי." (שורה 71)</p>	<p>"ההורים יחזרו ויבקשו הארכת אישור לשנת לימודים נוספת במועד הרישום למוסדות החינוך. הארכת תוקף האישור מותנית בקבלת דוחות המעקב התקופתיים בהתאם ללוח הזמנים שנקבע, ובכלל זה בדיקת תוצרי הלמידה... הוועדה תחזור ותמליץ לפני המנהל הכללי על הארכת תוקף האישור לשנת לימודים נוספת, אם היא תשתכנע שהתכנית שהוצגה על ידי ההורים אכן הושגה. המלצה לביטול האישור תועבר אף היא אל המנהל הכללי." (שורה 71)</p>	<p>"ההורים יחזרו ויבקשו הארכת אישור לשנת לימודים נוספת במועד הרישום למוסדות החינוך. הארכת תוקף האישור מותנית בקבלת דוחות מעקב תקופתיים ובכלל זה בדיקת תוצרי הלמידה שיוגשו למנהל המחוז פעמיים בשנה... מנהל המחוז יחזור ויעביר את הבקשה להארכת תוקף האישור לשנת לימודים נוספת או לביטולו למנהל הכללי." (שורה 58)</p>	<p>79. הארכת האישור</p>

<p>"הודעה על סירוב תכלול את הטעמים שבגינם נדחתה הבקשה וכן תציין כי המבקש רשאי לפנות בבקשה לעיון חוזר למנהל הכללי כאמור ב3.11 להלן." (שורה 72)</p>	<p>-אין התייחסות לעניין -</p>	<p>"אם בקשת ההורים נדחית, יבקר הילד בבית ספר רשמי או מוכר שאינו רשמי שנרשם אליו מלכתחילה." (שורה 83)</p>	<p>80. דחיית הבקשה</p>
<p>-אין התייחסות לעניין -</p>	<p>ישנה התייחסות לעניין רק במידה והורי הילד מעוניינים להכניס אותו לבית הספר, שורה 68, ראה בהרחבה בהמשך.</p>	<p>"ילד שאושר לו חינוך ביתי יצטרך לעמוד בסטנדרטים של מערכת החינוך וישתתף במבחני המיצ"ב (מדדי יעילות וצמיחה בית ספרית) או בכל מבחן אחר לבדיקת הישגים שמטה המשרד מקיים על פי לוחות זמנים קבועים וידועים מראש, אלא אם כן שוכנע המנהל הכללי בעקבות המלצות הוועדה לפטור אותו גם מחובות אלה. השתתפות בבחינות תהיה בבית הספר שבו אמור היה הילד ללמוד. העובד הפדגוגי שיהיה אחראי למעקב יעביר את המידע בדבר קיום המבחנים ומועדם לידיעת ההורים, מיד עם קבלת ההודעה בבית הספר לגבי מועד המבחנים." (שורה 58)</p>	<p>81. עמידה בסטנדרטיים של מערכת החינוך</p>
<p>" א. אם מנהל המחוז נוכח כי לא נתקיים או חדל להתקיים תנאי מהתנאים שבמילויים הותנה האישור, הוא רשאי לבטל את האישור. ב. טרם ביטול האישור יערוך מנהל המחוז או מי מטעמו שימוע בכתב או בעל-פה לבעל האישור.</p>	<p>-אין התייחסות לעניין -</p>	<p>-אין התייחסות לעניין -</p>	<p>82. ביטול אישור</p>

<p>ג. ביטל מנהל המחוז אישור לפטור מלימוד חובה ואישור לחינוך ביתי, רשאי ההורה לפנות בבקשה לעיון חוזר על החלטת מנהל המחוז למנהל הכללי, כאמור ב-3.11 לעיל." (שורה 206)</p>			
<p>"ביקשו הורים להחזיר את ילדם למוסד חינוך מוכר <u>אן בוטלו הפטור מחוק לימוד חובה והאישור לחינוך ביתי</u>, ישולב התלמיד בכיתה המתאימה. <u>ההורים אחראים</u>, בשיתוף המוסד החינוכי, להשלמת חסרים לימודיים, ככל שהדבר יידרש." (שורה 215)</p>	<p>"אם יבקשו הורים להחזיר את ילדם לבית ספר, שם ישולבו בכיתה המתאימה להם לאחר שיעמדו במבחן בהתאם לתכניות הלימודים ולסטנדרטים כפי שהם מפורטים באתר האינטרנט של האגף לתכניות לימודים." (שורה 68)</p>	<p>-אין התייחסות לעניין -</p>	<p>83. כניסת הילד למסגרת בית-ספר</p>
<p>"מומלץ שיתקיים קשר בין הילד לבין בית ספר <u>רשמי אן מוכר שאיננו רשמי</u> לצורך קבלת שירותים כגון שימוש בספרייה או במרכז המשאבים של בית הספר וכן אפשרות להשתתף בפעילויות חברתיות <u>במתחם</u> בית הספר. ההשתתפות מותנית בהסכמת <u>בית הספר</u>. הסכמה כזו תתקבל בכל מקרה לגופו <u>ולאחר קבלת הצהרה בכתב של ההורים</u> כי ביטחו את הילד בביטוח תאונות אישיות." (שורה 220)</p>	<p>"מומלץ שיתקיים קשר בין הילד לבין בית הספר <u>שבן הוא אמור היה ללמוד לצורך קבלת שירותים כגון שימוש בספרייה או במרכז המשאבים של בית הספר</u>. תינתן לילד אפשרות, אם רצונו בכך, להשתתף בפעילויות חברתיות של בית הספר. ההשתתפות מותנית בהסכמת מנהל בית הספר. הסכמה כזו תתקבל בכל מקרה לגופו <u>ולאחר שההורים יוודאו שהילד מבוטח בתכנית לביטוח מפני תאונות המקובלת במערכת החינוך</u>." (שורה 80)</p>	<p>"מומלץ שיתקיים קשר בין הילד לבין בית הספר שבו הוא אמור היה ללמוד לצורך קבלת שירותים כגון שימוש בספרייה או במרכז המשאבים של בית הספר. תינתן לילד אפשרות, אם רצונו בכך, להשתתף בפעילויות חברתיות של בית הספר. ההשתתפות מותנית בהסכמת מנהל בית הספר ומחנך הכיתה. הסכמה כזו תתקבל בכל מקרה לגופו." (ההדגשה במקור, שורה 67)</p>	<p>84. קשר עם ביה"ס – לימודי וחברתי</p>
<p>"הורים שאושר לילדם חינוך ביתי <u>יוודאו</u> שהילד יקבל שירותי בריאות שהוא זכאי להם בתוקף חוק הבריאות הממלכתי, כגון חיסונים. האחריות להבטחת קבלת השירותים היא על ההורים. עליהם</p>	<p>"הורים שאושר לילדם חינוך ביתי <u>יוודאו</u> שהילד יקבל שירותי בריאות שהוא זכאי להם בתוקף חוק הבריאות הממלכתי, כגון חיסונים. האחריות להבטחת קבלת השירותים היא על ההורים. עליהם</p>	<p>"הורים שאושר לילדם חינוך ביתי ידאגו שהילד יקבל שירותי בריאות שהוא זכאי להם בתוקף חוק הבריאות הממלכתי, כגון חיסונים. האחריות להבטחת קבלת השירותים היא על ההורים. עליהם</p>	<p>85. קבלת שירותי בריאות</p>

לפנות אל לשכת הבריאות המחוזית באזור מגוריהם לקבלת המידע בנושא זה." (שורה 73)	לפנות אל לשכת הבריאות המחוזית באזור מגוריהם לקבלת המידע בנושא זה." (שורה 86)	היא על ההורים. עליהם לפנות אל לשכת הבריאות המחוזית באזור מגוריהם לקבלת המידע בנושא זה." (שורה 222)	
"ביטוחים מכל סוג שהוא לגבי ילד שאושר לו חינוך ביתי הם באחריות ההורים." (שורה 78)	"ביטוחים מכל סוג שהוא לגבי ילד שאושר לו חינוך ביתי הם באחריות ההורים." (שורה 90)	" יובהר כי ביטוחים מכל סוג שהוא לגבי ילד שאושר לו חינוך ביתי הם באחריות ההורים." (שורה 227)	86. ביטוחים
"אישור הבקשה לחינוך ביתי אינו מחייב את המשרד או כל גורם ציבורי אחר במימון תכנית הלימודים הביתית או בכל מימון אחר." (שורה 80)	"אישור הבקשה לחינוך ביתי אינו מחייב את המשרד או כל גורם ציבורי אחר במימון תכנית הלימודים הביתית או בכל מימון אחר." (שורה 80)	"אישור הבקשה לחינוך ביתי אינו מחייב את משרד החינוך, או כל גורם ציבורי אחר, במימון תכנית הלימודים הביתית או בכל מימון אחר." (שורה 229)	87. מימון הלימודים
-אין התייחסות לעניין -	-אין התייחסות לעניין -	"על בקשה של הורים לפטור של ילד בעלי צרכים מיוחדים כמשמעותו בחוק החינוך המיוחד, התשמ"ח-1988, בין אם הוא אובחן ועבר ועדת השמה ובין אם לאו, תחולנה ההוראות ב-3.4 לעיל (המפרטות בנודע לבקשה לחני"ב ולתכנית הלימודים שיש לצרף לה, ח.י.). דינוי הוועדה, וכן ביקור במקום שבו מתקיימים הלימודים יתקיימו בהשתתפות מפקח על החינוך המיוחד כדי להבטיח שצרכי הילד אכן נענים." (שורה 170)	88. חני"ב לילד עם צרכים מיוחדים
-אין התייחסות לעניין -	-אין התייחסות לעניין -	יובהר כי על ילדים שנמצאים בביתם תקופה ארוכה בהמלצת רופא ו/או פסיכיאטר יחולו הוראות חוק חינוך חנים לילדים חולים, התשס"א-2001 והנחיות משרד החינוך." (ההדגשה במקור, שורה 178)	89. תחולת החוזר בנוגע לילדים חולים
-אין התייחסות לעניין -	-אין התייחסות לעניין -	"במקרים חריגים, כאשר מתעורר חשש בקרב הפיקוח לשלומם של הילדים, ידווח עורך הביקור לרשויות הרווחה כפי שמתחייב מחובת הדיווח על פגיעה בחסרי ישע (הוראות)	90. שיתוף רשויות רווחה

<p><u>הקבע בנושא של חובת הדיווח פורסמו בחוזר הוראות הקבע</u> <u>סט/3(ב), סעיף 11-2.1</u>. " (ההדגשה במקור, שורה 189)</p>			
<ul style="list-style-type: none"> - האצלת הסמכות בהחלטה לגבי בקשות לחנ"ב למנהלי המחוזות במשרד - מינויו של "ממונה על חינוך ביתי במשרד החינוך" - שינוי במבנה הועדה – מינוי יו"ר, בין חברי הועדה יהיה מנהל מחלקת החינוך ברשות המקומית או מי מטעמו - מניין החברים בישיבות הועדה לא יפחת מ-3 - ישיבת ועדה אחרי ביקור הבית, בסמוך לו, לגיבוש המלצות - על מנהל המחוז להשיב על הבקשה תוך 3 חודשים ממועד הגשתה. אפשרות לעיון חוזר בהחלטה - חובת שימוע טרם ביטול אישור - שיתוף רשויות רווחה במקרה שמתעורר חשש - התייחסות לחינוך ביתי לילד עם צרכים מיוחדים 	<ul style="list-style-type: none"> - מינוי מפקח כרפרנט לענייני החינוך הביתי במחוז - פגישת הכנה של הועדה לפני ביקור הבית - פירוט: באיזה הרכב על הועדה להגיע לביקור הבית - קביעת לוח זמנים של דוחות המעקב התקופתיים - אין הגבלת זמן לתשובה לבקשת ההורים לחנ"ב - אפשרות להארכת תוקף האישור בשנה נוספת - הוראות – מה קורה במידה והורי ילד בחינוך ביתי רוצים לשלב אותו במערכת החינוך 		<p style="text-align: center;">שינויים מנהליים ביחס לחוזר האחרון</p>

טבלת ניתוח מספר 4

פסק הדין בבג"ץ 6672/07	
30.3.2009, יום לפני כניסת חוזר מנכ"ל 09 לתוקף.	תאריך פסק הדין
"המלצנו לעותרים לחזור בהם מעתירתם, נוכח חוזר המנכ"ל שתוקן בשנה זו, ומאפשר מתן היתר לחינוך ביתי על פי השיקולים והתנאים הקבועים בחוזר המנכ"ל" (שורה 16).	המלצת בית המשפט למשיכת העתירה
"מפני באת כוח המדינה נמסר לנו כי אחוז הסירוב לבקשות לחינוך ביתי הוא קטן ביותר והמדינה ככלל מאשרת בקשות העומדות בתנאי החוזר." (שורה 18)	אחוז הבקשות שנענות בסירוב
"המדינה עומדת על כך, כי ללא הגשת בקשה מתאימה וקבלת היתר, על ההורים לקיים את החובה ולשלוח את ילדיהם למוסדות חינוך כנדרש על פי חוק." (שורה 19)	חובת הגשת בקשה כתנאי ליישום חינוך ביתי
"העתירה הכוללנית שהוגשה אינה יכולה להקים עילה למתן הסעד המבוקש, וזכותו של הורה שנפגע באופן פרטני מסירוב להיתר כאמור, תוכל להבחן במקרה המתאים בבית המשפט." (שורה 21)	דחיית הבקשה לסעד הנוגע למקרים פרטניים
בהתאם להמלצת בית המשפט העותרים משכו את העתירה והיא נמחקה (שורה 24).	פסק הדין

טבלת ניתוח מספר 5

הצעות חוק חינוך ביתי	נושא
	91. מספר מילים
	92. סעיף 'תמצית' בראש החוזר
	93. סעיף 'התחולה'
	94. סעיף 'הגורם האחראי'
	95. נספחים
	96. פתיחת החוזר – עמדת המשרד
	97. התוויה כללית- אילו מקרים חוסים תחת הפטור
	98. מילות החרגה
	99. סייג לגבי קבוצת משפחות
<p>”השר רשאי להתקין תקנות לעניין מתן חינוך ביתי העומד בתנאים לפי סעיף קטן (ב)(1)(I), לרבות לעניין – (1) התנאים לקבלת אישור למתן חינוך ביתי והמוסמך לתת אישור כאמור;” (ס' 1 לה"ח)</p>	100. מי הסמכות להעניק פטור
	101. רישום הילד למוסד מוכר
	102. למי מוגשת הבקשה
<p>”... [השר רשאי להתקין תקנות לעניין : (ח.י.)] (2) הגשת בקשה לקבלת פטור מלימוד חובה ולאישור למתן חינוך ביתי (בסעיף קטן זה- בקשה), לרבות מועדי הגשתה, הפרטים שתכלול ומסמכים שיצורפו אליה...” (ס'1(2) לה"ח)</p>	103. מה כוללת הבקשה
<p>”... [השר רשאי להתקין תקנות לעניין : (ח.י.)] (2)... וכן לעניין תכנית חינוך מפורטת שתצורף לבקשה כאמור לרבות התייחסותה לתכנית היסוד, לצרכים החברתיים של הילד, לדרכי ההערכה של ההתקדמות לפיה, לסביבת הלימוד ולשימוש בעזרים ובטכנולוגיות;” (ס'1(2) לה"ח)</p>	104. תכנית לימודים
	105. קווים מנחים להצגת תכניות חנ"ב
	106. תחומי ליבה בהם התכנית צריכה לגעת
	107. אחריות ההורים לגבי לימוד הילד
<p>”... [השר רשאי להתקין תקנות לעניין : (ח.י.)] (7) דרכי הפיקוח על מתן חינוך ביתי ובכלל זה חובה תקופתית של הורים לדווח על קיומה של תכנית החינוך המפורטת וההתקדמות לפיה, ודרכי מעקב נוספות אחר יישום תכנית כאמור” (ס' 7(7) לה"ח)</p>	108. דרכי הערכה ומעקב אחר הלמידה
	109. לוח מועדים למעקב
	110. מעקב בביקור הבית
	111. הקמת ועדה לעניין חנ"ב והרכבה

112.תפקיד הועדה	"... [השר רשאי להתקין תקנות לעניין : (ח.ג.)] (3) הדרכים לבחינת בקשה" (ס' 1(3) לה"ח)
113.	
114.ביקור בית	
115.תפקיד הועדה לאחר הביקור	
116.מה כוללת המלצת הועדה	
117.נוכחות מינימלית של חברי ועדה	
118.העברת המלצת הועדה	
119.הודעה לבי ההחלטה	"... [השר רשאי להתקין תקנות לעניין : (ח.ג.)] (4) אופן מתן ההחלטה בבקשה ותקופת האישור; " (ס' 1(4) לה"ח)
120.מה כוללת ההודעה להורים	
121.התניית האישור	
122.מי מכריע	
123.זכות היועצות	
124.יידוע בדבר החלטה שנתקבלה	
125.סופיות ההחלטה	"... [השר רשאי להתקין תקנות לעניין : (ח.ג.)] (5) הגשת ערר על החלטה שניתנה בבקשה; " (ס' 1(5) לה"ח)
126.משך הטיפול בבקשה	
127.משך תקופת האישור	
128.הארכת האישור	
129.	
130.	
131.דחיית הבקשה	
132.עמידה בסטנדרטים של מערכת החינוך	
133.ביטול אישור	"... [השר רשאי להתקין תקנות לעניין : (ח.ג.)] (6) תנאים לביטול האישור שניתן; " (ס' 1(6) לה"ח)
134.כניסת הילד למסגרת בית-ספר	
135.קשר עם ביה"ס – לימודי וחברתי	
136.קבלת שירותי בריאות	
137.ביטוחים	
138.מימון הלימודים	
139.חני"ב לילד עם צרכים מיוחדים	

	140. תחולת החוזר בנוגע לילדים חולים
	141. שיתוף רשויות רווחה
”הצעת חוק זו מבקשת לעגן בחקיקה את הדרכים לאישור ולפיקוח על החינוך הביתי, הקבועות כיום בחוזר המנהל הכללי של משרד החינוך. החוק המוצע בא לתת מענה להיעדרה של חקיקה בתחום החינוך הביתי שיותר ויותר משפחות בוחרות לחנך את ילדיהן באמצעותן, עובדה המחייבת את הכנסת לפעול להסדרתו מכוח חוק. ” (דברי ההסבר לה”ח)	142. עיגון נהלים בחקיקה
	143. תפיסת הילד
	שינויים משמעותיים בנהלים מהחוזר הקודם

טבלת ניתוח מספר 6

נושא	פרוטוקול מס' 263 מישיבת ועדת החינוך, התרבות והספורט בכנסת, 14.8.2007
144. אורך	10,997 מילה
145. סעיף 'תמציתי' בראש החוזר	
146. סעיף 'התחולה'	
147. סעיף 'הגורם האחראי'	<p>- "היו"ר מלכיאור : מה התפקיד שלך בעניין? דנילוב : אנחנו בעצם ועדה שעסקה בקביעת המדיניות של המשרד. נקבעה מדיניות והמדיניות מתבצעת במחוזות. כיום, במשרד הראשי, מעבר לכך שהמנהל הכללי הוא זה שמאשר את הבקשות. היו"ר מלכיאור : אז אין לך שום תפקיד בעניין, חוץ מלבוא לוועדת הכנסת ולהסביר. דנילוב : ולדאוג מדי פעם לריענון החוזר של המנהל הכללי ובדיקת היישום שלו באופן הנכון ולשמוע את הערות האנשים המבצעים." (פסקה 43)</p> <p>- "דנילוב: התפקיד שלי לבדוק אחת לזמן מסוים לא רק את היישום ממש, אלא את ההערות או את המשוב שאנחנו מקבלים גם מצד הפיקוח על מה הם רואים כבעייתי או לא בעייתי וגם לשמוע הורים על מה שהם אומרים על איך הדרך צריכה להתנהל." (פסקה 56)</p>
148. נספחים	

<p>- "דנילוב: כפי שכתוב בחוזר המנהל הכללי, הפתיח של חוזר המנהל הכללי קובע שבעיקרון אנחנו חושבים שילדים, מקומם במערכת החינוך הנורמטיבית. " (פסקה 6)</p> <p>- "דנילוב: או במלים אחרות, של מי הילד?... זו שאלה פילוסופית שלא מוכרעת כאן. נכון לעכשיו על פי חוקי המדינה, יש חוק לימוד חובה והמדינה מחויבת לתת לו את החינוך וההורים חייבים להביא אותו אל המסגרת הלימודית. האחריות היא משותפת. " (פסקה 66)</p> <p>- "שרון: העמדה שלנו היא לא עמדה שבאה לשלול את משרד החינוך. אני חושב שאנחנו רואים את עצמנו באותו צד של משרד החינוך. שנינו מעוניינים בטובת הילד. השאלה, מי מגדיר את טובת הילד ואיך טובת הילד משורתת בצורה הכי טובה. " (פסקה 209)</p> <p>- "זינגרד: ...לא נגד שום דבר. אנחנו בעד השיטה שבחרנו בה. אני אנסה להסביר את עצמי. כשיהודית פתחה, בראשית דבריה, היא אמרה שמשרד החינוך חושב שמקומם של הילדים הוא במערכת נורמטיבית. אנחנו לא חושבים שהמערכת של משרד החינוך היא לא נורמטיבית, אנחנו גם שהמערכת שאנו בחרנו בה היא לא פחות נורמטיבית, מכל הבחינות, מהמערכת של משרד החינוך. וכשאת מדברת על מספרים מאיימים, או לא מאיימים, האם זה עולה או לא עולה, אנחנו לא חושבים שזה צריך לאיים, אנחנו חושבים שזו עוד שיטה---" (פסקה 212)</p>	<p>149. פתיחת החוזר – עמדת המשרד</p>
<p>- "דנילוב: עם זאת, במקרים יוצאי דופן, אנחנו חושבים שיש זכות להורים להחליט שהם מעדיפים להעניק לילדיהם חינוך ביתי. זה באופן כללי. " (פסקה 6)</p> <p>- "דנילוב: הנימוק צריך להיות כזה משכנע שהוא עניין של תפיסת עולם, עניין שמעוגן באמונה פנימית נגד הממסד, נגד שיטות החינוך או נגד ערכיה... אנחנו צריכים להשתכנע שהבקשה היא באמת כנה. " (פסקה 19)</p> <p>- "היו"ר מלכיאור: ...עיקר הנימוקים, לפי מה שהבנתי, זה הייאוש מהמערכת הציבורית, זאת אומרת האלטרנטיבה. דנילוב: אני לא בטוחה. אני לא בטוחה..."</p> <p>השורה התחתונה היא שאנשים מאמינים, אני לא ממש חושבת שזה ייאוש מהמערכת הממסדית, יש גם כאלה. אבל בעיקר זה עניין של השקפת עולם, שילד צריך ללמוד מתוך עצמו, בקצב שלו. הוא ילמד כאשר הוא יגיע אל הנושא, הוא ילמד לקרוא--- (פסקה 20)</p> <p>- "דנילוב: בהוראות המנהל הכללי נקבע בפירוש מה התהליך ומתי ובאיזה תנאים ישתכנע השר או השרה, או מי שהשר או השרה אצלו לו את הסמכות, לאשר שהילד אכן מקבל את החינוך הראוי. " (פסקה 14)</p> <p>- "עו"ד מורג: רוב ההורים הם לא אנטי. הם רוצים את מה שהם עושים, הם לא שוללים את מה שקורה בבית הספר, בטח לא כמדיניות. " (פסקה 81)</p>	<p>150. התוויה כללית- אילו מקרים חוסים תחת הפטור</p>
<p>- "דנילוב: ...שאנחנו מכירים בהחלט בזכותם של הורים במקרים מאוד יוצאי דופן, להעניק לילדיהם חינוך ביתי. " (פסקה 13)</p>	<p>151. מילות החרגה</p>
	<p>152. סייג לגבי קבוצת משפחות</p>

<p>- "היו"ר מלכיאר: הסמכות היא בידי השר, השר יכול להאציל למי שהוא רוצה. דנילוב: הוא אצל למנהל הכללי.</p> <p>היו"ר מלכיאר: זה נראה לי קצת עומס. אם הוא צריך לעבור פה על 200 בקשות וללמוד אותן עכשיו. אם הוא היה מסמיך אותך, או מישהו אחר לעשות את זה, נראה לי שזה היה יותר קל. אבל, בסדר. זה הנוהל.</p> <p>דנילוב: אני מוכרחה לומר שבעבר, באחת הקדנציות הקודמות, אני לא זוכרת באיזה קדנציה, אצלו את הסמכות למנהלי המחוזות. בתקופה של דוד גורדון, אנחנו התחלנו לבנות את כל המנגנון." (פסקה 39)</p>	<p>153. מי הסמכות להעניק פטור</p>
<p>- "דנילוב: קודם כל, הוא חייב לרשום אותו בבית ספר... צריך להבטיח לילד מקום במסגרת ממוסדת..." (פסקה 18)</p> <p>- "זיניגרד: אנשים נדרשים לעשות את זה. זאת אומרת, לא מקבלים את הבקשות לפני שהם רושמים את הילדים לבית הספר.</p> <p>דנילוב: להירשם לבית הספר זה בוודאי... להירשם חייבים כדי שילד, אם בקשתו לא תאושר, ילך לבית הספר שבו הוא צריך ללמוד..." (פסקה 53)</p>	<p>154. רישום הילד למוסד מוכר</p>
<p>"דנילוב: ... ולהגיש בקשה, באמצעות הרשות המקומית, אל מנהל המחוז שאליו הם שייכים." (פסקה 18)</p>	<p>155. למי מוגשת הבקשה</p>
<p>"דנילוב: לוועדה הזו מוגשת הבקשה, כאשר ההורים מתבקשים לנמק בצורה מאוד מסודרת ועניינית את הסיבה שעבורה הם מבקשים חינוך ביתי לילדם. הנימוק צריך להיות כזה משכנע שהוא עניין של תפיסת עולם, עניין שמעוגן באמונה פנימית נגד הממסד, נגד שיטות החינוך או נגד ערכיה, אבל בכל אופן אנחנו צריכים להשתכנע שהבקשה היא באמת כנה." (פסקה 19)</p>	<p>156. מה כוללת הבקשה</p>
<p>- "דנילוב: עם זאת, אנחנו חושבים שהאחריות כל כך גדולה וכבדה, שאנחנו צריכים לדאוג קודם כל לטובת הילדים ולהבטיח שהילדים אכן יקבלו חינוך שיטתי בביתם. לפיכך קבענו קריטריונים..." (פסקה 13)</p> <p>- "דנילוב: ... לפני הוועדה צריכה להיות מונחת גם הצעה לתכנית לימודים מסודרת שתשכנע שהילד אכן לומד... זה צריך להיות דברים שההורים חושבים שהילד צריך ללמוד, וגם המערכת צריכה להשתכנע שזה ראוי שהוא ילמד את זה..." (פסקה 35)</p> <p>- "היו"ר מלכיאר: אני לא מצפה בכלל שהוא ילמד לפי תכנית הלימודים. דנילוב: גם אנחנו לא מצפים, אבל אנחנו כן מצפים שהוא יידע דברים בסופו של דבר, שהוא לא ייפול לנטל על המדינה..." (פסקה 71)</p> <p>- "עו"ד מורג: ההורים נדרשים להראות מצד אחד... עמדה מאוד מאוד חד משמעית, עם תפיסת עולם מאוד מגובשת שאומרת 'אנחנו נגד מה שקורה בבית הספר', נגד תכנית הלימודים... הם לא שוללים את מה שקורה בבית הספר, בטח לא כמדוינית. עבור הילדים שלהם, הם בוחרים בדרך אחרת. הם צריכים להראות איזה תפיסת עולם מאוד מאוד מגובשת, ומצד שני, הדרך שבה הם אמורים ללמד את הילדים שלהם בבית, על מנת שהם יקבלו את האישורים האלה, צריכה להיות ממש העתק של בית הספר, בזעיר אנפין, בבית. זה מה שאני מקבלת מהשטח. תראו שהילד לומד</p>	<p>157. תכנית לימודים</p>

<p>עם מחברות וספרים, תראו שיש לכם איזה שהן חוברות עבודה, תראו שיש לכם שולחן ללמוד, תכנית לימודים. " (פסקה 81)</p> <p>- "עו"ד מורג: כל הדברים האלה שמחייבים את ההורה לעשות בית ספר בבית, והסתירה הזאת גורמת להרבה מאוד הורים לא לדעת איך להציג את עצמם בפני הועדות. " (פסקה 82)</p> <p>- "עו"ד מורג: יש בחוזר המנהל הכללי קריטריונים... שסותרים אחד את השני... יש הורים שלא מקיימים חינוך ביתי מובנה עם תכנית לימודים, אלא מקיימים איזה שהוא חינוך ביתי שמותנה בסקרנות הטבעית של הילדים. במצב כזה, אם אתה מכין תכנית לימודים, כהורה... אתה חוטא למטרות של החינוך הביתי בבית. " (פסקה 83)</p> <p>- "שרון: הבעיה שלנו עם הנהלים של משרד החינוך זה שהם בעצם דורשים ממני לעשות שקר בנפשי, בהגשת תכנית לימודים, כשאני לא מאמין שתכנית לימודים זאת הדרך הנכונה לעשות חינוך ביתי. " (פסקה 98)</p> <p>- "ח"כ מילר: לדעתי יש חשיבות לאבחון של אותם ילדים שלומדים בבית, כי יכול להיות שבשנה אחת הצלחת להעביר כמה דברים בנושאים מינימליים שקשורים למתמטיקה ולהיסטוריה, לא משנה, ובשנה הבאה יכול להיות שאתה לא נוגע בזה, ושנה אחר כך אתה נוגע בצורה אחרת ואי אפשר לדעת... אנחנו יודעים שביית הספר מעביר את זה. כמה אתה עומד בקריטריונים האלה? " (פסקה 112)</p> <p>- "אבירם: ... השיטות שרובם, בעיקר ה-dis schoolers, משתמשים, הן בסופו של דבר השיטות שמופיעות בכל ההכרזות על השיטות הרצויות במערכת החינוך. זאת אומרת, לא שהם נוקטים בשיטות אוטוריות. הם נוקטים בשיטות שרוב המשנים החינוכיים מנסים להכניס למערכת החינוך כבר עשרות שנים ונכשלים. אז יכול להיות שחלק מהיתרון של הילדים זו העובדה שפה אפשר לממש שיטות שמערכת החינוך חונקת אותם בהתמדה. " (פסקה 200)</p> <p>- "זינגרד: אנחנו מדברים על מערכת שהיא שונה. כלניסיון לקחת את הכלים המוכרים, גם אם זה לא תכנית ליבה וגם אם זה לא מבחנים שידועים, מבחני מיצ"ב, עדיין אנשים שבאים מתוך המערכת... באים עם אמות מידה וקריטריונים שמתאימים למשרד החינוך. אני הבוקר חשבתי על חקלאות אורגנית מול החקלאות הרגילה, שהיא מתפתחת בדומה לחינוך האורגני, שאנחנו מדברים עליו עכשיו. קשה לבוא ולדרוש מאותה עגבניה שהיא תקבל את כמות המיקרואלמנטים וכמות הדשנים המלאכותיים שבעצם העגבניה בחקלאות הלא-אורגנית חייבת לקבל, אחרת היא לא גדלה כמו שצריך. החקלאות האורגנית מטפלת בקרקע, מנסה לדאוג שהקרקע תהיה יותר עשירה ויותר פורייה, ולדעתי זה מה שאנחנו מנסים לעשות. קרקע זאת המסגרת המשפחתית והילד צומח במסגרת הזאת. זה מאוד מאוד שונה. " (פסקה 217)</p> <p>- "שרון: .. ההנחה שלנו היא שכל דבר שנותן לילד מספיק מרחב להתעסק בו והוא באמת מעניין אותו... ההנחה היא שדרך תחום ידע אחד הם יגיעו גם לתחומי ידע אחרים..." (פסקה 95)</p>	
<p>- "דנילוב: ... אבל בעיקר זה עניין של השקפת עולם, שילד צריך ללמוד מתוך עצמו, בקצב שלו. הוא ילמד כאשר הוא יגיע אל הנושא, הוא ילמד לקרוא---" (פסקה 20)</p>	<p>158. קווים מנחים להצגת</p>

<p>- "דנילוב: כן, אני מסכימה שמזה שהם לא מבקשים סוג כזה של מסגרת, זאת אומרת שהם שוללים אותה. אם כי אני לא בטוחה לגמרי... אני לא בטוחה שזה עניים של שלילה של מערכת החינוך, כמו שלילה של הממסד... יש מגוון של נימוקים..." (פסקה 30)</p> <p>- דנילוב: זה לא צריך להיות מקביל לתכנית הלימודים בדרגת כיתה X או Y, אבל זה צריך להיות דברים שההורים חושבים שהילד צריך ללמוד, וגם המערכת צריכה להשתכנע שזה ראוי שהוא ילמד את זה.. " (פסקה 35)</p> <p>- "דנקר: בסופו של דבר, קיבלנו אישור בלי להגיש תכנית לימודים. אנחנו התנגדנו להגיש תכנית לימודים וקיבלנו אישור ומבקרים אצלנו בבית מפקחים." (פסקה 230)</p>	<p>תכניות חנ"ב</p>
	<p>159. תחומי ליבה בהם התכנית צריכה לגעת</p>
<p>- "דנילוב: ...אני חושבת שהאחריות של ההורים לקבל על עצמם את המשימה הזו היא כל כך גדולה וקשה, שהורים שבאמת מוכנים לעשות את זה ובאמת עומדים במשימה הזאת, אני חושבת שראוי שיעשו את זה.</p> <p>היו"ר מלכיאור: כן, זאת אומרת את מחייבת את זה?</p> <p>דנילוב: אני לא שוללת אותה לגמרי. עם זאת---</p> <p>היו"ר מלכיאור: זה לא מה שאת אומרת.</p> <p>דנילוב: לא, אני חושבת שחינוך זה עניין מקצועי. לא כל ההורים יכולים לעמוד במעמסה של החינוך המקצועי הראוי לילדיהם." (פסקה 46)</p> <p>- "היו"ר מלכיאור: ...יש פה גם שאלה פילוסופית, בכמה מישורים, אבל אני חושב שהשאלה המרכזית היא גם על מי חלה האחריות בעצם לחינוך הילד? זה מאוד נוגע פה. האם זה חל על המדינה, או האם זה חל על ההורים?" (פסקה 66)</p> <p>- "ח"כ מילר: זו איזה שהיא ראייה שלכם בתור הורים שאתם אומרים 'אנחנו יכולים ללמד את הילדים שלנו יותר טוב ממערכת החינוך'. השאלה, עד כמה אתם בטוחים בכך שאתם יכולים לעשות את זה, ועד כמה אתם יכולים להבטיח לנו, כמחוקקים, שהעתיד של הילדים האלה הוא לא תלוי אך ורק בראייה שלכם על הדברים החדשים, אתה מדבר איתי על המשחקים, זה דברים ממש חדשים שנכנסו כרגע, ועד כמה אתה מפתח את התוכניות האלה." (פסקה 113)</p> <p>- "דנילוב: עם זאת, גם ההורים צריכים להיות יותר מקצועיים בתחום של הלימוד או ההנחלה של מה שנקרא חינוך לילדים שלהם ואת זה אנחנו בודקים." (פסקה 226)</p>	<p>160. אחריות ההורים לגבי לימוד הילד</p>
<p>- "דנילוב: ...וגם נבדקים תוצרים, או צריכים להיבדק תוצרים. תוצרים, על פי התכנית שההורים הגישו, כמובן, לא דברים אחרים." (פסקה 71)</p>	<p>161. דרכי הערכה ומעקב אחר הלמידה</p>
<p>- "ח"כ זכור: מי בוחן אותם, בית הספר או בבית?</p> <p>דנילוב: ילדים בחינוך ביתי לא זקוקים לבחינות, הם לא עוברים בחינות, אלא אם כן הם רוצים. זה למשל אחד הדברים ששינינו... בהוראות הקודמות חייבנו ילדים לעמוד</p>	<p>162.</p>

<p>במבחני המיצ"ב או מבחני משוב, זאת אומרת, כל סוגי המבחנים. הבנו שזו דרישה שהיא לא סבירה, כי ילד שלומד בחינוך ביתי לא עומד בתכנית הלימודים הממסדית ואין שום סיבה לדרוש ממנו לעמוד בבחינות המיצ"ב שהן על פי דרגת כיתה, כי הוא למד דברים אחרים... זה לא סביר." (פסקה 67)</p> <p>- "היו"ר מלכיאור: לא, אבל יש פה משהו אחר, כי את אומרת שכן בוחנים את היכולת של המסגרת הביתית, שזה לא דווקא בתוך הבית, מה שנקרא 'ביתי'. בוחנים את היכולת לתת לילד את כל הכלים הדרושים. אבל על פי איזה קנה מידה יודעים באמת אם היכולת הזאת מתקיימת, אם אין איזה דרך לבחון את זה?" (פסקה 70)</p> <p>- "ח"כ מילר: ...השאלה היא שאחוזי ההצלחה של מערכת החינוך הם בעצם 50%, את זה אנחנו רואים לפי הבגרויות. מה אחוזי ההצלחה של התכניות שאתם בונים? זה עניין אחד... אני גם מכיר ויש לי כמה חברים שלמדו בבתי ספר אקסטרנלים ולמדו בבית וניגשו למבחנים. כמובן, לדעתי יש חשיבות לאבחון של אותם ילדים שלומדים בבית, כי יכול להיות שבשנה אחת הצלחת להעביר כמה דברים בנושאים מינימליים שקשורים למתמטיקה ולהיסטוריה, לא משנה, ובשנה הבאה יכול להיות שאתה לא נוגע בזה, ושנה אחר כך אתה נוגע בצורה אחרת ואי אפשר לדעת. בסופו של דבר, הרי תרצה שהילד שלך ייכנס להשכלה גבוהה ולאוניברסיטה ויש שם פרמטרים מסוימים שהוא מקבל בבית ספר. אנחנו יודעים שבית הספר מעביר את זה. כמה אתה עומד בקריטריונים האלה?" (פסקה 112)</p> <p>- "זינגרד: אנחנו מדברים על מערכת שהיא שונה. כל ניסיון לקחת את הכלים המוכרים, גם אם זה לא תכנית ליבה וגם אם זה לא מבחנים שידועים, מבחני מיצ"ב, עדיין אנשים שבאים מתוך המערכת... באים עם אמות מידה וקריטריונים שמתאימים למשרד החינוך. אני הבוקר חשבתי על חקלאות אורגנית מול החקלאות הרגילה, שהיא מתפתחת בדומה לחינוך האורגני, שאנחנו מדברים עליו עכשיו. קשה לבוא ולדרוש מאותה עגבניה שהיא תקבל את כמות המיקרואלמנטים וכמות הדשנים המלאכותיים שבעצם העגבניה בחקלאות הלא-אורגנית חייבת לקבל, אחרת היא לא גדלה כמו שצריך. החקלאות האורגנית מטפלת בקרקע, מנסה לדאוג שהקרקע תהיה יותר עשירה ויותר פורייה, ולדעתי זה מה שאנחנו מנסים לעשות. קרקע זאת המסגרת המשפחתית והילד צומח במסגרת הזאת. זה מאוד מאוד שונה." (פסקה 217)</p> <p>- "דנילוב: ...ונקבע לוח זמנים של ביקורים בבית... כדי לראות שאכן ההורים עומדים במעמסה שהם קיבלו על עצמם..." (פסקה 72)</p> <p>- "שרון: אני חושב שאני לא יכול להגדיר מה הם התוצרים הצפויים, כי אני לא יודע לאן הילדים ימשכו את הלימודים..." (פסקה 98)</p>	
	163.
	164. לוח מועדים למעקב
	165. מעקב בביקור הבית

<p>- "דנילוב: מנהל המחוז ממנה ועדה שמורכבת מאנשי חינוך, מפסיכולוגים, מנהל בית ספר יש בוועדה, מורה, כאשר מדובר בילד שהולך לחינוך דתי, או ילד ממשפחה דתית, אז המחמ"ד של המחוז חבר בוועדה. עוד לא היו לנו נציגים ערבים או דרוזים, או בקשות מהסקטורים האלה, אבל במקרים כאלה בוודאי יהיה גם מישהו מהמגזר הערבי או הדרוזי. מכל מקום, זו ועדה מקצועית. גם אנשי הביקור הסדיר משתתפים בוועדה." (פסקה 18)</p> <p>- "עו"ד מורג: זאת עוד נקודה שהיא מאוד מאוד בעייתית. כל הישארות הנושא הזה במסגרת מחוזית ובמסגרת של בתי הספר יוצרת התנגשות תמידית, יוצרת מצבים אבסורדיים שבישוב אחד, משפחה שעושה חינוך ביתי מאוד חופשי, מה שנקרא unschooling, תקבל אישור, כי המפקחים שנמצאים שם הם קצת יותר פתוחים לנושא הזה, ובישוב אחר, שהמפקחים הם קצת יותר old fashion ופחות מכירים את הנושא הזה, לא ייתנו אישור גם למשפחה שלומדת בצורה יותר מובנית. במקום שתהיה איזה שהיא מערכת כלל ארצית." (פסקה 85)</p> <p>- "דנילוב: גם אנשי הביקור הסדיר משתתפים בוועדה." (פסקה 18)</p> <p>- "זיניגרד: אנשים שבאים מתוך המערכת, המפקחים של משרד החינוך, באים עם אמות מידה וקריטריונים שמתאימים למשרד החינוך." (פסקה 217)</p> <p>- "היו"ר מלכיאור: נראה לי שיש פה קבוצה גדולה של אנשים שבעצם היא בטח הולכת וגדלה, שעוסקים בזה ושאיין להם את הרקע לעסוק בזה. אז יכול להיות אותם מפקחים ואותם קציני ביקור סדיר וכמה שאתה יותר מפזר את העניין, יותר ויותר אנשים, שלא יודעים מה זה ואיין להם את הרקע, הם אלו שבאים במגע עם ההורים ומצפים לדברים שהם שונים לגמרי ממה שהדבר אמור להיות. לפחות, כשהמספרים הם עדיין כל כך קטנים, לא היה יותר יעיל ונכון שאנשים מרכזיים יטפלו בזה, אנשים שמבינים את הנושא?</p> <p>דנילוב: זו טענה בהחלט נכונה ומוצדקת. במהלך השנה החולפת, ואנחנו גם מתכננים במהלך השנה הקרובה, לקיים מפגשים של הפיקוח שנוגע בדבר. זאת אומרת, לא כל המפקחים במערכת מעורבים בנושא הזה, אבל יש קבוצה של מפקחים שכן מעורבים. היו"ר מלכיאור: אבל אם יותר ויותר ילדים, בכל זאת, נגיד שהיום אנחנו מדברים על 500 ילדים. בסופו של דבר, אם כל מפקח מטפל בילד אחד, את צריכה לתת הדרכה והשתלמויות ל-500 מפקחים (אני מקצין את זה), או שיהיה לך מפקח אחד שמבין את הנושא והוא אחראי על הנושא בכל הארץ....</p> <p>דנילוב: גם אנחנו לומדים ואכן, בשלבים המוקדמים יותר מי שהיה אחראי לכל הבדיקות ולכל התהליכים היו קציני הביקור הסדיר. הבנו שלקציני הביקור הסדיר אין את הכישורים והמיומנויות לבדוק תכניות לימודים ואכן שינינו את זה. יכול להיות שאנחנו צריכים לעשות מהלך נוסף ולעשות למפקחים הספציפיים האלה, לקיים איזה שהן השתלמויות, סדנאות, או איזה שהן הבהרות של הנושא באופן מעמיק יותר, ועשינו את זה בשנה שעברה. מתוכנן, אצלי לפחות, לעשות את זה גם בשנה הבאה. אנחנו גם עשינו דברים כאלה. אנחנו זימנו מפקחים וגם אנשי מקצוע, כולל אנשים מאוניברסיטת בן גוריון." (פסקה 219)</p>	<p>166.הקמת ועדה לעניין חנ"ב והרכבה</p>
---	---

<p>- "דנילוב: אני מסכימה שכל מי שעוסק בזה, מהצד של משרד החינוך, צריך אולי לקבל איזה שהיא תוספת או העמקה בהבנה שלו את התופעה כולה ואת הדרך שבה ההורים אכן מקנים לילדיהם את החינוך." (פסקה 226)</p>	
<p>- "היו"ר מלכיאור: כן, אז הם קודם מנמקים ואחר כך יושבת ועדה. - דנילוב: זה לא מספיק שהם מנמקים, הם צריכים, לפני הוועדה צריכה להיות מונחת גם הצעה לתכנית לימודים מסודרת שתשכנע שהילד אכן לומד. לפני הוועדה צריכה להיות מונחת גם הצעה לתכנית לימודים מסודרת שתשכנע שהילד אכן לומד... זה צריך להיות דברים שההורים חושבים שהילד צריך ללמוד, וגם המערכת צריכה להשתכנע שזה ראוי שהוא ילמד את זה..." (פסקה 35)</p>	<p>167. תפקיד הוועדה</p>
<p>-</p>	<p>168.</p>
<p>- "דנילוב: אם הוועדה המקצועית משתכנעת שהפנייה היא אכן רצינית, יושב ראש הוועדה או המפקח (בכל אופן, איש מקצוע בתחום החינוך) מבקר במקום שבו הילד אמור ללמוד. הוא יכול להחליט שהוא מצרף אל הביקור הזה עוד איש מקצוע... ואז הם אמורים לבקר במקום שבו הילד אמור ללמוד..." (פסקה 36)</p> <p>- "דנילוב: ...ונקבע לוח זמנים של ביקורים בבית, או במקום שבו מתקיימים הלימודים, כדי לראות שאכן ההורים עומדים במעמסה שהם קיבלו על עצמם." (פסקה 71)</p> <p>- "שרון: אני גם לא מוכן שוועדה כזאת תדבר עם הילדים שלא בנוכחותי. זה חלק מהמנדט ההורי שלי להגדיר את טובת הילד..." (פסקה 98)</p> <p>- "דנילוב: ...ונקבע לוח זמנים של ביקורים בבית... כדי לראות שאכן ההורים עומדים במעמסה שהם קיבלו על עצמם..." (פסקה 72)</p> <p>- "דנקר: כשמגיעים אלינו הביתה, הסיטואציה היא מאוד ביזארית. מגיעים 7 אנשים ממשרד החינוך, אחד מהם לא ממשרד החינוך, הוא ראש מועצה, והם באים לראות. הם יושבים בחדר, וכשהם באים לדבר איתנו לראות את הילדים שלהם, אין להם מושג מה זה חינוך ביתי והם לא מבינים את התחום ולא יודעים מה זה, וכשהם שואלים את הילדים אם יש להם חברים או לא, זה מראה עד כמה הם מנותקים מההוויה של החינוך הביתי ולא יודעים במה מדובר." (פסקה 230)</p>	<p>169. ביקור בית</p>
<p>- "דנילוב: הם מביאים את התרשמותם בחזרה אל הוועדה, ואז הוועדה, על בסיס כל החומרים הללו, מחליטה להמליץ או לא להמליץ." (פסקה 36)</p>	<p>170. תפקיד הוועדה לאחר הביקור</p>
<p>-</p>	<p>171. מה כוללת המלצת הוועדה</p>
<p>-</p>	<p>172. נוכחות מינימלית של חברי ועדה</p>

173. העברת המלצת הועדה	"דנילוב: כל החומר הזה, כולל ההמלצה, או אי-המלצה, מועבר לאישור המנהל הכללי והוא ששוקל את כל מה שמונח לפניו." (פסקה 37)
174. הודעה לבי ההחלטה	
175. מה כוללת ההודעה להורים	
176. התניית האישור	
177. מי מכריע	
178. זכות היועצות	
179. יידוע בדבר החלטה שנתקבלה	
180. סופיות ההחלטה	
181. משך הטיפול בבקשה	<p>- "עו"ד מורג: אגב, יש בחוזר המנהל הכללי עוד בעיה, שהמועדים בכלל לא כתובים שם... הבקשה יושבת על שולחנם של הפקידים במשך כמה וכמה חודשים. הגענו ל-1 בספטמבר, ההורה עדיין לא קיבל תשובה אם הילד שלו כן משוחרר מבית הספר, או לא, והוא עכשיו צריך להחליט מה לעשות; או שהוא שולח את הילד שלו לבית הספר, בניגוד מוחלט למה שהוא מאמין, בניגוד לבקשה שהוא הגיש, וממתין שמישהו שם במשרד החינוך או ברשות המקומית יואיל בטובו לבדוק את הבקשה שלו, או שהוא הופך להיות מפר חוק ומוגשים כתבי אישום כנגד משפחות שעדיין לא קיבלו החלטה בבקשה שלהם." (פסקה 87)</p> <p>- "דנילוב: על פי הוראות המנהל הכללי, ואני מאוד מקווה, אם לא עמדו בזה עד עכשיו, אז צריך יהיה לאכוף את זה יותר, עד תחילת שנת הלימודים, כל ההורים צריכים לדעת איפה הם נמצאים. זה כתוב בחוזר, כך שעד הראשון לספטמבר כל ילד צריך לדעת איפה הוא נמצא.</p> <p>וורגן: עד סוף שנת הלימודים הקודמת אפילו, לפי החוזר.</p> <p>דנילוב: עוד יותר טוב. אם לא עמדנו—</p> <p>היו"ר מלכיאור: זו הבעיה עם הרבה חוזרי מנהל כללי, שאף אחד לא קורא אותם. אבל הם מחייבים את המערכת." (פסקה 91)</p>
182. משך תקופת האישור	<p>- "דנילוב: ... כאשר ניתן האישור, האישור ניתן מראש לשנה אחת בלבד." (פסקה 71)</p> <p>- "דנילוב: ... האישור ניתן מראש לשנה אחת בלבד ונקבע לוח זמנים של ביקורים בבית... כדי לראות שאכן ההורים עומדים במעמסה שהם קיבלו על עצמם..." (פסקה 72)</p>
183. הארכת האישור	

		184.
		185.
<p>- "היו"ר מלכיאור : איזה אחוז מאושר מתוך הבקשות? דנילוב : רובן הגדול...</p> <p>היו"ר מלכיאור : הרוב הגדול של הבקשות – איזה אחוז מאושר? דנילוב : אני חושבת שקרוב ל-90%, בוודאי, אולי אפילו יותר. בכל אופן שיעור גדול של הבקשות." (פסקה 41)</p> <p>- "היו"ר מלכיאור : ...אנחנו רואים שכמעט כל בקשה נענית... זיניגרד : אין לנו סטטיסטיקה, אבל אנחנו מכירים משפחות שנדחו, הרבה יותר מ---... עו"ד מורג : יותר מזה, יש משפחות שמוגשים נגדן כתבי אישום אחרי שדוחים את הבקשות שלהם." (פסקה 85)</p> <p>- "זיניגרד : אנחנו במשך 4 שנים קיבלנו אישורים, ואחרי שהשתנו הנהלים עם חוזר מנהל כללי חדש ונכנסו כל הדרישות של מבחני מיצ"ב שכרגע בוטלו חלקית, לא קיבלנו אישור למרות שלא שינינו דבר וחצי דבר, לא בשיטה ולא בלידים ולא בהורים, שום דבר לא השתנה." (פסקה 211)</p>	186. דחיית הבקשה	
<p>- "שרון : ...ועד עכשיו זה מוכיח את עצמו היטב, לפחות בעיניים הלא מקצועיות שלי. אני מסתכל בהשוואה לילדים אחרים בשכבת הגיל, שלום נראה לי שהוא באמת עומד מעל שאר הילדים בשכבה." (פסקה 95)</p>	187. עמידה בסטנדרטים של מערכת החינוך	
		188. ביטול אישור
<p>- "דנילוב : לפחות מהנתונים שיש לנו, כשהילדים מתבגרים... כיתות ד', ה', ו', ז' ו-ח', יש איזה שהיא פניה לחזור למערכת, אם הם היו קודם במערכת (לא בטוח), או להגיע אל המערכת הממסדית." (פסקה 30)</p> <p>- "ח"כ זכור : אם הוא רוצה לחזור לבית הספר, לאיזה כיתה מחזירים אותו? דנילוב : ...פה מתעוררת בעיה לאיזו דרגת כיתה הוא ייכנס. על פי ההוראות האחרונות, וזה עדיין צריך להיבדק כי ההוראות החדשות הן בסך הכל בשימוש שנה אחת, ובתכניתי לזמן את כל חברי הוועדה מחדש לבחון את היישום שלהן במהלך השנה... מנהל בית הספר צריך להחליט לאיזה כיתה ראוי לשלב אותו, על פי הישגיו הלימודיים, על פי הגיל שלו. זאת אומרת, אם הוא מתאים לגיל, אם הידע שלו מתאים לדרגת כיתה, הוא ייכנס לדרגת הכיתה המתאימה. אבל אם לא צריך יהיה למצוא לו את דרגת הכיתה המתאימה." (פסקה 68)</p>	189. כניסת הילד למסגרת בית-ספר	
<p>- "היו"ר מלכיאור : זה לא רק עניין מקצועי, הרי יש אספקטים אחרים של חינוך. למשל, האספקט של הפיתוח החברתי. דנילוב : נכון, זאת בעיה, זאת בוודאי בעיה. היו"ר מלכיאור : אז איך אתם מתייחסים לזה? דנילוב : זאת בהחלט בעיה. בהוראות המנהל הכללי שלנו, כתוב שההורים יעמדו בקשר עם בית הספר ששייך לאיזור המגורים שלהם ובשיתוף פעולה עם מנהל בית הספר,</p>	190. קשר עם ביה"ס – לימודי חברתי	

ישלחו את הילדים שלהם לקחת חלק בפעילויות החברתיות של בית הספר. השתתפות בטיולים, שהם ישתתפו באירועים של בית הספר. אני מוכרחה לומר שלהורים זה קושי גדול.

היו"ר מלכיאור: אבל הצד החברתי של בית ספר זה לא פעם בשנה ללכת לטיול, זה שעה-שעה.... לא הייתה לזה התייחסות בדוח. זה לא יוצר בעיה שמחברים ילד לבית ספר, אין פה קונפליקט של אינטרסים?... זה לא יוצר בעיה שמחברים ילד לבית ספר, אין פה קונפליקט של אינטרסים? אני ראיתי שיש גם מדינות, רוב המדינות לא מקשרות ילד לבית ספר מסוים כי יכול להיות אינטרס, המנהל יגיד, 'אני רוצה שהילד הזה יהיה אצלי, אני לא רוצה שהוא יקבל חינוך ביתי'.

דנילוב: נכון, ההידברות עם בתי ספר היא בעייתית, כי לא כל מנהל בית ספר מוכן לקבל על עצמו אחריות על ילד שלא משתתף באופן קבוע בבית הספר...

היו"ר מלכיאור: איך הוא יכול לקחת אחריות? אז למה אתם דורשים את זה? דנילוב: אנחנו לא דורשים... אמרתי שזה מופיע בחוזר המנהל הכללי שהורים יקיימו דיאלוג עם בית הספר, ובהסכמת בית הספר---

היו"ר מלכיאור: אז זאת דרישה. אני לא מבין, זאת דרישה או לא דרישה. אני שואל." (פסקה 50)

- "היו"ר מלכיאור: עדיין אני רוצה להבין עוד פעם. הוא נרשם בבית ספר, אחר כך זו החלטה של מי, אם צריך להיות קשר?

דנילוב: של ההורים. הם צריכים לדעת את המשמעות החברתית של מה שקורה לילד שלהם אם מנתקים אותו מחברת ילדים בני גילו.

היו"ר מלכיאור: זה ברור, אבל באיזה מידה יש למנהל בית ספר, אחר כך, קשר, אחריות, או?

דנילוב: אם הוא מסכים, רק אם הוא מסכים... היו"ר מלכיאור: יש מדינות אחרות שאין שום קשר לבית ספר, רישום של ילד לבית ספר.

דנילוב: אני יודעת. היו"ר מלכיאור: אבל אתם לא בחנתם, אולי זה יותר טוב?

דנילוב: יכול להיות. אנחנו לא בדקנו." (פסקה 54)

- "אני מכירה מקרים שמנהלת בית ספר.... הציעה לאמא מסוימת לשלוח את הילד... אל הפעילויות. לא אל הלימודים המסודרים, אלא אל הפעילויות החברתיות בבית הספר. המנהלת, ביוזמתה, הציעה והאמא לא קיבלה את ההצעה. אני יודעת שזה מאוד בעייתי. אנחנו חשבנו שזה עשוי לפתור את הפן הבעייתי הזה של הסוציאליזציה, של החברה." (פסקה 56)

- "שרון: כן. אשתי מרכזת רשימה שנקראת 'הרשימה הלבנה', שזה רשימה של משפחות חינוך ביתי שרוצות להיות בקשר חברתי אחת עם השנייה, בשביל התמודד עם נושא הסוציאליזציה..." (פסקה 107)

- "ח"כ מילר: דבר שני, אותם דברים שהם דברים נוספים בתוך הלמידה בבית הספר. בית הספר זה לא רק הלימודים מצלצול לצלצול. בית ספר זה בית ספר, וזה כל האווירה

<p>שקורית שם, דברים נוספים, הסתכלות, ערכים. כל הדברים שבמשך שנים על גבי שנים המדינה מנסה לבנות ולהעביר... " (פסקה 112)</p>	
	<p>191. קבלת שירותי בריאות</p>
	<p>192. ביטוחים</p>
<p>- "ח"כ זכור : על חשבון מי החינוך בבית? היו"ר מלכיאור : תמיד על חשבון ההורים, אין מימון... דנילוב : רק ההורים. היו"ר מלכיאור : לכן חוסכים כסף בזה. זה כמו הילדים שמנשירים אותם, חוסכים בזה כסף. יש פה גם שאלה פילוסופית, בכמה מישורים... על מי חלה האחריות בעצם לחינוך הילד?... האם זה חל על המדינה, או האם זה חל על ההורים?" (פסקה 64)</p>	<p>193. מימון הלימודים</p>
	<p>194. חנ"ב לילד עם צרכים מיוחדים</p>
	<p>195. תחולת החוזר בנוגע לילדים חולים</p>
<p>- "שרון : אני כן מוכן שיהיה פיקוח רווחתי על זה, שיראו שאנחנו לא מנצלים את הילדים לעבודת ילדים, או מתעללים בהם, או מזניחים, או שאין להם תנאים מינימליים ללימודים, אבל בין זה לבין הפיקוח הפדגוגי שהוועדה של משרד החינוך מנסה לעשות, יש מרחק גדול מאוד." (פסקה 98) - "דנילוב : ...לכן אמרתי שגם אנחנו לומדים. כי קציני הביקור הסדיר, כפי שאמרתי, עסקו בנושא הזה והבנו שהמהלך הזה לא היה נכון ושינינו היום את המהלך הזה. המהלך החדש מתבצע כשנה אחת. אנחנו נזמן שוב את המפקחים ונשמע את עמדתם, מה הם אומרים." (פסקה 223)</p>	<p>196. שיתוף רשויות רווחה</p>

טבלת ניתוח מספר 7

פרוטוקול מס' 263 מישיבת ועדת החינוך, התרבות והספורט בכנסת, 14.8.2007	נושא
"לימודים בבית במקום בבית הספר" (פסקה 1)	1. 'סדר היום'
<ul style="list-style-type: none"> - שלושה ח"כ – חברי הוועדה: היו"ר מיכאל מלכיאור, אלכס מילר ועבאס זכור - 3 הורים בחנ"ב: רועי שרון, דני דנקנר, סשה זינגרד - נציג ארגון ההורים הארצי, יהודה סקר - עו"ד קרן רז מורג שייצגה את אנשי החנ"ב בעתירה לבג"ץ - נציגי משרד החינוך: יהודית דנילוב – מינהל פדגוגי, שאול פאר - דוברות - פרופ' רוני אבירם, ראש המרכז לעתידנות בחינוך, אוניברסיטת בן גוריון - נציג המ.מ.מ, יובל וורגן 	2. משתתפים
<ul style="list-style-type: none"> - "היו"ר מלכיאור: זה נושא שאף פעם לא טיפלנו בו. נדמה לי שאף פעם לא טיפלו בזה בוועדת חינוך, ודאי לא בקדנציה הזו, וחשבתי שיותר נכון לטפל בזה לפני פתיחת שנת הלימודים. אף על פי שיכול להיות שאנחנו נמשיך את הדיון אחר כך." (פסקה 1) - "היו"ר מלכיאור: ...יש לנו מעט משתתפים, אבל זה לא בגלל חשיבות הנושא." (פסקה 5) - "היו"ר מלכיאור: אז איך אתה מסביר שבכל זאת כל כך מעט רוצים ללכת לכיוון הזה? בארצות הברית, יש ויכוח על כמה, אבל זה למעלה ממיליון, לפי כל הדעות, ופה זה בכל זאת תופעה שהיא אמנם מבחינת כל ילד זה עולם ומלואו, אבל מבחינת תופעה זה קוריוז." (פסקה 203) - "אבירם: אם אתה רואה את המגמה שפה התחילו לשרטט אותה, מ-2004, אבל אם נשרטט אותה ונקדים ב-4 שנים, זה מאפס לכמה מאות משפחות היום. אם אתה תמשיך את המגמה הזאת באותו קו, אז אתה תגיע לכמה עשרות אלפי משפחות תוך חמש עד עשר שנים, וזה הצפי." (פסקה 205) - "היו"ר מלכיאור: אגב, אנחנו בוודאי לא מטאטאים מתחת לשטח. לא רק שמקיימים דיון ציבורי שיהיה באתר האינטרנט, אבל הדיון עכשיו משודר לכל עם ישראל. אני בטוח שכמעט כולם יושבים ומסתכלים על זה עכשיו בערוץ 99." (פסקה 235) 	3. תופעה או קוריוז?
<ul style="list-style-type: none"> - "היו"ר מלכיאור: אנחנו החלטנו לדון בחינוך הביתי הבוקר, כי זה נושא חשוב וזה נושא מעניין." (פסקה 1) - "היו"ר מלכיאור: אנחנו נלמד את הנושא. קיבלנו עכשיו, זה עתה, מסמך מאוד מקיף וארוך ומעניין על הוויכוח לגבי החינוך הביתי... אני מניח שעיקר הדיון צריך להיות בעצם התופעה. יכולות להיות דעות שונות, אם זו תופעה רצויה או לא רצויה ואם היא רצויה, אז מה צריך לעשות עם זה." (פסקה 3) - "היו"ר מלכיאור: (לגבי החקיקה, ח.י.) צריך לראות בדיוק כמה, מה וכולי, יכולות להיות דעות שונות בזה..." (פסקה 3) - "היו"ר מלכיאור: אבל זה בכל זאת גידול, תוך ארבע שנים מ-70 לבערך 190 (משפחות, ח.י.)." (פסקה 11) - "היו"ר מלכיאור: אני מבין שעיקר הנימוקים היום... זה הייאוש מהמערכת הציבורית, זאת אומרת האלטרנטיבה." (פסקה 20) 	4. תפיסות והנחות לגבי התופעה בקרב חברי הכנסת

<p>- "דנילוב: ... כנראה שלא חושבים שבבית הספר הציבורי הוא יכול ללמוד בקצב שלו...</p> <p>- אז זו כן התייחסות למה שאין, לדעת הפונים. " (פסקה 28)</p> <p>- "היו"ר מלכיאור: ...אם זה בא מתוך השקפה כזאת (של שלילת הממסד, ח.י.), זה באמת שונה, אבל זה מעניין. אם אני בוחן את התופעה, זה חשוב קצת לדעת מה נימוקים... אנחנו נשמע אותם." (פסקה 32)</p> <p>- "עו"ד מורג: כל הדברים האלה... שמחייבים את ההורה לעשות בית ספר בבית... היו"ר מלכיאור: את לא חושבת שהילד זקוק לבית ספר בבית, אם הוא לא הולך ללמוד בבית ספר?" (פסקה 82)</p> <p>- "היו"ר מלכיאור: אני חושב שקיבלנו פה כניסה לעולם מעניין, מרתק, שיכול להיות שילך ויתרחב, שאני מסכים שלא צריכים לראות את העולם הזה כאיום לחינוך הציבורי, או לאלטרנטיבות שיש היום." (פסקה 235)</p> <p>- "היו"ר מלכיאור: ושוב, אני לא רוצה לקחת עמדה ערכית לכאן או לכאן, של הוועדה כרגע. אני לא חושב שזה נכון. אם זה יגיע לחקיקה אצלנו, אנחנו נקבע את הדברים, אבל ודאי שהדברים שאמר גם פרופסור אבירם, הדברים הסוציולוגיים-פילוסופיים-הכלליים של הרלוונטיות של מערכת החינוך מול אלטרנטיבות היום, ודאי שזה דבר, בעידן פוסט-מודרני, שילך ויתרחב. השיח הזה לא נגמר ולהיפך, מכל מיני כיוונים, שהחינוך הביתי זה אחד מהכיוונים הללו, אנחנו צריכים לראות את זה כחלק מהמגמה החברתית ולהיערך בהתאם, גם כלפי המשפחות והילדים האלה וגם כלפי שאלות נורמטיביות אחרות לגבי התייחסות לבתי הספר ומערכת החינוך בכלל." (פסקה 239)</p>	
<p>- "דנילוב: כפי שכתוב בחוזר המנהל הכללי, הפתיח של חוזר המנהל הכללי קובע שבעיקרון אנחנו חושבים שילדים, מקומם במערכת החינוך הנורמטיבית. עם זאת, במקרים יוצאי דופן, אנחנו חושבים שיש זכות להורים להחליט שהם מעדיפים להעניק לילדיהם חינוך ביתי. זה באופן כללי.</p> <p>דרך אגב, זה לא דבר חדש. עוד בחוק לימוד חובה, נקבע שהשר יכול לפטור תלמידים מקיום הוראות החוק, אם הוא משתכנע שהילדים מקבלים חינוך שיטתי אחר שלא במסגרת הממוסדת. כך שזאת לא תופעה חדשה. היא קיבלה תאוצה בשנים האחרונות. כי בעבר היו מעט מאוד הורים, אפשר היה לספור אותם על אצבעות יד אחת, שאכן ביקשו וקיבלו פטור מחוק לימוד חובה... התופעה קיבלה תאוצה, שגם היא לא נראית לנו במספרים מאיימים על המערכת, כי מדובר בסך הכול, נכון לעכשיו, ב-164 ילדים שקיבלו אישור, ועוד מספר בקשות, עוד 20 וכמה בקשות, שעדיין בטיפול ובדיון." (פסקה 6)</p> <p>- "דנילוב: ...שאנחנו מכירים בהחלט בזכותם של הורים במקרים מאוד יוצאי דופן, להעניק לילדיהם חינוך ביתי." (פסקה 13)</p> <p>- "דנילוב: קודם כל, הוא חייב לרשום אותו בבית ספר... צריך להבטיח לילד מקום במסגרת ממוסדת..." (פסקה 18)</p> <p>- "דנילוב: גם אנשי הביקור הסדיר משתתפים בוועדה." (פסקה 18)</p> <p>- "דנילוב: ... אנחנו צריכים להשתכנע שהבקשה היא באמת כנה." (פסקה 19)</p> <p>- "דנילוב: אני מניחה שאם הילדים האלה (שהגיעו לגיל בגרות בחנ"ב, ח.י.) ירצו ללכת לאוניברסיטה הם גם יעשו בגרות." (פסקה 34)</p>	<p>5. תפיסות והנחות לגבי התופעה - נציגת משרד החינוך</p>

<p>- "דנילוב: אני נותנת את הכבוד והקרדיט להורים שחושבים שזה מה שראוי ונכון לילדיהם. יחד עם זאת, אני חושבת שהאחריות של ההורים לקבל על עצמם את המשימה הזו היא כל כך גדולה וקשה, שהורים שבאמת מוכנים לעשות את זה ובאמת עומדים במשימה הזאת, אני חושבת שראוי שיעשו את זה." (פסקה 46)</p> <p>- "דנילוב: ...אני חושבת שחינוך זה עניין מקצועי. לא כל ההורים יכולים לעמוד במעמסה של החינוך המקצועי הראוי לילדיהם.</p> <p>היו"ר מלכיאור: זה לא רק עניין מקצועי, הרי יש אספקטים אחרים של חינוך. למשל, האספקט של הפיתוח החברתי.</p> <p>דנילוב: נכון, זאת בעיה, זאת בוודאי בעיה..." (פסקה 47)</p> <p>- "דנילוב: להירשם (לבי"ס, ח.י.) חייבים, כדי שילד, אם בקשתו לא תאושר, ילך לבית הספר שבו הוא צריך ללמוד..." (פסקה 54)</p> <p>- "אבירים: לכן משרד החינוך, שאמון על הקונספט הישן, לא יכול לעכל את העובדה, כי אם הוא יעכל את העובדה הזאת, זה אכן שומט את הקרקע מתחת להצדקת הקיום שלו, לפחות במתכונת הנוכחית." (פסקה 208)</p> <p>- "אבירים: יש לי הערכה גדולה מאוד ליהודית דנילוב, אני מכיר אותה כבר הרבה שנים וחלק מהזמן עבדנו טוב מאוד ביחד, אבל העובדה שמשרד החינוך בחר לשלוח אותה, כמרכזת הוועדה, ולא את המנהל הכללי ולא את אחד ממנהלי המחוזות שלכאורה להם יש את זכות ההכרעה, היא המשך של המדיניות של משרד החינוך שמנסה עד כמה שאפשר להתעלם מהבעיה והוא מאוד מזגזג. אם היה לי זמן הייתי מתאר את הזגזוג בעשר השנים האחרונות, כאשר המטרה שלו היא ככל האפשר לטאטא אותה מתחת לפני השטח, מאותה סיבה. כי זה מאיים על הנחות היסוד של קיומו. את זה אולי החברים שלי לא רוצים כל כך להדגיש, אבל אני, בתור איש אקדמיה, חושב שכדאי שהוועדה תהיה מודעת לזה." (פסקה 234)</p>	
<p>- "דנילוב: דרך אגב, זה לא דבר חדש... כך שזאת לא תופעה חדשה. היא קיבלה תאוצה בשנים האחרונות. כי בעבר היו מעט מאוד הורים, אפשר היה לספור אותם על אצבעות יד אחת, שאכן ביקשו וקיבלו פטור מחוק לימוד חובה... התופעה קיבלה תאוצה... מדובר בסך הכול, נכון לעכשיו, ב-164 ילדים שקיבלו אישור, ועוד מספר בקשות, עוד 20 וכמה בקשות, שעדיין בטיפול ובדיון." (פסקה 6)</p> <p>- "היו"ר מלכיאור: ...המספר שקיבלנו, זה המספר שמבוסס על הבקשות. אתה יכול להגיד כמותית עם כמה הורים אתה בקשר, שלא מוכנים להגיש את הבקשות, כי הם לא רוצים להגיש תכנית לימודים?</p> <p>שרון: כן. אשתי מרכזת רשימה שנקראת 'הרשימה הלבנה', שזה רשימה של משפחות חינוך ביתי שרוצות להיות בקשר חברתי אחת עם השנייה... וברשימה הזאת ידועים לנו 285 משפחות, שחלקן, אני רוצה להדגיש, חלקן זה ילדים מתחת לגיל חינוך חובה...</p> <p>היו"ר מלכיאור: אני מניח אבל שיש כמה שיש להם כמה ילדים, כמו אצלכם, אז אתה מדבר על בערך כמה ילדים בגיל בית ספר?</p> <p>שרון: על כמה מאות ויותר מזה. הרשימה הזאת כוללת משפחות ממעגל חברתי מסוים. אנחנו לא יודעים ברשימה הזאת, לדוגמה, בכלל על משפחות ערביות, בדויות, נוצריות. אנחנו יודעים שיש קבוצות נוספות של משפחות שאנחנו לא בקשר איתם.</p>	<p>6. היקף התופעה</p>

<p>היו"ר מלכיאור: זאת אומרת שפה יש דבר שלא מופיע במסמך. אנחנו בעצם אומרים שהתופעה היא הרבה יותר רחבה ממה שחשבנו עד כה. כי אם יש, בוא נגיד לצורך הדבר, אם יש כמה מאות- --</p> <p>וורגן: הטענה היא, יש טענה כזאת שמופיעה אפילו במחקרים, לא רק בטענות של אנשי החינוך הביתי, רוב מי שעושה, לא פונה לבקשה.</p> <p>היו"ר מלכיאור: זה מה שאני רואה. בעצם אנחנו לא מדברים על הגדלה בשנים האחרונות של 150%, אלא אנחנו מדברים פה על הגדלה הרבה יותר - - " (פסקה 106)</p> <p>- "אבירים: צריך לראות את המגמה והמגמה היא מאוד מאוד משמעותית והיא דומה למה שקרה בארצות הברית, באיחור של 15 שנים. אני חושב שעד לפני עשר שנים, אם היינו שואלים מישהו מה זה חינוך ביתי, הוא לא היה יודע. היום כל אחד יודע... כן, בחמש השנים האחרונות יש יותר ויותר מאמרים. זאת אומרת, זה שינוי פרדיגמה וזה לוקח זמן.</p> <p>דבר שני, אם אתה רואה את המגמה שפה התחילו לשרטט אותה, מ-2004, אבל אם נשרטט אותה ונקדים ב-4 שנים, זה מאפס לכמה מאות משפחות היום. אם אתה תמשיך את המגמה הזאת באותו קו, אז אתה תגיע לכמה עשרות אלפי משפחות תוך חמש עד עשר שנים, וזה הצפי. זאת אומרת, כל תהליך שינוי מתחיל במעטים, ובסופו של דבר הולך ומתרחב... מכיוון שההנחה שלי, שאני מנסה להעביר אותה כאן לרמת פני השטח, שיש לזה סיבות עומק, זה לא משהו שרירותי..." (פסקה 205)</p> <p>- "דנילו: בארצות הברית, מה המצב היום? זה ממשיך לגדול?....</p> <p>אבירים: המגמות הן של גדילה ובמגמות של גדילה יש עליות ומורדות.</p> <p>דנילו: זה הפסיק לגדול, וכפי שאתה בעצמך אמרת, כעבור X שנים כל דבר שבא מארצות הברית מגיע גם אלינו. אז גם אצלנו זה יעלה עד נקודה מסוימת.</p> <p>אבירים: אז פה יש לנו ויכוח מהותי, האם זה אופנה שבאה מארצות הברית ומאנגליה ומדנמרק ומעוד הרבה מדינות, או שזה אינדיקציה לשינוי מהותי בקונספט החינוכי, במציאות שהקונספט הקיים של מה שקרוי בספרות 'The One Best System', מערכת אחת חינוכית, אוניברסלית, לכול, מערכת בן גוריונית כזאת, הוא כבר פשט את הרגל. זה הוויכוח המהותי..." (פסקה 206)</p> <p>- "היו"ר מלכיאור: אני חושב שקיבלנו פה כניסה לעולם מעניין, מרתק, שיכול להיות שילך ויתרחב..." (פסקה 235)</p>	
<p>- "דנילו: עוד לא היו לנו נציגים ערבים או דרוזים, או בקשות מהסקטורים האלה, אבל במקרים כאלה בוודאי יהיה גם מישהו מהמגזר הערבי או הדרוזי." (פסקה 18)</p> <p>- "שרון: ...יש שתי שיטות עיקריות לעשות חינוך ביתי, אחד זה לעשות school at home – בית ספר בבית, ושני לעשות unschooling, שזה לעשות חינוך לפי קצב הילד וההתקדמות של הילד, לא על פי מסגרת מסודרת מראש, ומשפחות, כל אחת נמצאת באיזה שהוא מקום אחר ברצף הזה..."</p> <p>בארץ, בשונה מארצות הברית, אגב, רוב המשפחות שעושות חינוך ביתי נוקטות בשיטת unschooling. " (פסקה 95)</p> <p>- "היו"ר מלכיאור: פרופסור, אני יכול לשאול אותך שאלה? ... יכול להיות שקבוצה של הורים עם מודעות מאוד מאוד גבוהה, עם מוטיבציה מאוד גבוהה, עם יכולות גם חברתיות- כלכליות מאוד גבוהות, אז גם אם תשלח אותם למערכת הכי כושלת בעולם, הילדים יוצאים יחסית למוצוע</p>	<p>7. אפיונים של אוכלוסיית החני"ב</p>

<p>יותר מוצלחים, כי ככה זה. ילדים שיש להם ספרים בבית ויש להם הורים אז זה אחרת. אנחנו יודעים את זה. בלי שום ספק כשעושים את המפתח, משרד החינוך, לא משנה עכשיו איך קוראים למפתח, אז רמת השכלת ההורים וכל מיני דברים כאלה, יש להם השפעה. אז יכול להיות, שהמרכיב, שאתה אומר שבכל קריטריון הילדים האלה עלו על מקביליהם במערכת הכללית, זה בגלל שזו באמת אוכלוסייה אחרת.</p> <p>אבירים: יש לי כמה תשובות לכך. דבר ראשון, אין הומוגניות באוכלוסייה של המחנכים בבית. מבחינה, בעיקר אקונומית, הם מתפרשים על פני כל הקשת. וגם במידה רבה מבחינה סוציולוגית... מבחינה סטטיסטית, אפשר לנטרל את הפקטור הזה, ובחלק מהמקרים הוא נעשה." (פסקה 117)</p>	
<p>- "דנילוב: ... אנחנו חושבים שילדים, מקומם במערכת החינוך הנורמטיבית." (פסקה 6)</p> <p>- "דנילוב: עוד בחוק לימוד חובה, נקבע שהשר יכול לפטור... אם הוא משתכנע שהילדים מקבלים חינוך שיטתי אחר שלא במסגרת הממוסדת." (פסקה 7)</p> <p>- "דנילוב: צריך להבטיח לילד מקום במסגרת ממוסדת..." (פסקה 18)</p> <p>- "דנילוב: אני לא ממש חושבת שזה ייאוש מהמערכת הממוסדת..." (פסקה 27)</p> <p>- "דנילוב: יש איזה שהיא פנייה... להגיע אל המערכת הממוסדת." (פסקה 30)</p> <p>- "זינגרד: כשיהודית פתחה, בראשית דבריה, היא אמרה שמשרד החינוך חושב שמקומם של הילדים הוא במערכת נורמטיבית. אנחנו לא חושבים שהמערכת של משרד החינוך היא לא נורמטיבית, אנחנו גם שהמערכת שאנו בחרנו בה היא לא פחות נורמטיבית, מכל הבחינות, מהמערכת של משרד החינוך." (פסקה 213)</p>	<p>8. תפיסת מערכת החינוך את עצמה</p>
<p>- "היו"ר מלכיאור: ... עיקר הנימוקים, לפי מה שהבנתי, זה הייאוש מהמערכת הציבורית, זאת אומרת האלטרנטיבה.</p> <p>דנילוב: אני לא בטוחה. אני לא בטוחה...</p> <p>השורה התחתונה היא שאנשים מאמינים, אני לא ממש חושבת שזה ייאוש מהמערכת הממוסדת, יש גם כאלה. אבל בעיקר זה עניין של השקפת עולם, שילד צריך ללמוד מתוך עצמו, בקצב שלו. הוא ילמד כאשר הוא יגיע אל הנושא, הוא ילמד לקרוא---" (פסקה 20)</p> <p>- "דנילוב: כן, אני מסכימה שמזה שהם לא מבקשים סוג כזה של מסגרת, זאת אומרת שהם שוללים אותה. אם כי אני לא בטוחה לגמרי. לפחות מהנתונים שיש לנו, כשהילדים מתבגרים... כיתות ד', ה', ו', ז' ו-ח', יש איזה שהיא פניה לחזור למערכת, אם הם היו קודם במערכת (לא בטוח), או להגיע אל המערכת הממוסדת. כך שאני לא בטוחה שזה עניין של שלילה של מערכת החינוך, כמו שלילה של הממסד, כי יש קבוצה של אנשים ששוללת את הממסד בכלל. יש קבוצה של אנשים שבאופן עקרוני לא מוכנה לקבל את העובדה שיש חוק. יש קבוצה של אנשים שגם לא משלמת מס הכנסה, מתנגדת לעקרונות של מדינת ישראל, יש מגוון של אנשים---</p> <p>.... יש מגוון של נימוקים..." (פסקה 30)</p> <p>- "דנילוב: הנימוק צריך להיות כזה משכנע שהוא עניין של תפיסת עולם, עניין שמעוגן באמונה פנימית נגד הממסד, נגד שיטות החינוך או נגד ערכיה... אנחנו צריכים להשתכנע שהבקשה היא באמת כנה." (פסקה 19)</p>	<p>9. תפיסת משרד החינוך את תפיסת העולם של אנשי החני"ב</p>
<p>- "דנילוב: עם זאת, אנחנו חושבים שהאחריות כל כך גדולה וכבדה, שאנחנו צריכים לדאוג קודם כל לטובת הילדים ולהבטיח שהילדים אכן יקבלו חינוך שיטתי בביתם. לפיכך קבענו קריטריונים..." (פסקה 13)</p>	<p>10. מקומה ותפקידה</p>

<p>- "דנילוב: בהוראות המנהל הכללי נקבע בפירוש מה התהליך ומתי ובאיזה תנאים ישתכנע השר או השרה, או מי שהשר או השרה אצלו לו את הסמכות, לאשר שהילד אכן מקבל את החינוך הראוי." (פסקה 14)</p> <p>- "דנילוב: ... אנחנו צריכים להשתכנע שהבקשה היא באמת כנה." (פסקה 19)</p> <p>- "דנילוב: ... לפני הוועדה צריכה להיות מונחת גם הצעה לתכנית לימודים מסודרת שתשכנע שהילד אכן לומד... זה צריך להיות דברים שההורים חושבים שהילד צריך ללמוד, וגם המערכת צריכה להשתכנע שזה ראוי שהוא ילמד את זה..." (פסקה 35)</p> <p>- "דנילוב: אם הוועדה המקצועית משתכנעת שהפנייה היא אכן רצינית, יושב ראש הוועדה... מבקר במקום שבו הילד אמור ללמוד." (פסקה 36)</p> <p>- "דנילוב: ... אני חושבת שהאחריות של ההורים לקבל על עצמם את המשימה הזו היא כל כך גדולה וקשה, שהורים שבאמת מוכנים לעשות את זה ובאמת עומדים במשימה הזאת, אני חושבת שראוי שיעשו את זה." (פסקה 46)</p> <p>- "היו"ר מלכיאור: ... יש פה גם שאלה פילוסופית, בכמה מישורים, אבל אני חושב שהשאלה המרכזית היא גם על מי חלה האחריות בעצם לחינוך הילד? זה מאוד נוגע פה. האם זה חל על המדינה, או האם זה חל על ההורים?" (פסקה 66)</p> <p>- "אבירם: ההגדרה של טובת הילד, השאלה היא באמת האם למדינה יש זכות בלעדית. של מי החינוך? ... התשובה המודרנית, שהייתה דומיננטית בברית המועצות, בצרפת וגם בישראל הבן גוריונית, בהצלחה חלקית, כמו שאנחנו יודעים, יש הרבה יוצאים מן הכלל, הייתה - של המדינה. התשובה הזאת, מסיבות רבות שרמזתי על חלק קטן מהן, לא יכולה לעבוד היום." (פסקה 209)</p>	<p>של מערכת החינוך</p>
<p>- "היו"ר מלכיאור: ... זה לא יוצר בעיה שמחברים ילד לבית ספר, אין פה קונפליקט של אינטרסים? אני ראיתי שיש גם מדינות, רוב המדינות לא מקשרות ילד לבית ספר מסוים כי יכול להיות אינטרס, המנהל יגיד, 'אני רוצה שהילד הזה יהיה אצלי, אני לא רוצה שהוא יקבל חינוך ביתי'.</p> <p>דנילוב: נכון, ההידברות עם בתי ספר היא בעייתית, כי לא כל מנהל בית ספר מוכן לקבל על עצמו אחריות על ילד שלא משתתף באופן קבוע בבית הספר...</p> <p>היו"ר מלכיאור: איך הוא יכול לקחת אחריות? אז למה אתם דורשים את זה?</p> <p>דנילוב: אנחנו לא דורשים, אנחנו אומרים שזה צריך להיות---</p> <p>היו"ר מלכיאור: את אמרת את זה כדרישה.</p> <p>דנילוב: לא, אמרתי שזה מופיע בחוזר המנהל הכללי שההורים יקיימו דיאלוג עם בית הספר, ובהסכמת בית הספר---</p> <p>היו"ר מלכיאור: אז זאת דרישה. אני לא מבין, זאת דרישה או לא דרישה. אני שואל." (פסקה 50)</p> <p>- "היו"ר מלכיאור: עדיין אני רוצה להבין עוד פעם. הוא נרשם בבית ספר, אחר כך זו החלטה של מי, אם צריך להיות קשר? דנילוב: של ההורים...</p> <p>היו"ר מלכיאור: זה ברור, אבל באיזה מידה יש למנהל בית ספר, אחר כך, קשר, אחריות, או? דנילוב: אם הוא מסכים, רק אם הוא מסכים...</p> <p>היו"ר מלכיאור: יש מדינות אחרות שאין שום קשר לבית ספר, רישום של ילד לבית ספר. דנילוב: אני יודעת.</p> <p>היו"ר מלכיאור: אבל אתם לא בחנתם, אולי זה יותר טוב? דנילוב: יכול להיות. אנחנו לא בדקנו." (פסקה 54)</p>	<p>11. השתלבות ילדי חני"ב בפעילויות בייס</p>

<p>- "אני מכירה מקרים שמנהלת בית ספר... הציעה לאמא מסוימת לשלוח את הילד... אל הפעילויות. לא אל הלימודים המסודרים, אלא אל הפעילויות החברתיות בבית הספר. המנהלת, ביוזמתה, הציעה והאמא לא קיבלה את ההצעה. אני יודעת שזה מאוד בעייתי. אנחנו חשבנו שזה עשוי לפתור את הפן הבעייתי הזה של הסוציאליזציה, של החברה." (פסקה 56)</p> <p>- "שרון: כן. אשתי מרכזת רשימה שנקראת 'רשימה הלבנה', שזה רשימה של משפחות חינוך ביתי שרוצות להיות בקשר חברתי אחת עם השנייה, בשביל התמודד עם נושא הסוציאליזציה..." (פסקה 107)</p>	
<p>- "אגב, אני לא מבין למה את אומרת שזה מאיים על המערכת הכללית. לפי גישת משרד החינוך כל מי שלא נמצא בתוך המערכת זה דווקא טוב. סתם בדיחה שלא קשורה לעניין." (פסקה 12)</p> <p>- "היו"ר מלכיאור: ...עיקר הנימוקים, לפי מה שהבנתי, זה הייאוש מהמערכת הציבורית, זאת אומרת האלטרנטיבה.</p> <p>דנילוב: אני לא בטוחה. אני לא בטוחה...</p> <p>היו"ר מלכיאור: הרי את עוברת, אני מניח, על כל הבקשות.</p> <p>דנילוב: לא, אני לא עוברת על הבקשות...</p> <p>היו"ר מלכיאור: אבל זה לא מעניין אותך, כמי שאחראית לתחום, מה נימוק המרכזי, למה אנשים רוצים לעשות את זה?</p> <p>דנילוב: אצלנו לא מתרכזת הניירת.</p> <p>היו"ר מלכיאור: לא הניירת, אבל השורה התחתונה..." (פסקה 20)</p> <p>- "היו"ר מלכיאור: אבל זה מה ששאלתי, אם זה עיקר הסיבות (לבחירה בחנ"ב, ח.י.)... אבל אם אומרת שלא בדקתם את ה---</p> <p>דנילוב: בדקנו, בוודאי שבדקנו..." (פסקה 32)</p> <p>- "היו"ר מלכיאור: הסמכות היא בידי השר, השר יכול להאציל למי שהוא רוצה.</p> <p>דנילוב: הוא אצל למנהל הכללי.</p> <p>היו"ר מלכיאור: זה נראה לי קצת עומס. אם הוא צריך לעבור פה על 200 בקשות וללמוד אותן עכשיו. אם הוא היה מסמיך אותך, או מישהו אחר לעשות את זה, נראה לי שזה היה יותר קל. אבל, בסדר. זה הנוהל." (פסקה 39)</p> <p>- "היו"ר מלכיאור: מה התפקיד שלך בעניין?</p> <p>דנילוב: אנחנו בעצם ועדה שעסקה בקביעת המדיניות של המשרד. נקבעה מדיניות והמדיניות מתבצעת במחוזות. כיום, במשרד הראשי, מעבר לכך שהמנהל הכללי הוא זה שמאשר את הבקשות.</p> <p>היו"ר מלכיאור: אז אין לך שום תפקיד בעניין, חוץ מלבוא לוועדת הכנסת ולהסביר.</p> <p>דנילוב: ולדאוג מדי פעם לרענון החוזר של המנהל הכללי ובדיקת היישום שלו באופן הנכון ולשמור את הערות האנשים המבצעים." (פסקה 43)</p> <p>- "דנילוב: ...אני חושבת שהאחריות של ההורים לקבל על עצמם את המשימה הזו היא כל כך גדולה וקשה, שהורים שבאמת מוכנים לעשות את זה ובאמת עומדים במשימה הזאת, אני חושבת שראוי שיעשו את זה.</p> <p>היו"ר מלכיאור: כן, זאת אומרת את מחייבת את זה?</p> <p>דנילוב: אני לא שוללת אותה לגמרי. עם זאת---</p>	<p>12. היחס בדיון כלפי משרד החינוך ונציגיו</p>

<p>היו"ר מלכיאור : זה לא מה שאת אומרת דנילוב : לא, אני חושבת שחינוך זה עניין מקצועי. לא כל ההורים יכולים לעמוד במעמסה של החינוך המקצועי הראוי לילדיהם.</p> <p>היו"ר מלכיאור : זה לא רק עניין מקצועי, הרי יש אספקטים אחרים של חינוך. למשל, האספקט של הפיתוח החברתי דנילוב : נכון, זאת בעיה, זאת בוודאי בעיה. היו"ר מלכיאור : אז איך אתם מתייחסים לזה? דנילוב : זאת בהחלט בעיה...</p> <p>היו"ר מלכיאור : לא הייתה לזה התייחסות בדוח. זה לא יוצר בעיה שמחברים ילד לבית ספר, אין פה קונפליקט של אינטרסים? ... רוב המדינות לא מקשרות ילד לבית ספר... המנהל יגיד, אני רוצה שהילד הזה יהיה אצלי, אני לא רוצה שהוא יקבל חינוך ביתי. דנילוב : נכון, ההידברות עם בתי ספר היא בעייתית, כי לא כל מנהל בית ספר מוכן לקבל על עצמו אחריות על ילד שלא משתתף באופן קבוע בבית הספר...</p> <p>היו"ר מלכיאור : איך הוא יכול לקחת אחריות? אז למה אתם דורשים את זה? דנילוב : אנחנו לא דורשים, אנחנו אומרים שזה צריך להיות--- היו"ר מלכיאור : את אמרת את זה כדרישה. דנילוב : לא אמרתי שזה מופיע בחוזר המנהל הכללי...</p> <p>היו"ר מלכיאור : אז זאת דרישה. אני לא מבין, זאת דרישה או לא דרישה. אני שואל. " (פסקה 46)</p> <p>- "היו"ר מלכיאור : עדיין אני רוצה להבין עוד פעם. הוא נרשם בבית ספר, אחר כך זו החלטה של מי, אם צריך להיות קשר? דנילוב : של ההורים...</p> <p>היו"ר מלכיאור : יש מדינות אחרות שאין שום קשר לבית ספר, רישום של ילד לבית ספר. דנילוב : אני יודעת.</p> <p>היו"ר מלכיאור : אבל אתם לא בחנתם, אולי זה יותר טוב? דנילוב : יכול להיות. אנחנו לא בדקנו. " (פסקה 54)</p> <p>- היו"ר מלכיאור : לא כדאי לחשוב מחדש על העניין, גם על רקע מה שקורה בהרבה מדינות? ... אני חושב שזה היה טוב אם המשרד היה לוקח את כל הניסיון המצטבר בעולם, לגבי הנושא, ואז היה בוחן את הדברים... זה ראוי לבחינה. " (פסקה 57)</p> <p>- "היו"ר מלכיאור : אנחנו לא נגמור בזה. אני מבקש, אני לא מצפה מכם לעשות מהפכה תוך שבועיים, אבל תנו לנו תוך חודשיים פידבק. " (פסקה 329)</p>	
<p>- "היו"ר מלכיאור : יכול להיות גם ויכוח, שבא לידי ביטוי במסמך, אם בתופעה הזאת צריכים לעשות חקיקה, כפי שהמליצה הוועדה שמשרד החינוך הקים בנושא הזה... אבל כרגיל לא עושים, רק ממליצים.</p> <p>דיברתי עם היועצת המשפטית שלנו... והיא אמרה שלדעתה מאוד לא ראוי שנושא שבכל זאת הוא תופעה, לא יהיה מעוגן בחוק. צריך לראות בדיוק כמה, מה וכולי, יכולות להיות דעות שונות בזה, אבל להשאיר את זה לחוזר מנהל כללי, זה דבר שמבחינת תפיסת עולם של מדינת חוק, לא ראוי. לפחות שיהיו תקנות או משהו, שמעגנות את מה שעושים בהסדרים מסוימים. " (פסקה 3)</p> <p>- "דנילוב : ... לפיכך קבענו קריטריונים, וזה מעוגן בחוזר המנהל הכללי, ואם נאמר קודם על עניין של עיגון הנושא בתקנות או בחקיקה ראשית, יכול להיות. אני לא פוסלת את זה, עם זאת הוראות</p>	<p>13. אסדרת הנושא בחקיקה</p>

המנהל הכללי באות לפרשן את החקיקה ולכן **אנחנו חייבים שיהיו הוראות מנהל כללי**. " (פסקה 13)

- "היו"ר מלכיאור: אין לכם עמדה אם צריך חקיקה או לא חקיקה. אני מבין שהוועדה הראשונה של משרד החינוך שישבה על המדוכה וקבעה את הכללים בגדול, מה שחל גם היום, כן המליצה לחקיקה ואחר כך לא נעשה---

- דנילוב: ...אני חושבת שוועדת גורדון חשבה שהחקיקה הקיימת מספקת. " (פסקה 73)

- "עו"ד מורג: ...בעתירה לבית הדין הגבוה לצדק, הנקודה המרכזית שאנחנו דורשים היא בעצם ביטול חוזר המנהל הכללי, על מנת שהכנסת תאמר את דברה בנושא הזה... יש כאן איזה שהוא באמת נושא מאוד מאוד משמעותי שחשוב שהכנסת תאמר את דברה ולתפיסתנו, האמירה משנת 49', בחוק לימוד חובה, היא אמירה לא אקטואלית שלא יכולה לחול על מצב של חינוך ביתי, שלא היה קיים בשנת 49', במדינת ישראל.

- "היו"ר מלכיאור: זה באמת גם מה שאמרה היועצת המשפטית, שזה לא רלוונטי... אין התייחסות באמת של המחוקק לדבר שנפתח רק יותר מאוחר ולכן חסר כל העוגן החוקי... " (פסקה 77)

- "עו"ד מורג: יש בעייתיות בהשאת כל הנושא הזה בידי משרד החינוך. בעצם לקחנו את המשרד שיש לו את האוטוריטה, שהוא מקבל תקציבים על כל ילד שנמצא "ברשותו", שהוא מקבל איזה שהיא יוקרה על ההצלחות של הילדים, ונתנו בידי את הסמכות לקבוע אם מישהו ייכנס לשורותיו ולפיקוחו או לא. כאן יש איזה שהיא דילמה פנימית של משרד החינוך שהוא צריך להתמודד איתה. אני חושבת שגם שמענו את הדברים האלה כאן וגם אנחנו רואים אותם בחוזר המנהל הכללי. " (פסקה 80)

- "עו"ד מורג: ...יש פסיקה של בית המשפט שאומרת שחוזר המנהל הכללי בכלל הוא נוהל פנימי של משרד החינוך, שאין שום חובה להורה לפעול לפי חוזר המנהל הכללי. זה שמשרד החינוך--

- "היו"ר מלכיאור: לא, אבל פה זו לא חובה של ההורה, זו חובה של המערכת, המחוזות.

- עו"ד מורג: איך אפשר לאכוף על ההורה חובה חוקית שהיא בעצם נוהל פנימי בתוך המערכת? לא רק לאכוף את זה בצורה של לחייב אותו לפעול לפי אותו נוהל, אלא שאם הוא לא פועל לפי אותו נוהל, מגישים נגדו כתב אישום. זה הרי אבסורד. **אנחנו לא רק שמשאירים את החלב לחתול, אנחנו גם מאפשרים לו לקבוע את המועדים של עצמו, אנחנו מאפשרים לו לחייב את האחרים.**

- זה פשוט מצב בלתי נסבל. " (פסקה 92)

- "שרון: הנהלים הפנימיים של משרד החינוך בנושא חינוך ביתי, לתפיסתנו מבוססים על פרשנות של משרד החינוך לחוק לימוד חובה, פרשנות שמחוקקי החוק לא התכוונו לה. אנחנו נעזרים בעניין הזה ביעוץ משפטי. זה לא שאנחנו על דעתנו עושים את זה, בלי לבחון את העניין לעומק. ויותר מזה, **אנחנו גם לא נגד הסדרת העניין בחקיקה. אנחנו רוצים בהסדרה כזאת.**" (פסקה 100)

- "היו"ר מלכיאור: יש פה שאלה אם ראוי שאנחנו נעשה חקיקה בתחום ונסדיר את העניין בחקיקה, זה חלק מהתפקיד שלנו גם ככנסת. " (פסקה 105)

- "שרון: אנחנו מעוניינים בהסדרת העניין הזה בחקיקה, גם, אגב, אם החקיקה הזאת תצא נגדנו. אנחנו מעדיפים שתהיה חקיקה מוסדרת שתסביר לנו את המצב החוקי של חינוך ביתי, כי לתפיסתנו, **כיום החוק לא מכסה את זה בכלל.**" (פסקה 110)

- "ח"כ מילר: כשאני שואל את השאלות האלה (הנוגעות לתכנית לימודים, ח.י.), כשאנחנו מדברים פה על החקיקה, אז כמובן שגם חברי כנסת, כשהם מחוקקים חוק, החוק מקיף את כל הדברים ובסופו של דבר, כשהחוק נחקק האחריות על אותם חברי כנסת שרוצים לחוקק את החוק, זה

<p>שהם בעצם מסבירים לשאר חברי הכנסת שאמורים לתמוך בחוק מה החשיבות ומה אמור בעצם לצאת מזה. אנחנו, מבחינת חברי כנסת, חשוב לנו גם לשמוע ולהיות בטוחים... עצם העובדה שאנחנו מגדירים חד משמעית מה זה חינוך ביתי." (פסקה 112)</p> <p>- "דנקר: ההערה שרציתי לומר לגבי העניין הזה, זה שאני מאוד מאוד הייתי מבקש מכם, עד כמה שאתם יכולים להניע את התהליך הזה קדימה, לחזק את הנקודה שהחקיקה פה נדרשת, בגלל אותה לקונה שיש גם, אני לא יודע אם זה יפתיע אותך או לא, אבל אותן בקשות ואותו הליך שאנחנו עברנו, שונה מאוד ממה שתיארת... לכן אני חושב שלפחות בהסדרה של העניין הזה, לפחות אנשים שיבואו איתנו במגע וירצו לדעת אם אנחנו עושים דברים, אם הילדים נמצאים במסגרת אחראית או חסרת אחריות, לפחות שיבינו את התחום ויידעו במה מדובר." (פסקה 230)</p> <p>- "היו"ר מלכיאור: אני חושב שהשאננות, גם המשפטית וגם הערכית, בזה שלא מעגנים תחום כזה בחקיקה ראשית, הייתי אומר, לא רק בתקנות או בחוזר מנהל כללי, אני חושב שזו טעות. זו טעות בתפיסה, גם בתפיסה המשפטית וגם בתפיסה החינוכית-ערכית. לכן אני הייתי מציע למשרד (אם המשרד לא יעשה את זה, אז אנחנו נעשה את זה), אני חושב שחקיקה בתחום הזה, ראוי שהיוזמה לפחות תצא מהמשרד. אנחנו נטפל אחר כך. כפי שאני הבנתי שהוועדה הראשונה המליצה, חד משמעית, אבל יכול להיות שאני זוכר לא נכון, אני חושב שראוי שתדונו בזה בהרחבה, אם לא ראוי להסדיר בחקיקה ראשית, ואם יש חקיקה ראשית, אז גם התקנות איך להפעיל תהיינה הרבה יותר רלוונטיות." (פסקה 236)</p>	
<p>- "דנילוב: הבקשות לא מרוכזות במשרד הראשי בכלל, הן כולן במחוזות.... אצלנו לא מתרכזת הניירת." (פסקה 23)</p> <p>- "היו"ר מלכיאור: מה התפקיד שלך בעניין?</p> <p>דנילוב: אנחנו בעצם ועדה שעסקה בקביעת המדיניות של המשרד. נקבעה מדיניות והמדיניות מתבצעת במחוזות. כיום, במשרד הראשי, מעבר לכך שהמנהל הכללי הוא זה שמאשר את הבקשות.</p> <p>היו"ר מלכיאור: אז אין לך שום תפקיד בעניין, חוץ מלבוא לוועדת הכנסת ולהסביר.</p> <p>דנילוב: ולדאוג מדי פעם לרענון החוזר של המנהל הכללי ובדיקת היישום שלו באופן הנכון ולשמוע את הערות האנשים המבצעים." (פסקה 43)</p> <p>- "דנילוב: יכול להיות. אנחנו לא בדקנו (מה קורה בארצות אחרות, ח.י.). פה אתה שואל מה התפקיד שלי, התפקיד שלי לבדוק אחת לזמן מסוים לא רק את היישום ממש, אלא את ההערות או את המשוב שאנחנו מקבלים גם מצד הפיקוח על מה הם רואים כבעייתי או לא בעייתי וגם לשמוע הורים על מה שהם אומרים על איך הדרך צריכה להתנהל." (פסקה 56)</p> <p>- "עו"ד מורג: זאת עוד נקודה שהיא מאוד מאוד בעייתית. כל הישארות הנושא הזה במסגרת מחוזית ובמסגרת של בתי הספר יוצרת התנגשות תמידית, יוצרת מצבים אבסורדיים שבישוב אחד, משפחה שעושה חינוך ביתי מאוד חופשי, מה שנקרא unschooling, תקבל אישור, כי המפקחים שנמצאים שם הם קצת יותר פתוחים לנושא הזה, ובישוב אחר, שהמפקחים הם קצת יותר old fashion ופחות מכירים את הנושא הזה, לא ייתנו אישור גם למשפחה שלומדת בצורה יותר מובנית. במקום שתהיה איזה שהיא מערכת כלל ארצית." (פסקה 85)</p>	<p>14. חלוקת סמכויות בתוך משרד החינוך</p>

- "שרון: נגד חלק מגישים כתבי אישום, נגד חלק לא. נגדנו, לדוגמה, לא הגישו, אנחנו בקשר קבוע עם המועצה האזורית, עם הקצינה לביקור סדיר שם ועם מנהלת החינוך שם... אתה מבין שזה נתון לגחמה או לשרירות לבם של פקידים בתוך המערכת." (פסקה 101)
- "היו"ר מלכיאור: נראה לי שיש פה קבוצה גדולה של אנשים שבעצם היא בטח הולכת וגדלה, שעוסקים בזה ושאינן להם את הרקע לעסוק בזה. אז יכול להיות אותם מפקחים ואותם קציני ביקור סדיר וכמה שאתה יותר מפזר את העניין, יותר ויותר אנשים, שלא יודעים מה זה ואיך להם את הרקע, הם אלו שבאים במגע עם ההורים ומצפים לדברים שהם שונים לגמרי ממה שהדבר אמור להיות. לפחות, כשהמספרים הם עדיין כל כך קטנים, לא היה יותר יעיל ונכון שאנשים מרכזיים יטפלו בזה, אנשים שמבינים את הנושא?
- דנילו: זו טענה בהחלט נכונה ומוצדקת. במהלך השנה החולפת, ואנחנו גם מתכננים במהלך השנה הקרובה, לקיים מפגשים של הפיקוח שנוגע בדבר. זאת אומרת, לא כל המפקחים במערכת מעורבים בנושא הזה, אבל יש קבוצה של מפקחים שכן מעורבים.
- היו"ר מלכיאור: אבל אם יותר ויותר ילדים, בכל זאת, נגיד שהיום אנחנו מדברים על 500 ילדים. בסופו של דבר, אם כל מפקח מטפל בילד אחד, את צריכה לתת הדרכה והשתלמויות ל-500 מפקחים (אני מקצין את זה), או שיהיה לך מפקח אחד שמבין את הנושא והוא אחראי על הנושא בכל הארץ....
- דנילו: גם אנחנו לומדים ואכן, בשלבים המוקדמים יותר מי שהיה אחראי לכל הבדיקות ולכל התהליכים היו קציני הביקור הסדיר. הבנו שלקציני הביקור הסדיר אין את הכישורים והמיומנויות לבדוק תכניות לימודים ואכן שינינו את זה. יכול להיות שאנחנו צריכים לעשות מהלך נוסף ולעשות למפקחים הספציפיים האלה, לקיים איזה שהן השתלמויות, סדנאות, או איזה שהן הבהרות של הנושא באופן מעמיק יותר, ועשינו את זה בשנה שעברה. מתוכנן, אצלי לפחות, לעשות את זה גם בשנה הבאה. אנחנו גם עשינו דברים כאלה. אנחנו זימנו מפקחים וגם אנשי מקצוע, כולל אנשים מאוניברסיטת בן גוריון." (פסקה 219)
- "זינגרד: הרבה פעמים, אנשים שמגיעים הביתה, רוב המקרים, הם לא מכירים את התופעה. הם כן מחפשים איפה המחברת ואיפה שולחן ואיפה הכיתה ואיפה לוח ואיפה גיר. כי הם פשוט לא מכירים בכלל את התופעה... כי הם פשוט לא עברו שום הכשרה ולא מכירים את התופעה בכלל." (פסקה 211)
- "דנילו: אני מסכימה שכל מי שעוסק בזה, מהצד של משרד החינוך, צריך אולי לקבל איזה שהיא תוספת או העמקה בהבנה שלו את התופעה כולה ואת הדרך שבה ההורים אכן מקנים לילדיהם את החינוך." (פסקה 226)
- "היו"ר מלכיאור: כבר בשלב הראשוני זה מאושר על ידי הרשות המקומית? דנילו: לא, לרשות המקומית אין שיקול דעת בנושא הזה.
- היו"ר מלכיאור: הועדה שממליצה.
- דנילו: הועדה של המחוז שממליצה." (פסקה 41)
- "סקר: הערה קצרה. חינוך ההורים לא יכול להיות מרוכז אצל המנהל הכללי. מה ההשכלה של המנהל הכללי, יש לו השכלה חינוכית, הוא מפקח? זה צריך להיות במחוזות ובמחוז. יש מנהל מחוז והוא זה שצריך להחליט על הדברים האלה." (פסקה 232)
- "היו"ר מלכיאור: אני חושב שראוי לשמוע מה ששמענו פה, שדרך ההפעלה היום בארץ היא לא דרך יעילה, שיותר מדי אנשים שאינן להם מושג בתופעה הם אלו שמופקדים על התופעה. לא חשוב

<p>עכשיו אם הם חושבים שזו תופעה חיובית או שלילית. זה בוודאי לא נכון שככה יטפלו בדברים ואני חושב שראוי לחשוב על הנהלים מחדש במשרד ולעדכן אותנו במה אתם חושבים, אחרי החשיבה מחדש. אנחנו גם צריכים לקבל שזה באמת תחום חדש בארץ ושגם, כפי שאמרה גבי יהודית דנילוב, גם המשרד לומד. כמו שכולנו לומדים. אני למשל למדתי יותר על הדבר הזה ב-24 השעות האחרונות ממה שידעתי כל החיים, אז גם למשרד יש את הפריבילגיה הזאת, שהמשרד יכול ללמוד ולהשתפר, ודאי עם המשפחות." (פסקה 237)</p>	
<p>- "דנילוב: עם זאת, במקרים יוצאי דופן, אנחנו חושבים שיש זכות להורים להחליט שהם מעדיפים להעניק לילדיהם חינוך ביתי." (פסקה 6)</p> <p>- "דנילוב: ...שאנחנו מכירים בהחלט בזכותם של הורים במקרים מאוד יוצאי דופן, להעניק לילדיהם חינוך ביתי. עם זאת אנחנו חושבים שהאחריות כל כך גדולה וכבדה, שאנחנו צריכים לדאוג קודם כל לטובת הילדים..." (פסקה 13)</p> <p>- "היו"ר מלכיאור: הורה היה צריך לרשום את הילד ברשות המקומית (=הגשת בקשה לפטור, ח.י.) וגם בבית ספר. יהודית דנילוב: קודם כל הוא חייב לרשום אותו לבית ספר..." (פסקה 17)</p> <p>- "דנילוב: ההורים מתבקשים לנמק בצורה מאוד מסודרת ועניינית את הסיבה שעבורה הם מבקשים חינוך ביתי לילדם... אנחנו צריכים להשתכנע שהבקשה היא באמת כנה." (פסקה 19)</p> <p>- "דנילוב: לפני הוועדה צריכה להיות מונחת גם הצעה לתכנית לימודים מסודרת... זה צריך להיות דברים שההורים חושבים שהילד צריך ללמוד..." (פסקה 35)</p> <p>- "דנילוב: אני נותנת את הכבוד והקרדיט להורים שחושבים שזה מה שראוי ונכון לילדיהם. יחד עם זאת, אני חושבת שהאחריות של ההורים לקבל על עצמם את המשימה הזו היא כל כך גדולה וקשה, שהורים שבאמת מוכנים לעשות את זה ובאמת עומדים במשימה הזאת, אני חושבת שראוי שיעשו את זה." (פסקה 46)</p> <p>- "דנילוב: לא כל ההורים יכולים לעמוד במעמסה של החינוך המקצועי הראוי לילדיהם." (פסקה 47)</p> <p>- "דנילוב: בהוראות המנהל הכללי שלנו, כתוב שההורים יעמדו בקשר עם בית הספר ששייך לאזור המגורים שלהם ובשיתוף פעולה עם מנהל בית הספר, ישלחו את הילדים שלהם לקחת חלק בפעילויות החברתיות של בית הספר. השתתפות בטיולים, שהם ישתתפו באירועים של בית הספר. אני מוכרחה לומר שלהורים זה קושי גדול." (פסקה 49)</p> <p>- "דנילוב: לא, אמרתי שזה מופיע בחוזר המנהל הכללי, שההורים יקיימו דיאלוג עם בית הספר, ובהסכמת בית הספר---" (פסקה 52)</p> <p>- "היו"ר מלכיאור: ... זו החלטה של מי, אם צריך להיות קשר? (עם ביה"ס, ח.י.) דנילוב: של ההורים. הם צריכים לדעת את המשמעות החברתית של מה שקורה לילד שלהם אם מנתקים אותו מחברת ילדים בני גילו." (פסקה 55)</p> <p>- "היו"ר מלכיאור: ... יש פה גם שאלה פילוסופיות, בכמה מישורים, אבל אני חושב שהשאלה המרכזית היא גם על מי חלה האחריות בעצם לחינוך הילד? זה מאוד נוגע פה. האם זה חל על המדינה, או האם זה חל על ההורים?" (פסקה 66)</p> <p>- "דנילוב: ...האישור ניתן מראש לשנה אחת בלבד ונקבע לוח זמנים של ביקורים בבית... כדי לראות שאכן ההורים עומדים במעמסה שהם קיבלו על עצמם..." (פסקה 72)</p>	<p>15. יחס להורים/תפקיד ההורים</p>

<p>- "שרון : אני גם לא מוכן שוועדה כזאת תדבר עם הילדים שלא בנוכחותי. זה חלק מהמנדט ההורי שלי להגדיר את טובת הילד" (פסקה 98)</p> <p>- "ח"כ מילר : זו איזה שהיא ראייה שלכם בתור הורים שאתם אומרים 'אנחנו יכולים ללמד את הילדים שלנו יותר טוב ממערכת החינוך'. השאלה, עד כמה אתם בטוחים בכך שאתם יכולים לעשות את זה, ועד כמה אתם יכולים להבטיח לנו, כמחוקקים, שהעתיד של הילדים האלה הוא לא תלוי אך ורק בראייה שלכם על הדברים החדשים, אתה מדבר איתי על המשחקים, זה דברים ממש חדשים שנכנסו כרגע, ועד כמה אתה מפתח את התוכניות האלה." (פסקה 113)</p> <p>- "דנילוב : עם זאת, גם ההורים צריכים להיות יותר מקצועיים בתחום של הלימוד או ההנחלה של מה שנקרא חינוך לילדים שלהם ואת זה אנחנו בודקים." (פסקה 226)</p>	
<p>- "ח"כ זכור : יש כאלה שסיימו י"ב, בבית? עם בגרות? דנילוב : אני יודעת על ילדים בגיל, אני לא בטוחה שסיימו בגרות, זאת אומרת, זה לא שהם ישבו בבית ולמדו במסגרת מסוימת עד גיל בגרות. אני יודעת על ילדים שהגיעו לגיל בגרות, לא בטוח שהם עשו בחינת בגרות... אני לא יודעת מה המצב במשפחות אחרות." (פסקה 33)</p> <p>- "היו"ר מלכיאור : הרוב הגדול של הבקשות – איזה אחוז מאושר? דנילוב : אני חושבת שקרוב ל-90%, בוודאי, אולי אפילו יותר. בכל אופן שיעור גדול של הבקשות." (פסקה 43)</p>	<p>16. שיקוף של חוסר הכירות עם התופעה</p>
<p>- "היו"ר מלכיאור : יש פה גם שאלה פילוסופית, בכמה מישורים אבל אני חושב שהשאלה המרכזית היא גם על מי חלה האחריות בעצם לחינוך הילד? זה מאוד נוגע פה. האם זה חל על המדינה, או האם זה חל על ההורים? דנילוב : או במלים אחרות, של מי הילד?... זו שאלה פילוסופית שלא מוכרעת כאן. נכון לעכשיו על פי חוקי המדינה, יש חוק לימוד חובה והמדינה מחויבת לתת לו את החינוך וההורים חייבים להביא אותו אל המסגרת הלימודית. האחריות היא משותפת." (פסקה 66)</p> <p>- "מילר : ...אנחנו אחראים על הילדים שלנו עד גיל 18, מ-18 ומעלה מדינת ישראל אחראית עליהם... היו"ר מלכיאור : מי אחראי עד גיל 18? מילר : ההורים. היו"ר מלכיאור : אבל זה חלק מהוויכוח פה, מי אחראי, המדינה או ההורים? ...על זה אנחנו מדברים. יש ויכוח פה, זה ויכוח פילוסופי, כמו שאמרנו לפני כן." (פסקה 111)</p> <p>- "אבירים : ההגדרה של טובת הילד, השאלה היא באמת האם למדינה יש זכות בלעדית. של מי החינוך?... התשובה המודרנית, שהייתה דומיננטית בברית המועצות, בצרפת וגם בישראל הבן גוריונית, בהצלחה חלקית, כמו שאנחנו יודעים, יש הרבה יוצאים מן הכלל, הייתה - של המדינה. התשובה הזאת, מסיבות רבות שרמזתי על חלק קטן מהן, לא יכולה לעבוד היום." (פסקה 209)</p> <p>- "דנקנר : הערה שנייה רק לאותה סוגיה פילוסופית שמרחפת מעל העניין הזה. בתי המשפט כבר נדרשו לזה לא אחת והתשובה היא חד משמעית, הילדים נמצאים באחריות ההורים. כבר אמרו בעבר ששירותי החינוך של המדינה הם במידה מסוימת כמו שירותי הבריאות. יש למדינה חובה לספק אותם, אבל להורים אין חובה לקחת אותם. אם אני מחליט שיש לי מסגרת שאני חושב, בעיניי, לטובת ילדיי, שהיא עדיפה על אותה מסגרת ששרד החינוך מציע לי, אז בוודאי יש לי זכות לקבל אותה. זו התשובה הקצרה שלי לשאלה הפילוסופית העמוקה שאתה העלית.</p>	<p>17. תפיסת הילד / של מי הילד הזה?</p>

<p>היו"ר מלכיאור : בסדר. זה ברור לי שהתשובה שלכם זו התשובה. זה מהות העניין. ברור לי שזו התשובה שלכם.</p> <p>דני דנקר : אני אומר שזו גם התשובה של בתי המשפט בארץ.</p> <p>עו"ד מורג : וגם המחוקק. חוק האפוטרופסות נותן את החובות והזכויות כלפי הילדים להורים בלבד. משרד החינוך לא מוזכר בחוק הזה. " (פסקה 230)</p> <p>- "היו"ר מלכיאור : ושוב אני לא רוצה לקחת עמדה לכאן או לכאן... הדברים הסוציולוגיים-פילוסופיים-הכלליים... ודאי שזה דבר, בעידן פוסט-מודרני, שילך ויתרחב. השיח הזה לא נגמר." (פסקה 239)</p>	
<p>- "שרון : למה פנינו בכלל לבית הדין הגבוה לצדק? כי הבעיה שלנו זה שכשאנחנו ניסינו להגיע להידברות עם משרד החינוך, אנחנו כבר שנתיים מנסים להגיע להידברות, שלחנו מכתבים, פנינו בבקשות להיפגש עם הוועדה שעסקה בנושא הזה, עם בעלי תפקידים בתחום הזה, וכל הבקשות האלה נענו עד כה בשלילה, או בתשובות לקוניות מאוד, עד כדי תשובות כמו 'מכתבכם אבד לחצי שנה ונמצא זה עתה... דנילוב : אנחנו מוכנים בהחלט לדיאלוג, להיפך.</p> <p>היו"ר מלכיאור : אבל הוא אומר שהוא כותב וכותב ואין מענה.</p> <p>דנילוב : הייתי צריכה להביא איתי את מחשב של ההתכתבות הענפה שלי עם אשתך (אישתו של שרון, ח.י.)...</p> <p>עו"ד מורג : הנה תגובה למכתב שלנו מ-14.12.2006, ועכשיו ב-25 ביולי נכתב מכתב התשובה של משרד החינוך, שהוא מכתב לקוני שמצטט לנו את חוק לימוד חובה, שבאמת זה משהו שלא ידענו שקיים, וממש לא התייחסנו לחוק לימוד חובה במכתב של כמעט ספר שהגשנו למשרד החינוך." (פסקה 102)</p> <p>- "שרון : הניסיון להידבר עם משרד החינוך, מאחר ואנחנו בהיכרות עם המשפחות ובקשרים איתם, אנחנו יודעים עם איזה משפחות משרד החינוך דיבר, מהקהילה שאנחנו מכירים, ומכל המשפחות האלה אנחנו יודעים בסך הכול על 2 אינטרקציות שהיו עם משפחות חינוך ביתי. לא זומנו מעולם לכנסת ולדיון במשרד החינוך. הפעם היחידה שהייתה איזה שהיא אינטרקציה עם קבוצה גדולה שקיימת באזור הצפון, במחוז צפון, היתה סביב יום עיון שערך מכון מנדל, שזה בכלל מכון שלא קשור ולא חלק ממשרד החינוך, שיהודית השתתפה בו. זאת לא הדרך שבה אפשר לעשות הידברות." (פסקה 110)</p> <p>- "אבירם : יש כאן ניסיון ליצור אלטרנטיבה, והניסיון הזה, נכון לעכשיו, מאוד מוצלח. זה ברור שהמערכת מתנכלת לו." (פסקה 203)</p> <p>- "זיניגרד : וכשאת מדברת על מספרים מאיימים, או לא מאיימים, האם זה עולה או לא עולה, אנחנו לא חושבים שזה צריך לאיים, אנחנו חושבים שזו עוד שיטה... לי קשה להבין, כי אני חושב שזו לא סתם פליטת פה, כי אנחנו שומעים את זה הרבה מצד משרד החינוך, ולנו קשה להבין למה זה צריך לאיים על מישהו." (פסקה 212)</p> <p>- "דנילוב : אנחנו שמענו יותר מאשר הורה אחד או שניים, זימנו אותם. אני מוכרח לומר שניסינו בהרבה מאוד מקרים לזמן הורים לוועדה, עוד לפני שנקבעו ההנחיות בחוזר המנהל הכללי, כדי לשמוע אותם, כי אנחנו היינו מאוד פתוחים לפחות בוועדה הזו.</p> <p>היו"ר מלכיאור : אני בטוח שזה נכון מה שאת אומרת, אבל לפחות הנציגים שלהם פה לא מרגישים שהדיאלוג מעמיק ואמיתי איתם.</p>	<p>18. הידברות בין אנשי חנ"ב למשרד החינוך</p>

<p>שרון : אני אשמח כמובן לשמוע שמות, אבל אף אחד מהקהילה שאנחנו יודעים עליה לא זומן לדיונים האלה, על אף שביקשנו, כמו שאת יודעת. גם עמדנו איתך בקשר.</p> <p>דנילוב : אוקיי, אתם ביקשתם, אני תיאמתי איתכם, עם אשתך לפחות, דיאלוג, ודי נרחב, אתה יודע. אתה הזכרת לי כשנכנסתי. כן קיימנו. אבל יש משפחות אחרות, משפחת שפרון.</p> <p>שרון : משפחת שפרון לא הייתה איתכם בקשר, אני יודע את זה כי הם אתנו בעתירה הזאת, הם אתנו בקהילה הזאת, הם ממנהלי האתר הזה. אני אומר לך, הם לא היו איתכם בקשר. אם הם הוזמנו והם לא הגיעו, אז---</p> <p>דנילוב : אוקיי, בסדר, זה לא משנה.</p> <p>היו"ר מלכיאור : אני חושב שיש איזה חוסר תקשורת. " (פסקה 223)</p> <p>- "היו"ר מלכיאור : אני לא רוצה לקבוע, אבל אני מצפה מהמשרד לקבוע מדיניות ואני מצפה לשיח, שיח יותר עמוק וערכי, עם המשפחות. עדיין המספר קטן, אפשר להגיע לשיח איתם. בוודאי עם נציגיהם ומי שיכול. " (פסקה 238)</p>	
<p>- אבירים : ...אני עוסק בזה משום שלדעתי זו התופעה המעניינת ביותר בעשר השנים האחרונות, שנותנת סיכוי לשינוי במערכת החינוך בכלל, לא רק עבורם. מערכת חינוך, שהיא מאובנת לחלוטין, שהיא כושלת לחלוטין ושאין שום סיכוי שהיא תשתקם. אני יכול להפנות אותך לרשימה של עשרה ספרים של אנשים שעוסקים בשינוי חינוכי, מהמובילים בעולם... שמתעדים מדוע אין סיכוי שמערכת החינוך תשתנה לטובה. כך שכשדנים בשאלה הזאת קודם כל צריך להבין שאנחנו לא עוסקים מצד אחד במערכת חינוך מוצלחת, או מערכת חינוך שיש סיכוי לשפר אותה, ומצד שני, בתופעה חדשה ולא מוכרת.</p> <p>מצד אחד, אנחנו עוסקים במערכת חינוך שהכישלונות שלה מתועדים כבר עשרות שנים, לא רק בארץ, שיש מאחוריה עשרות שנים של כישלונות הכרחיים לשקם אותה, לא רק בארץ, כולל בארץ, בעלויות אדירות, בכל הקשר חינוכי שאתם רוצים להעלות על הדעת (ואני אשמח לענות הקשר-הקשר, אין לנו פה זמן). ומצד שני בתופעה שעד עכשיו, ופה אני מגיע לשאלותיך, עד עכשיו כל האינדיקציות מראות על הצלחה שלה. זאת אומרת, במידה שנעשו מחקרים, ואני בקי בחלק מהם, כי עבדתי עם מישהו שעשה דוקטורט בנושא וגם ערכתי את הכנס שנזכר פה, כולל מתנגדים לתופעה. התלמידים, או הילדים שעוסקים בחינוך מן הבית עולים על בני גילם, שעוסקים בלימוד, אם אפשר לקרוא לזה לימוד, במירכאות כפולות, בבית הספר, בכל הקשר שאתה רוצה להעלות על הדעת, כולל ההקשר החברתי, כולל ההקשר הערכי, כולל ההקשר הקוגניטיבי וכולל ידע.</p> <p>אז אם אתה משווה מצד אחד מערכת, שהכישלונות הכרוניים שלה מתועדים וחוסר היכולת לשנות ולשפר מתועד בעשרות ספרים אקדמיים, שמבוססים על מחקרים מאוד שיטתיים, ומצד שני, אתה עוסק במערכת חדשה, שנותנת סיכוי להצלחה, אתה צריך לקחת את שני הדברים האלה בחשבון."</p> <p>- "אבירים : אנחנו לא באים להשוות מערכת מצליחה בניסיון אלטרנטיבי כושל. ההיפך הוא הנכון. דבר שני, אפשר להגיד 'אוקיי, אז בואו נתקן את כישלונות המערכת'. אי אפשר. אי אפשר. לא הצליחו. לא רק בארץ. זו תופעה בינלאומית. " (פסקה 201)</p> <p>- "אבירים : ברשותך, הערה או שתיים לסיום. דבר ראשון לעניין האיום. אני רוצה להדגיש מה שכבר אמרתי. האיום הוא לא רק פונקציה של מספר האנשים שילך ויגדל מן הסתם. האיום הוא עניין מהותי שעלה פה כמה פעמים, בתשובה לשאלה של מי החינוך. יש פה התנגשות בין שתי פרדיגמות</p>	<p>19. חנ"ב כהודמנות לשינוי במערכת חינוך</p>

<p>מהותיות וכדאי שהוועדה תיקח את זה ברקע... זה לא עניין שרירותי. זה מאוד חשוב להבין." (פסקה 230)</p>	
<p>- "שרון: אני רוצה להגיד שעם כל הכבוד לעבודתו של פרופסור רוני אבירם ולמחקרים שערך ושהוא עורך בתחום, העמדה שלנו היא לא עמדה שבאה לשלול את משרד החינוך. אני חושב שאנחנו רואים את עצמנו באותו צד של משרד החינוך. שנינו מעוניינים בטובת הילד. השאלה, מי מגדיר את טובת הילד ואיך טובת הילד משורת בצורה הכי טובה." (פסקה 209)</p> <p>- "זינגרד: לי חשוב להתייחס לכמה מלים שאמרת. למה בעצם פנינו לבית הדין הגבוה לצדק ולמה אנחנו נגד. קודם כל, אני רוצה להגיד שאנחנו לא נגד. את התחלת בזה שאמרת שמשרד החינוך רואה---</p> <p>היו"ר מלכיאור: לא נגד מה?</p> <p>זינגרד: לא נגד שום דבר. אנחנו בעד השיטה שבחרנו בה. אני אנסה להסביר את עצמי. כשיהודית פתחה, בראשית דבריה, היא אמרה שמשרד החינוך חושב שמקומם של הילדים הוא במערכת נורמטיבית. אנחנו לא חושבים שהמערכת של משרד החינוך היא לא נורמטיבית, אנחנו גם שהמערכת שאנו בחרנו בה היא לא פחות נורמטיבית, מכל הבחינות, מהמערכת של משרד החינוך. וכשאת מדברת על מספרים מאיימים, או לא מאיימים, האם זה עולה או לא עולה, אנחנו לא חושבים שזה צריך לאיים, אנחנו חושבים שזו עוד שיטה---" (פסקה 212)</p> <p>- ינגרד: כי מבחינתנו זאת מסגרת חינוך אחרת שמת על שום דבר, וגם לדעתי זה לא נכון להגיד שרוב האנשים, אפילו חלק משמעותי מהאנשים, הם נגד הממסד, או נגד המדינה, או נגד תשלום מסים או נגד שירות בצבא. זה פשוט לא נכון עובדתית, לפחות ממה שכולנו מכירים... ההיפך הוא הנכון, ואחת הסיבות של הפנייה שלנו לבית הדין הגבוה לצדק, היא בדיוק הסיבה הזאת. כן איכפת לנו ואנחנו רוצים להיות אזרחים שומרי חוק, לא רוצים להיות פורעי חוק." (פסקה 216)</p> <p>- "דנקר: אני גם משתייך לקבוצה של אותם הורים, אם כי פה אני מייצג את עצמי. לי יש ארבעה ילדים שנמצאים כולם בבית, הגדולה בת 12 ומטה. מה שרציתי לומר, רק כדי להשלים פה את הפאנל, אצלנו הכול חוקי לגמרי ואנחנו לא אנרכיסטים ואני, ככל שידוע לי, משלם מסים, אני גם מנהל כללי של חברה וגם עורך דין ואצלנו הכול מסודר ובסדר, וגם קיבלנו אישור. אתה יודע, יש גם כאלה." (פסקה 227)</p>	<p>20. תפיסת העולם של אנשי החנ"ב</p>
<p>- "עו"ד מורג: זאת עוד נקודה שהיא מאוד מאוד בעייתית. כל הישארות הנושא הזה במסגרת מחוויית ובמסגרת של בתי הספר יוצרת התנגשות תמידית, יוצרת מצבים אבסורדיים שבישוב אחד, משפחה שעושה חינוך ביתי מאוד חופשי, מה שנקרא unschooling, תקבל אישור, כי המפקחים שנמצאים שם הם קצת יותר פתוחים לנושא הזה, ובישוב אחר, שהמפקחים הם קצת יותר old fashion ופחות מכירים את הנושא הזה, לא ייתנו אישור גם למשפחה שלומדת בצורה יותר מובנית. במקום שתהיה איזה שהיא מערכת כלל ארצית." (פסקה 85)</p> <p>- "שרון: נגד חלק מגישים כתבי אישום, נגד חלק לא. נגדנו, לדוגמה, לא הגישו, אנחנו בקשר קבוע עם המועצה האזורית, עם הקצינה לביקור סדיר שם ועם מנהלת החינוך שם... אתה מבין שזה נתון לגחמה או לשרירות לבם של פקידים בתוך המערכת." (פסקה 101)</p> <p>- "זינגרד: אני חושב שאני מחוץ לסטטיסטיקה, למרות שאני נמצא בשני הצדדים של הסטטיסטיקה. אנחנו במשך 4 שנים קיבלנו אישורים, ואחרי שהשתנו הנהלים עם חוזר מנהל כללי חדש ונכנסו כל הדרישות של מבחני מיצ"ב שכרגע בוטלו חלקית, לא קיבלנו אישור למרות</p>	<p>21. חוסר אחידות בהתנהלות משרד החינוך</p>

<p>שלא שינינו דבר וחצי דבר, לא בשיטה ולא בלידס ולא בהורים, שום דבר לא השתנה. מאז היה הליך פלילי נגדנו במשך שנתיים או שלוש, שבעצם התיק הפלילי הזה נסגר כאשר עברנו דירה ממחוז למחוז. זה קוריוז בפני עצמו, כל הסיפור הזה, אבל אני חושב שאנחנו לא בסטטיסטיקה לא בצד הזה ולא בצד הזה.</p> <p>היו"ר מלכיאור: אנחנו שומעים דברים כאלה יום-יום, זו בעיה.</p> <p>זיניגרד: זה גם נובע בין השאר מכך שיש פער עצום, אני לא יכול להגיד שאני מזדהה עם כל מה שאת אומרת, אבל גם בין מה שאת אומרת, העמדה שלך, לבין העמדות בפועל של המפקחים ושל המיישמים של הלכאורה של ההחלטות ושיטות, יש פער עצום. ויש גם פער עצום בין מפקח למפקח ובין מחוז לבין, בין קצין ביקור סדיר לבין קצין ביקור סדיר. הרבה פעמים, אנשים שמגיעים הביתה, רוב המקרים, הם לא מכירים את התופעה. הם כן מחפשים איפה המחברת ואיפה שולחן ואיפה הכיתה ואיפה לוח ואיפה גיר. כי הם פשוט לא מכירים בכלל את התופעה. הם כן מוכנים, רוצים שיהיו מבחנים ותהיה תכנית לימודים דומה לתכנית הליבה, כי הם פשוט לא עברו שום הכשרה ולא מכירים את התופעה בכלל." (פסקה 211)</p> <p>- "היו"ר מלכיאור: הרי גם מה שהם מתארים, אנחנו יודעים מספיק מה הולך במשרד, כל מפקח מסתכל על זה אחרת, אז כל פעם בא מישהו אחר ואומר דברים אחרים לגמרי... אבל אתם אומרים שהמדיניות כל כך שונה, כל אחד בא עם השקפת עולמו, אחד חושב שזו תופעה פסולה ואחד---" (פסקה 221)</p> <p>- "דנקר: אני לא יודע אם זה יפתיע אותך או לא, אבל אותן בקשות ואותו הליך שאנחנו עברנו, שונה מאוד ממה שתיארת. בסופו של דבר, קיבלנו אישור בלי להגיש תכנית לימודים. אנחנו התנגדנו להגיש תכנית לימודים וקיבלנו אישור ומבקרים אצלנו בבית מפקחים. כשמגיעים אלינו הביתה, הסיטואציה היא מאוד ביזארית. מגיעים 7 אנשים ממשרד החינוך, אחד מהם לא ממשרד החינוך, הוא ראש מועצה, והם באים לראות. הם יושבים בחדר, וכשהם באים לדבר איתנו לראות את הילדים שלהם, אין להם מושג מה זה חינוך ביתי והם לא מבינים את התחום ולא יודעים מה זה, וכשהם שואלים את הילדים אם יש להם חברים או לא, זה מראה עד כמה הם מנותקים מההוויה של החינוך הביתי ולא יודעים במה מדובר. לכן אני חושב שלפחות בהסדרה של העניין הזה, לפחות אנשים שיבואו איתנו במגע וירצו לדעת אם אנחנו עושים דברים, אם הילדים נמצאים במסגרת אחראית או חסרת אחריות, לפחות שיבינו את התחום ויידעו במה מדובר." (פסקה 230)</p>	
<p>- "אבירם: צריך להבין את הרקע ההיסטורי והסוציולוגי למה שקורה פה. זו לא תופעה שקמה במקרה. זו תופעה שקמה משום שמערכת החינוך הנוכחית התאימה לצרכים של התקופה שנקראת מודרנית, תקופת התיעוש, וכוננה בתחילת המאה ה-20, בסוף המאה ה-19, מסיבות רבות, שאין לי כאן את הזמן לפרט אותן. אנחנו עכשיו נמצאים בתקופה הפוסט-מודרנית, שכל הסיבות, למשל האנאלפביתיות של ההורים, חוסר הזכויות של ילדים והורים, הצורך להכשיר ילדים למנטליות של בית החרושת, של הסרט הנע, הצורך להביא את האדם אל הידע, ולא את הידע אל האדם – כל הסיבות הללו לא קיימות יותר. כך שהקפיאה של המערכת והכישלונות שלה הם הכרחיים, כמו כל מערכת שלא מתאימה למציאות שלה.</p> <p>היו"ר מלכיאור: אז איך אתה מסביר שבכל זאת כל כך מעט רוצים ללכת לכיוון הזה? ...</p>	<p>22. רקע סוציולוגי לתופעה</p>

<p>אבירים: צריך לראות את המגמה והמגמה היא מאוד מאוד משמעותית והיא דומה למה שקרה בארצות הברית, באיחור של 15 שנים... בחמש השנים האחרונות יש יותר ויותר מאמרים. זאת אומרת, זה שינוי פרדיגמה וזה לוקח זמן.</p> <p>דבר שני, אם אתה רואה את המגמה שפה התחילו לשרטט אותה, מ-2004, אבל אם נשרטט אותה ונקדים ב-4 שנים, זה מאפס לכמה מאות משפחות היום. אם אתה תמשיך את המגמה הזאת באותו קו, אז אתה תגיע לכמה עשרות אלפי משפחות תוך חמש עד עשר שנים, וזה הצפי. זאת אומרת, כל תהליך שינוי מתחיל במעטים, ובסופו של דבר הולך ומתרחב... מכיוון שההנחה שלי, שאני מנסה להעביר אותה כאן לרמת פני השטח, שיש לזה סיבות עומק, זה לא משהו שרירותי, זה משהו שנתמך בעלייה של ההשכלה של ההורים, במודעות שלהם לזכויות שלהם, במודעות שלהם לזכויות של הילדים, בחקיקה של בתי משפט, גם בארץ. לכן זו לא תופעה מקרית, זו תופעה שנובעת משורש של השינויים החברתיים שהארץ הזאת עוברת, וכל העולם עובר, ובהינתן המגמה, סביר מאוד שהיא תמשיך ותגדל, כמו שזה קרה בארצות הברית ובמדינות אחרות.</p> <p>בראשית שנות השמונים היו כמה מאות, או כמה אלפים." (פסקה 203)</p> <p>- "אבירים: כמו שהיה דוח מאוד טוב שסקר את המציאות על פני השטח, שיהיה גם דוח מקביל שיבין את סיבות העומק לתהליך הזה. זה ישלים את ההבנה של הוועדה, או כל מחוקק אחר, שעושה את זה. כי זה לא עניין שרירותי. זה מאוד חשוב להבין." (פסקה 230)</p> <p>- "היו"ר מלכיאור: ושוב, אני לא רוצה לקחת עמדה ערכית לכאן או לכאן, של הוועדה כרגע. אני לא חושב שזה נכון. אם זה יגיע לחקיקה אצלנו, אנחנו נקבע את הדברים, אבל ודאי שהדברים שאמר גם פרופסור אבירם, הדברים הסוציולוגיים-פילוסופיים-הכלליים של הרלוונטיות של מערכת החינוך מול אלטרנטיבות היום, ודאי שזה דבר, בעידן פוסט-מודרני, שילך ויתרחב. השיח הזה לא נגמר ולהיפך, מכל מיני כיוונים, שהחינוך הביתי זה אחד מהכיוונים הללו, אנחנו צריכים לראות את זה כחלק מהמגמה החברתית ולהיערך בהתאם, גם כלפי המשפחות והילדים האלה וגם כלפי שאלות נורמטיביות אחרות לגבי התייחסות לבתי הספר ומערכת החינוך בכלל." (פסקה 239)</p>	
<p>- "היו"ר מלכיאור: אני לא רוצה יותר מי להיכנס להיבט של בית הדין הגבוה לצדק, מאחר וזה עומד בפני בג"צ, אנחנו לא רוצים להתעמק בזה." (פסקה 83)</p>	<p>23. התייחסות לעתירה</p>
<p>- "היו"ר מלכיאור: אני מניח שעיקר הדיון צריך להיות בעצם התופעה. יכולות להיות דעות שונות, אם זו תופעה רצויה או לא רצויה ואם היא רצויה, אז מה צריך לעשות עם זה." (פסקה 3)</p> <p>- "היו"ר מלכיאור: לא חשוב עכשיו אם הם (אנשי משרד החינוך, ח.י.) חושבים שזוהי תופעה חיובית או שלילית. זה בוודאי לא נכון שככה יטפלו בדברים ואני חושב שראוי לחשוב על הנהלים מחדש במשרד..." (פסקה 237)</p> <p>- "היו"ר מלכיאור: ...אני לא רוצה לקבוע, אבל אני מצפה מהמשרד לקבוע מדיניות ואני מצפה לשיח, שיח יותר עמוק וערכי, עם המשפחות." (פסקה 238)</p> <p>- "היו"ר מלכיאור: ושוב, אני לא רוצה לקחת עמדה ערכית לכאן או לכאן, של הוועדה כרגע. אני לא חושב שזה נכון. אם זה יגיע לחקיקה אצלנו, אנחנו נקבע את הדברים." (פסקה 239)</p>	<p>24. הימנעות מהדיון האם חנ"ב הוא ראוי והסבת הדיון לשאלת ההסדרה</p>